

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

ЩОРІЧНА ІНФОРМАЦІЙНА
ДОПОВІДЬ
2020 РІК

*Затверджено Постановою Конституційного Суду України
від 29 червня 2021 року № 4-п/2021*

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
I. КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ У 2020 РОЦІ	4
II. ДІЯЛЬНІСТЬ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ЗІ ЗДІЙСНЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО КОНТРОЛЮ	11
2.1. Захист конституційних прав і свобод: акти Конституційного Суду України, ухвалені у 2020 році	11
2.2. Справи, які станом на 31 грудня 2020 року перебували на розгляді Конституційного Суду України	44
2.3. Відмова у відкритті конституційного провадження	79
2.4. Виконання актів Конституційного Суду України (моніторинг стану виконання)	81
2.5. Діяльність Конституційного Суду України зі здійснення конституційного контролю у 2020 році: окремі висновки	94
III. ПОЗАСУДОВА ДІЯЛЬНІСТЬ	99
3.1. Події та заходи	99
3.2. Участь у наукових заходах, організованих партнерами Конституційного Суду України	108
3.3. Святкові та пам'ятні події	111
3.4. Конституційний Суд України та громадянське суспільство	113
3.5. Міжнародне співробітництво	115
3.6. Публікації та інтерв'ю	125
IV. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ	125
4.1. Секретаріат Конституційного Суду України	125
4.2. Архів Конституційного Суду України	129
4.3. Бібліотека Конституційного Суду України	130
4.4. Офіційне видання Конституційного Суду України	133
4.5. Науково-консультативна рада Конституційного Суду України	134
4.6. Фінансове забезпечення діяльності Конституційного Суду України	137
V. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ	140

ПЕРЕДМОВА

2020 рік, що минув, для Конституційного Суду України був роком напруженої роботи, який позначився новими зверненнями та викликами, що мали значний вплив на виконання Судом своїх конституційних обов'язків.

Упродовж 2020 року Конституційний Суд України ухвалив **507** актів.

Із них – 21 рішення за конституційними поданнями та конституційними скаргами, з яких 13 – рішення Великої палати Конституційного Суду України, 8 – рішення сенатів Конституційного Суду України, 234 – ухвали про відмову у відкритті конституційного провадження у справі та 17 ухвал про закриття конституційного провадження у справі.

Ухвалені у 2020 році рішення Конституційного Суду України стосувалися конституційних прав і свобод людини, судоустрою та статусу суддів, діяльності органів суддівського самоврядування, правоохоронних органів та антикорупційної політики держави.

У зв'язку з оголошенням на території України карантину та запровадженням обмежувальних протиепідемічних заходів, пов'язаних із запобіганням поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, у Конституційному Суді України протягом року діяв гнучкий режим праці, який, зокрема, передбачав різний час початку і закінчення роботи для суддів Конституційного Суду України та працівників Секретаріату Конституційного Суду України, роботу в режимі реального часу через Інтернет, а також режим дистанційної роботи.

Водночас протиепідемічні обмежувальні заходи дали імпульс для вдосконалення наявних і пошуку нових форм співпраці та взаємодії між Конституційним Судом України і національними та міжнародними партнерами.

У 2020 році Конституційний Суд України спільно з міжнародними партнерами організував та провів низку науково-практичних заходів, міжнародних онлайн-конференцій та онлайн-семінарів, присвячених діяльності Конституційного Суду України.

Щорічна інформаційна доповідь містить найбільш важливі аспекти діяльності Конституційного Суду України в 2020 році, зокрема аналіз ухвалених Конституційним Судом України актів за конституційними поданнями, конституційними зверненнями та конституційними скаргами, а також питання їх дотримання. Окрема увага приділяється повноваженням Конституційного Суду України, міжнародному співробітництву, співпраці з громадянським суспільством, а також забезпеченню діяльності Конституційного Суду України, покликаною захищати як інтереси людей, так і держави в цілому.

I. КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ У 2020 РОЦІ

ПОВНОВАЖЕННЯ

Конституційний Суд України здійснює повноваження, визначені Конституцією України та Законом України «Про Конституційний Суд України».

*Зала засідань Конституційного Суду України
(м. Київ, вулиця Жилинська, 14)*

До повноважень Конституційного Суду України належить:

- 1) вирішення питань про відповідність Конституції України (конституційність):
 - законів та інших правових актів Верховної Ради України;
 - актів Президента України;
 - актів Кабінету Міністрів України;
 - правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим;
- 2) офіційне тлумачення Конституції України;
- 3) здійснення інших повноважень, передбачених Конституцією України.

Питання, передбачені пунктами 1, 2, розглядаються за конституційними поданнями: Президента України; щонайменше сорока п'яти народних депутатів України; Верховного Суду; Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

За зверненням Президента України, або щонайменше сорока п'яти народних депутатів України, або Кабінету Міністрів України Конституційний

Суд України надає висновки про відповідність Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість.

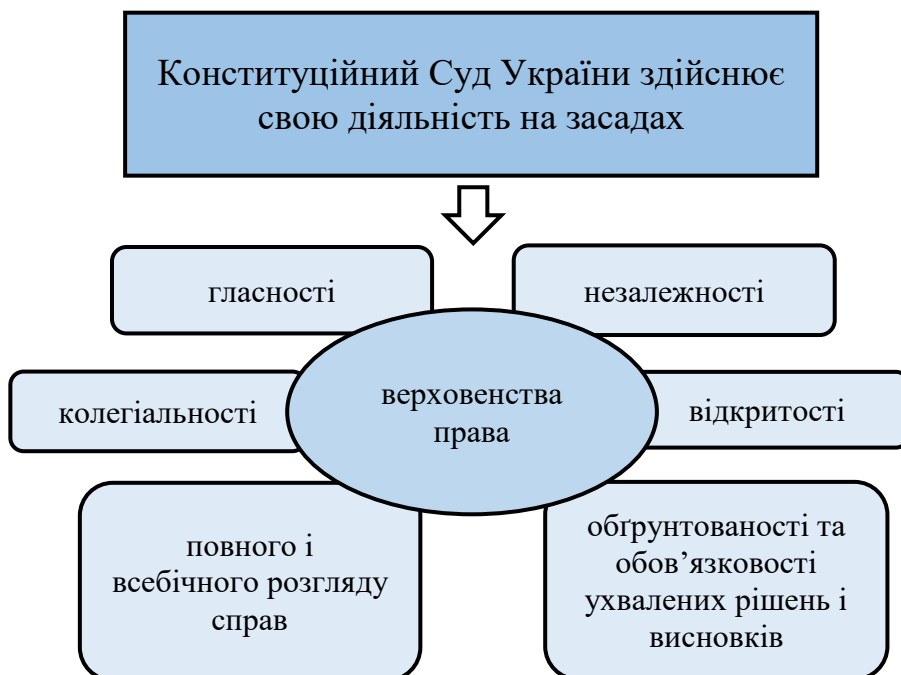
За зверненням Президента України або щонайменше сорока п'яти народних депутатів України Конституційний Суд України надає висновки про відповідність Конституції України (конституційність) питань, які пропонуються для винесення на всеукраїнський референдум за народною ініціативою.

За зверненням Верховної Ради України Конституційний Суд України надає висновок щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпичменту.

За конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України, Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність Конституції України (конституційність) закону України. Конституційна скарга може бути подана в разі, якщо всі інші національні засоби юридичного захисту вичерпано.

Рішення та висновки, ухвалені Конституційним Судом України, є обов'язковими, остаточними і не можуть бути оскаржені.

ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА

У складі Конституційного Суду України діють Велика палата, два сенати та шість колегій, які мають статус органів Конституційного Суду України.

Голова Конституційного Суду України, його заступник, секретарі колегій суддів Конституційного Суду України здійснюють представницькі, організаційні, розпорядчі функції.

Допоміжними органами Конституційного Суду України з питань організації його внутрішньої діяльності є постійні комісії.

Організаційне, аналітичне, юридичне, інформаційне та матеріально-технічне забезпечення діяльності Конституційного Суду України здійснює Секретаріат Конституційного Суду України.

Із числа висококваліфікованих фахівців у сфері права при Конституційному Суді України утворено Науково-консультативну раду для підготовки наукових висновків з питань діяльності Конституційного Суду України, що потребують наукового забезпечення.

СКЛАД КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

До складу Конституційного Суду України входять 18 суддів Конституційного Суду України.

Суб'єктами призначення суддів Конституційного Суду України в рівній мірі є Президент України, Верховна Рада України та з'їзд суддів України.

Відбір кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України здійснюється на конкурсних засадах у визначеному законом порядку.

Суддею Конституційного Суду України може бути громадянин України, який володіє державною мовою, на день призначення досяг сорока років, має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ятнадцять років, високі моральні якості та є правником із визнаним рівнем компетентності.

Суддя Конституційного Суду України призначається на 9 років без права бути призначеним повторно.

Суддя Конституційного Суду України набуває повноважень з дня складення ним присяги на спеціальному пленарному засіданні Конституційного Суду України.

Конституційний Суд України на спеціальному пленарному засіданні Конституційного Суду України обирає зі свого складу Голову шляхом таємного голосування лише на один трирічний строк.

До складу Конституційного Суду України протягом 2020 року входили:

ТУПИЦЬКИЙ Олександр
Миколайович – Голова
Конституційного Суду України

ГОЛОВАТИЙ Сергій Петрович –
заступник Голови
Конституційного Суду України

ГОРОДОВЕНКО Віктор Валентинович

ЗАВГОРОДНЯ Ірина Миколаївна

КАСМІНІН Олександр Володимирович

КОЛІСНИК Віктор Павлович

КРИВЕНКО Віктор Васильович

ЛЕМАК Василь Васильович

ЛИТВИНОВ Олександр Миколайович

МОЙСИК Володимир Романович

ПЕРВОМАЙСЬКИЙ Олег Олексійович

САС Сергій Володимирович

СЛІДЕНКО Ігор Дмитрович

ФІЛЮК Петро Тодосьович

ЮРОВСЬКА Галина Валентинівна

Перший сенат Конституційного Суду України

ТУПИЦЬКИЙ
Олександр Миколайович - головуєчий

ЗАВГОРОДНЯ
Ірина Миколаївна

КОЛІСНИК
Віктор Павлович

КРИВЕНКО
Віктор Васильович

ЛИТВИНОВ
Олександр Миколайович

САС
Сергій Володимирович

ФІЛЮК
Петро Тодосьович

Другий сенат Конституційного Суду України

ГОЛОВАТИЙ
Сергій Петрович - головуєчий

ГОРОДОВЕНКО
Віктор Валентинович

КАСМІНІН
Олександр Володимирович

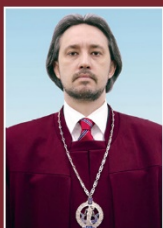
ЛЕМАК
Василь Васильович

МОЙСИК
Володимир Романович

ПЕРВОМАЙСЬКИЙ
Олег Олексійович

СЛІДЕНКО
Ігор Дмитрович

ЮРОВСЬКА
Галина Валентинівна

ДІЯЛЬНІСТЬ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ у 2020 році

КОНСТИТУЦІЙНИМ СУДОМ УКРАЇНИ ТА ЙОГО ОРГАНАМИ ПРОВЕДЕНО:	
пленарних засідань Великої палати Конституційного Суду України	221
засідань Великої палати Конституційного Суду України	67
пленарних засідань Першого сенату Конституційного Суду України	32
засідань Першого сенату Конституційного Суду України	9
пленарних засідань Другого сенату Конституційного Суду України	89
засідань Другого сенату Конституційного Суду України	22
засідань колегій суддів Першого сенату Конституційного Суду України	72
засідань колегій суддів Другого сенату Конституційного Суду України	77
спеціальних пленарних засідань Конституційного Суду України, пов'язаних з організаційною діяльністю	3
засідань Конституційного Суду України, пов'язаних з організаційною діяльністю	37
засідань постійних комісій Конституційного Суду України	18
УХВАЛЕНО АКТИВ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ:	
рішень Великої палати Конституційного Суду України, з них:	13
– у справах за конституційними поданням	10
– у справах за конституційними скаргами	3
рішень Першого сенату Конституційного Суду України	4
рішень Другого сенату Конституційного Суду України	4
ухвал Великої палати Конституційного Суду України, постановлених на пленарних засіданнях, з них:	9
– про закриття конституційного провадження у справах	4
– інших ухвал (про об'єднання/роз'єднання конституційних проваджень, про форму розгляду справи, про поновлення розгляду справи тощо)	5
ухвал Великої палати Конституційного Суду України, постановлених на засіданнях, з них:	105
– про відкриття конституційного провадження у справах	2
– про відмову у відкритті конституційного провадження у справах	5
– інших ухвал (про продовження строку постановлення ухвали колегією про відкриття чи відмову у відкритті конституційного провадження у справі, про форму розгляду справи, про залучення до участі у розгляді справи, про самовідвід судді тощо)	98
ухвал Першого сенату Конституційного Суду України, постановлених на пленарних засіданнях, з них:	9
– про закриття конституційного провадження у справі	2

– про відмову від розгляду справи на розсуд Великої палати Конституційного Суду України	2
– інших ухвал (про об'єднання конституційних проваджень, про відмову у задоволенні клопотання про роз'яснення рішення Суду тощо)	5
ухвал Першого сенату Конституційного Суду України, постановлених на засіданнях, з них:	10
– інших ухвал (про форму розгляду справи, про тимчасове залучення судді до складу неповноважної за складом колегії суддів тощо)	10
ухвал Другого сенату Конституційного Суду України, постановлених на пленарних засіданнях, з них:	16
– про закриття конституційного провадження у справі	11
– про відмову від розгляду справи на розсуд Великої палати Конституційного Суду України	3
– інших ухвал (про об'єднання конституційних проваджень, про відмову у задоволенні клопотання про роз'яснення рішення Конституційного Суду України тощо).	2
ухвал Другого сенату Суду, постановлених на засіданнях, з них:	21
– про відмову у відкритті конституційного провадження у справі	3
– інших (про тимчасове залучення судді до складу неповноважної за складом колегії суддів, про форму розгляду справи, про самовідвід судді тощо)	18
ухвал колегій суддів Першого сенату Конституційного Суду України, з них:	138
– про відкриття конституційного провадження у справах за конституційними поданнями	12
– про відкриття конституційного провадження у справах за конституційними скаргами	10
– про відмову у відкритті конституційного провадження у справах за конституційними поданнями	4
– про відмову у відкритті конституційного провадження у справах за конституційними скаргами (одностайно)	111
– інша (про обрання секретаря колегії суддів)	1
ухвал колегій суддів Другого сенату Конституційного Суду України, з них:	141
– про відкриття конституційного провадження у справах за конституційними поданнями	13
– про відкриття конституційного провадження у справах за конституційними скаргами	8
– про відмову у відкритті конституційного провадження у справах за конституційними поданнями	2
– про відмову у відкритті конституційного провадження у справах за конституційними скаргами (одностайно)	115
– про відмову у відкритті конституційного провадження у справах за конституційними скаргами (неодностайно)	3

постанов, ухвалених на засіданнях Конституційного Суду України	37
ДОДАНО ДО АКТИВ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ:	
окремих думок суддів, з них:	45
– до рішень Великої палати Конституційного Суду України	34
– до ухвал Великої палати Конституційного Суду України	2
– до рішень Другого сенату Конституційного Суду України	5
– до рішень Першого сенату Конституційного Суду України	2
– до ухвал Другого сенату Конституційного Суду України	2

II. ДІЯЛЬНІСТЬ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ЗІ ЗДІЙСНЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО КОНТРОЛЮ

2.1. ЗАХИСТ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД: АКТИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ, УХВАЛЕНІ У 2020 РОЦІ

РІШЕННЯ

РІШЕННЯ ЗА КОНСТИТУЦІЙНИМИ ПОДАННЯМИ

РІШЕННЯ від 23 січня 2020 року № 1-р/2020

Справа за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень розділу I, пункту 2 розділу III «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» від 2 березня 2015 року № 213–VIII. Суддя-доповідач – І.Д. Сліденко.

Конституційний Суд України визнав такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), статтю 13, частину другу статті 14, пункти «б»–«г» статті 54 Закону України «Про пенсійне забезпечення» від 5 листопада 1991 року № 1788–XII зі змінами [Закон № 1788], внесеними Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» від 2 березня 2015 року № 213–VIII [Закон № 213].

Ухвалюючи рішення, Конституційний Суд України виходив з того, що зміни підстав реалізації права на пенсію на пільгових умовах з урахуванням відповідного стажу роботи та на пенсію за вислугу років вплинули на очікування осіб стосовно настання юридичних наслідків, пов'язаних із реалізацією права виходу на пенсію.

Легітимні очікування певної категорії працівників, котрі були учасниками правовідносин, у яких вони об'єктивно передбачали настання

відповідних наслідків, а саме призначення пенсій, були пов'язані саме з положеннями Закону № 1788 у редакції до внесення змін Законом № 213. Отже, зміна умов призначення пенсій особам, які належать до певної категорії працівників, з урахуванням наявності відповідного стажу роботи, призвела до такого нормативного регулювання призначення пенсій, яке суттєво вплинуло на очікування вказаних осіб, погіршило їх юридичне становище стосовно права на призначення пенсій, що має реалізовуватися при зміні нормативного регулювання лише у разі справедливого поліпшення умов праці та впевненості у настанні відповідних юридичних наслідків, пов'язаних із реалізацією права виходу на пенсію.

Таким чином, стаття 13, частина друга статті 14, пункти «б»–«г» статті 54 Закону № 1788 зі змінами, внесеними Законом № 213, якими передбачено поетапне підвищення на 5 років віку виходу на пенсію на пільгових умовах з урахуванням відповідного стажу роботи та на пенсію за вислугу років для працівників, визначених у вказаних нормах, порушують легітимні очікування таких осіб, а отже, суперечать частині першій статті 8 Конституції України, тобто порушують принцип верховенства права, складовою якого є юридична визначеність.

До Рішення додано окрему думку судді О.М. Литвинова. Висловлюючи її, суддя Конституційного Суду України навів низку аргументів про те, що питання про відповідність Конституції України нормативного регулювання, яке стосується конституційного права на соціальний захист, має вирішуватися з урахуванням приписів розділу II «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» Основного Закону України.

РІШЕННЯ від 18 лютого 2020 року № 2-р/2020

Справа за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень пунктів 4, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 17, 20, 22, 23, 25 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402–VIII. Суддя-доповідач – І.Д. Сліденко.

Конституційний Суд України визнав такими, що відповідають Конституції України (є конституційними), положення пунктів 4, 8, 9, 11, 13, 17 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402–VIII зі змінами [Закон № 1402].

Також, Конституційний Суд України визнав такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402–VIII зі змінами:

– пункту 7 «та ліквідуються» в частині Верховного Суду України;

- пункту 14 «судді Верховного Суду України»;
- пункту 25.

Ухвалюючи рішення, Конституційний Суд України виходив з того, що Верховна Рада України, приймаючи закони України на виконання відповідних норм Конституції України, повинна дотримуватись конституційно визначених меж, зокрема тих, що стосуються статусу, організації, функціонування, діяльності як відповідних органів, так і їх посадових осіб.

Органи державної влади, закріплені в Конституції України, мають особливий статус конституційних органів, тому ліквідація, зміна найменування, а також перегляд їх конституційно визначених функцій і повноважень у спосіб, що істотно (докорінно) змінює їх конституційну природу, можливі лише після внесення змін до Основного Закону України у порядку, передбаченому його розділом XIII «Внесення змін до Конституції України».

При внесенні змін до Конституції України має бути забезпечений принцип інституційної безперервності, який означає, що органи державної влади, встановлені Основним Законом України, продовжують функціонувати в інтересах Українського народу та реалізовувати свої повноваження, виконувати завдання і функції, визначені у Конституції України, незалежно від цих змін, якщо тільки цими змінами не передбачено істотну (докорінну) зміну їх конституційного статусу, в тому числі їх ліквідацію.

Конституційний Суд України дійшов висновку, що зміни до Конституції України, внесені Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 2 червня 2016 року № 1401–VIII [Закон № 1401], не були спрямовані на припинення діяльності та ліквідацію Верховного Суду України як органу державної влади через вилучення слова «України» – власної назви держави – із словесної конструкції «Верховний Суд України». Отже, Закон № 1401 не порушив принципу інституційної безперервності функціонування найвищого інституту судової влади.

Положення пунктів 4, 8, 9, 11, 13 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402 не суперечать Конституції України, оскільки прийняті з метою юридичного регулювання функціонування найвищого суду в системі судоустрою України, який після внесення змін до Конституції України Законом № 1401 функціонує під назвою «Верховний Суд».

Верховна Рада України, ухвалюючи рішення про необхідність участі суддів, повноваження яких припинилися у зв'язку із закінченням строку, на який їх було призначено, у конкурсі на зайняття посади судді, діяла у межах своїх конституційних повноважень щодо реалізації вимог підпункту 4 пункту 16¹ розділу XV «Перехідні положення» Конституції України. Участь таких суддів у цьому конкурсі на загальних засадах узгоджується з вимогами частини першої статті 8, частин першої, п'ятої, шостої статті 126, частини другої статті 128 Основного Закону України.

Конституційний Суд України зазначив, що положення Конституції України, які стосуються оцінювання суддів, повинні бути деталізовані в законі і враховувати систему взаємопов'язаних норм Конституції України, зокрема її статей 125, 126, 128. Оскільки Верховний Суд – конституційний орган, до його суддів повинен бути встановлений особливий порядок регулювання їх діяльності, а оскільки судді Верховного Суду України є суддями найвищого суду, закріпленого у Конституції України, враховуючи незмінність їх статусу, законодавець має передбачити спеціальну процедуру та критерії оцінювання цих суддів.

Переіменування закріпленого в Конституції України органу – Верховного Суду України – не може відбуватися без переведення суддів Верховного Суду України на посади суддів Верховного Суду, оскільки немає відмінностей між юридичним статусом судді Верховного Суду України та судді Верховного Суду, а вилучення слова «України» – власної назви держави – з словесної конструкції «Верховний Суд України» не може бути підставою для звільнення всіх суддів Верховного Суду України або їх переведення до іншого суду, тим більше суду нижчої інстанції. Таким чином, судді Верховного Суду України мають продовжувати здійснювати свої повноваження як судді Верховного Суду, а відтак фактична диференціація суддів Верховного Суду України та суддів Верховного Суду не узгоджується з принципом незмінюваності суддів, що є складовою конституційної гарантії незалежності суддів.

Конституційний Суд України дійшов висновку, що щомісячне довічне грошове утримання судді у відставці має бути співмірним із суддівською винагородою, яку отримує повноважний суддя. У разі збільшення розміру такої винагороди перерахунок раніше призначеного щомісячного довічного грошового утримання судді у відставці має здійснюватися автоматично. Встановлення різних підходів до порядку обчислення розміру щомісячного довічного грошового утримання суддів порушує статус суддів та гарантії їх незалежності.

До Рішення додано окремі думки суддів С.П. Головатого, В.В. Городовенка, О.В. Касмініна, О.О. Первомайського, І.Д. Сліденка, П.Т. Філюка. Складність і багатоаспектність предмета конституційного контролю у цій справі зумовила виникнення аргументів, що їх висловили судді Конституційного Суду України, щодо дослідження низки питань, пов'язаних із впровадженням судової реформи 2016 року.

РІШЕННЯ від 27 лютого 2020 року № 3-р/2020

Справа за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення пункту 26 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України. Суддя-доповідач – В.Р. Мойсик.

Конституційний Суд України визнав таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), окреме положення пункту 26 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України [Кодекс] у частині, яка передбачає, що норми і положення статей 12, 13, 14, 15 та 16 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевого бюджетів та бюджетів фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

У цій справі Конституційний Суд України звернув увагу, що предмет регулювання Кодексу, так само як і предмет регулювання законів України про Державний бюджет України на кожний рік, є спеціальним, обумовленим положеннями пункту 1 частини другої статті 92 Основного Закону України. Виходячи з цього Конституційний Суд України дійшов висновку, що Кодексом не можна вносити зміни до інших законів України, зупиняти їх дію чи скасовувати їх, а також встановлювати інше (додаткове) законодавче регулювання відносин, відмінне від того, що є предметом спеціального регулювання іншими законами України.

Встановлення пунктом 26 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Кодексу іншого, ніж у статтях 12, 13, 14, 15 та 16 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22 жовтня 1993 року № 3551–XII [Закон № 3551], законодавчого регулювання відносин у сфері надання пільг ветеранам війни спричиняє юридичну невизначеність при застосуванні зазначених норм Кодексу та Закону № 3551, що суперечить принципу верховенства права, встановленому статтею 8 Конституції України.

Конституційний Суд України дійшов висновку, що окреме положення пункту 26 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Кодексу в частині, яка передбачає, що норми і положення статей 12, 13, 14, 15 та 16 Закону № 3551 застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевого бюджетів та бюджетів фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, суперечить частині першій статті 8, частині п'ятій статті 17 Конституції України.

До Рішення додано окрему думку судді О.О. Первомайського. У ній суддя Конституційного Суду України звернув увагу на деякі аспекти, пов'язані з формуванням мотивувальної частини актів Конституційного Суду України.

РІШЕННЯ від 11 березня 2020 року № 4-р/2020

Справа за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень

законів України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402–VIII, «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 року № 193–IX, «Про Вищу раду правосуддя» від 21 грудня 2016 року № 1798–VIII. Суддя-доповідач – П.Т. Філюк.

Конституційний Суд України визнав такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними):

- частину першу статті 37, частину першу статті 94, пункт 3 частини третьої статті 135 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402–VIII зі змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 року № 193–IX [Закон № 1402];

- пункти 4, 5, 6, 7, 9, 10 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 року № 193–IX [Закон № 193];

- частину третю статті 24, статтю 28¹ частину восьму статті 31, частину першу статті 42, частину третю статті 47, частину четверту статті 48 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» від 21 грудня 2016 року № 1798–VIII зі змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 року № 193–IX [Закон № 1798].

У вказаному Рішенні Конституційний Суд України зазначив, що зменшення законом кількісного складу Верховного Суду з двохсот суддів до ста суддів без одночасної зміни його функцій слід розглядати як організаційний засіб, який регулюється відповідно до приписів частини другої статті 125, статті 126 Конституції України. Верховна Рада України як єдиний орган законодавчої влади в Україні повноважна змінювати кількісний склад суддів Верховного Суду, у разі якщо відповідний законопроект внесе Президент України після консультацій із Вищою радою правосуддя. Недодержання цієї конституційної процедури не відповідає передбаченому частиною першою статті 6 Конституції України принципу поділу державної влади, суперечить системі стримувань та противаг, що впливає з нього, і становить посягання на незалежність судової влади.

При цьому Конституційний Суд України наголосив, що реалізація принципу верховенства права, права кожного на судовий захист можлива лише при реальному дотриманні конституційних приписів щодо незалежності суддів, які містять юридичні гарантії, спрямовані на запобігання будь-якому впливу на суддю та судову владу.

Юридична позиція Конституційного Суду України щодо оспорюваних норм в аспекті конституційних гарантій незалежності суддів ґрунтується на

раніше висловлених юридичних позиціях Суду (перше речення абзацу третього пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 24 червня 1999 року № 6-рп/99, перше речення абзацу шостого підпункту 2.2 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 3 червня 2013 року № 3-рп/2013, друге речення абзацу шостого підпункту 3.2, абзаци двадцять сьомий, тридцять третій, тридцять четвертий підпункту 3.3 пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 4 грудня 2018 року № 11-р/2018).

Послугуючись усталеною практикою, Конституційний Суд України вчергове зазначив, що законодавець не може свавільно встановлювати або змінювати розмір винагороди судді, використовуючи свої повноваження як інструмент впливу на судову владу.

Здійснюючи конституційний контроль, Конституційний Суд України також дійшов висновку, що зміна оспорюваними положеннями кількісного складу та суб'єктів призначення членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України без запровадження відповідного перехідного періоду призвела до зупинення виконання конституційних функцій щодо добору та оцінювання суддів, неможливості здійснення Вищою радою правосуддя її окремих конституційних повноважень, а також створила істотні перешкоди для функціонування ефективного судочинства та в окремих випадках унеможливила реалізацію права кожного на доступ до правосуддя як вимог принципу верховенства права.

Дослідивши оспорювані положення, Конституційний Суд України дійшов висновку, що Комісія з питань доброчесності та етики наділена повноваженнями щодо контролю за діяльністю членів Вищої ради правосуддя та суддів Верховного Суду, проте такі повноваження не мають конституційної основи.

Також Конституційний Суд України вказав, що оспорювані положення Закону № 1798 зі змінами та Закону № 193 не узгоджуються зі статтями 126, 131 Конституції України, оскільки виключними повноваженнями притягувати суддів Верховного Суду до відповідальності наділено Вищу раду правосуддя, і ці конституційні повноваження не можуть бути делеговані іншим органам або установам.

Крім того, Конституційний Суд України наголосив, що орган, установу, утворені при конституційному органі, закон не може наділяти контрольною функцією щодо цього конституційного органу.

Конституційний Суд України також зазначив, що дисциплінарна справа щодо судді має розглядатися з дотриманням розумних строків та застосуванням процедур, які повною мірою гарантують йому захист; дисциплінарне провадження не повинне передбачати жодних оцінок судових рішень, оскільки такі рішення підлягають апеляційному перегляду, а також повинні існувати фільтри для розгляду безпідставних по суті скарг.

Таким чином, проаналізувавши оспорювані положення Закону № 1798 зі змінами, Конституційний Суд України вказав, що вони не забезпечують розумної, домірної (пропорційної) та передбачуваної процедури

дисциплінарного провадження щодо судді, справедливого та прозорого притягнення судді до дисциплінарної відповідальності.

До Рішення додано окремі думки суддів О.В. Касмініна, В.В. Лемака, О.О. Первомайського, І.Д. Сліденка. У них судді Конституційного Суду України висловили власні міркування щодо структури Рішення та його аргументації.

РІШЕННЯ від 26 березня 2020 року № 6-р/2020

Справа за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення пункту 26 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України. Суддя-доповідач – І.М. Завгородня.

Конституційний Суд України визнав таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), окреме положення пункту 26 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України [Кодекс] у частині, яка передбачає, що норми і положення статті 81 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697–VII зі змінами [Закон] застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевого бюджетів та бюджетів фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Висловлюючи юридичну позицію, Конституційний Суд України виходив з того, що незалежність прокурорів не є прерогативою або наданим привілеєм, а є гарантією справедливого, неупередженого та ефективного здійснення ними своїх повноважень (своєї діяльності).

Конституційний Суд України зауважив, що однією з необхідних передумов незалежної діяльності прокуратури, неупередженого, об'єктивного, безстороннього виконання прокурорами своїх функцій є заходи щодо їх юридичного захисту, належного рівня матеріального та соціального забезпечення прокурорів, які мають бути гарантовані таким чином, щоб не допустити тиску, що може спричинити вплив на ухвалені ними рішення. Це може бути реалізовано лише шляхом визначення відповідним законом України належних умов для функціонування прокуратури та системи фінансування, у тому числі регулювання заробітної плати прокурора для забезпечення неупередженості при реалізації встановлених Конституцією та законами України повноважень.

Конституційний Суд України дійшов висновку, що заробітна плата прокурорів як елемент організації та порядку діяльності прокуратури в розумінні статті 131¹ Основного Закону України має визначатися виключно законом, а тому положення пункту 26 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Кодексу в частині, яка передбачає, що норми і положення статті 81

Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевого бюджетів та бюджетів фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, є таким, що суперечить частині другій статті 131¹ Основного Закону України.

Конституційний Суд України вкотре звернув увагу, що юридична визначеність є ключовою у розумінні верховенства права; держава зобов'язана дотримуватися та застосовувати у прогнозований і послідовний спосіб ті закони, які вона ввела в дію; юридична визначеність передбачає, що норми мають бути зрозумілими і точними, а також спрямованими на забезпечення постійної прогнозованості ситуацій і правовідносин.

На думку Конституційного Суду України, у контексті статті 8 Конституції України юридична визначеність забезпечує адаптацію суб'єкта правозастосування до нормативних умов юридичної дійсності та його впевненість у своєму юридичному становищі, а також захист від свавільного втручання держави. Юридичну визначеність необхідно розуміти через такі її складові: чіткість, зрозумілість, однозначність норм права; право особи у своїх діях розраховувати на розумну стабільність чинного законодавства та можливість передбачати наслідки застосування норм права (легітимні очікування).

Конституційний Суд України також зауважив, що відповідно до підпункту 5 пункту 63 розділу I Закону України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» від 28 грудня 2014 року № 79–VIII розділ VI «Прикінцеві та перехідні положення» Кодексу доповнено, зокрема, пунктом 26, яким встановлено відмінне від спеціального нормативного регулювання заробітної плати прокурора, закріпленого частиною першою статті 81 Закону, за якою заробітна плата прокурора регулюється Законом та не може визначатися іншими нормативно-правовими актами. Наділивши Кабінет Міністрів України повноваженнями встановлювати порядок та розміри заробітної плати прокурора, законодавець запровадив відмінне від передбаченого положеннями статті 81 Закону нормативне регулювання заробітної плати прокурора.

Відтак Конституційний Суд України дійшов висновку, що окреме положення пункту 26 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Кодексу, згідно з яким норми і положення статті 81 Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевого бюджетів та бюджетів фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, спричиняє юридичну невизначеність при застосуванні зазначених норм Кодексу та Закону, а отже, є таким, що суперечить принципу верховенства права, передбаченому частиною першою статті 8 Конституції України.

До Рішення додано окрему думку судді О.О. Первомайського. У ньому суддя Конституційного Суду України висловив власний погляд на окремі

аспекти організації діяльності та функціонування прокуратури, а також аргументації, наведеної в Рішенні.

РІШЕННЯ від 11 червня 2020 року № 7-р/2020

Справа за конституційним поданням 55 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 375 Кримінального кодексу України. Суддя-доповідач – Г.В. Юровська.

Конституційний Суд України визнав такою, що не відповідає Конституції України (є неконституційною), статтю 375 Кримінального кодексу України [Кодекс], яка передбачала кримінальну відповідальність за постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови.

Конституційний Суд України виходив із того, що в статті 375 Кодексу не встановлено критеріїв, за якими можна визначити, який вирок, рішення, ухвала або постанова судді (суддів) є «неправосудними», а також не розкрито змісту сполучення слів «завідомо неправосудний», що уможливорює неоднозначне розуміння складу злочину, кваліфікацію якого здійснено за цією нормою. Тому формулювання диспозиції статті 375 Кодексу допускає можливість зловживання нею при вчиненні органами досудового розслідування дій, що мають наслідком притягнення до кримінальної відповідальності судді лише за факт постановлення ним судового рішення, яке, за суб'єктивним розумінням слідчого, прокурора або будь-якої іншої особи, є «неправосудним» (зокрема, у разі незгоди з цим рішенням).

Конституційний Суд України зауважив, що:

– кримінальний закон (стаття 375 Кодексу) має відповідати вимогам юридичної визначеності, ясності, недвозначності та передбачності; це є гарантією здійснення суддею правосуддя на засадах верховенства права та ефективної реалізації кожним конституційного права на судовий захист;

– будь-яке кримінальне обвинувачення щодо судді має ґрунтуватися на приписах кримінального закону, що є достатньо чіткими, зрозумілими, однозначними та передбачними, за умови встановлення гарантій, які забезпечують незалежність судді при здійсненні правосуддя;

– остаточне судове рішення не може бути переглянуто, крім встановлених процесуальними законами випадків його перегляду відповідним судом, що виключає можливість оцінювати таке рішення слідчим, прокурором при вчиненні ними дій, які мають наслідком притягнення судді до кримінальної відповідальності;

– виходячи з гарантованого Конституцією України принципу незалежності суддів оспорювані положення Кодексу, якими визначено діяння, що є злочинами, суб'єктом яких є суддя, має бути сформульовано законодавцем так, щоб державний орган, будь-яка посадова особа були не в змозі використати їх як спосіб впливу на суддю та втручання у здійснення ним правосуддя.

Конституційні приписи щодо незалежності суддів нівелюються внаслідок юридичної невизначеності статті 375 Кодексу.

Конституційний Суд України дійшов висновку, що стаття 375 Кодексу суперечить принципів верховенства права, а саме такому його елементу, як юридична визначеність, та не узгоджується з принципами незалежності суддів, обов'язковості судового рішення, а отже, суперечить частині першій статті 8, частинам першій, другій статті 126, частині першій, пункту 9 частини другої статті 129 Конституції України.

До Рішення додано окремі думки суддів В.В. Городовенка, О.В. Касмініна, В.В. Лемака, О.М. Литвинова, О.О. Первомайського, С.В. Саса, Г.В. Юровської. Судді Конституційного Суду України висловили власні позиції щодо аргументованості Рішення та відтермінування втрати чинності приписами, визнаними неконституційними.

РІШЕННЯ від 28 серпня 2020 року № 9-р/2020

Справа за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України «Про призначення А. Ситника Директором Національного антикорупційного бюро України». Суддя-доповідач – О.М. Тупицький.

Конституційний Суд України визнав таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), Указ Президента України «Про призначення А. Ситника Директором Національного антикорупційного бюро України» від 16 квітня 2015 року № 218/2015 [Указ], яким Артема Сергійовича Ситника було призначено Директором Національного антикорупційного бюро України.

Конституційний Суд України виходив з того, що встановлений у Конституції України перелік повноважень глави держави, зокрема й щодо призначення посадових осіб органів, визначених Конституцією України, є вичерпним, а оскільки посада Директора Національного антикорупційного бюро України не віднесена Основним Законом України до посад, призначення на які здійснює Президент України, то, видаючи Указ та діючи на виконання положень Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 року № 1698–VII зі змінами [Закон], Президент України перевищив свої конституційні повноваження.

Конституційний Суд України дійшов висновку, що Національне антикорупційне бюро України є «державним правоохоронним органом» (органом правопорядку), який протидіє кримінальним корупційним правопорушенням, здійснюючи досудове розслідування в кримінальних провадженнях, гласні та негласні оперативно-розшукові заходи (частина перша статті 1, стаття 16 Закону, стаття 38, частина перша статті 41, частина п'ята

статті 216 Кримінального процесуального кодексу України). Отже, за своїм статусом та функціями Національне антикорупційне бюро України не є консультативним, дорадчим або іншим допоміжним органом чи службою, які за пунктом 28 частини першої статті 106 Конституції України створює Президент України у межах коштів, передбачених у Державному бюджеті України, для здійснення своїх повноважень. Згідно зі статтею 24 Закону фінансування Національного антикорупційного бюро України здійснюється з Державного бюджету України за окремим кошторисом, у якому також передбачається створення фонду оперативно-розшукових (негласних слідчих) дій.

Конституційний Суд України зазначив, що Указ суперечить нормам частини другої статті 8, пункту 31 частини першої статті 106 Конституції України, які обмежують Президента України вичерпним переліком його конституційних повноважень.

Конституційний Суд України також виходив з того, що Національне антикорупційне бюро України є державним органом правопорядку, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових; Національне антикорупційне бюро України як орган правопорядку фактично є органом виконавчої влади, оскільки складається з центрального і територіальних управлінь, тобто поширює свої повноваження на всю територію держави. Таким чином, Національне антикорупційне бюро України має ознаки органу виконавчої влади.

Конституційний Суд України дійшов висновку, що призначення Президентом України керівника органу, який за своїми повноваженнями функціонально належить до органу виконавчої влади, призведе до розбалансування системи стримувань і противаг, порушення функціонального розподілу влад та фактичної зміни форми державного правління, передбаченої Конституцією України. Таким чином, Указ суперечить вимогам частини четвертої статті 5, статті 6, частини другої статті 19, пункту 9² статті 116 Конституції України.

До Рішення додано окремі думки суддів В.В. Лемака, О.О. Первомайського. У них висловлено позиції суддів Конституційного Суду України, зокрема, стосовно повноважності Конституційного Суду України розглядати індивідуально-правові акти, дії в часі актів про призначення на посаду, а також «вичерпності» конституційних повноважень Президента України.

РІШЕННЯ від 28 серпня 2020 року № 10-р/2020

Справа за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень постанови Кабінету Міністрів України «Про встановлення карантину з метою

запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та етапів послаблення протиепідемічних заходів», положень частин першої, третьої статті 29 Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік», абзацу дев'ятого пункту 2 розділу II «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до Закону України „Про Державний бюджет України на 2020 рік“». Суддя-доповідач – П.Т. Філюк.

Конституційний Суд України визнав такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення:

– частин першої, третьої статті 29 Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» від 14 листопада 2019 року № 294–ІХ зі змінами [Закон № 294];

– абзацу дев'ятого пункту 2 розділу II «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до Закону України „Про Державний бюджет України на 2020 рік“» від 13 квітня 2020 року № 553–ІХ [Закон № 553].

Конституційний Суд України наголосив на тому, що скасування чи зміна законом про Державний бюджет України обсягу прав і гарантій та законодавчого регулювання, передбачених у спеціальних законах, суперечить статті 6, частині другій статті 19, статті 130 Конституції України.

Суд також дійшов висновку, що установлення граничного розміру заробітної плати, грошового забезпечення працівників, службових і посадових осіб бюджетних установ (включаючи органи державної влади та інші державні органи, органи місцевого самоврядування), передбачене у квітні 2020 року та на період до завершення місяця, в якому скасовується карантин, установлений Кабінетом Міністрів України (частини перша, третя статті 29 Закону № 294), є невизначеним щодо дії в часі та не забезпечує передбачуваності застосування цих норм права.

Здійснюючи конституційний контроль оспорюваних положень статті 29 Закону № 294, Конституційний Суд України дійшов висновку, що заробітна плата, грошове забезпечення працівників, службових і посадових осіб органів законодавчої та судової влади поставлені в залежність від виконавчої влади і, враховуючи усталену практику, наголосив, що законодавець не може свавільно встановлювати або змінювати розмір винагороди судді, використовуючи свої повноваження як інструмент впливу на судову владу (абзаци сьомий, восьмий підпункту 4.1 пункту 4 мотивувальної частини Рішення від 11 березня 2020 року № 4-р/2020), та дійшов висновку, що обмеження суддівської винагороди є посяганням на гарантії незалежності суддів.

Конституційний Суд України водночас зауважив, що обмеження відповідних виплат є допустимим за умов воєнного або надзвичайного стану; при цьому воно має запроваджуватися пропорційно, із встановленням чітких часових строків та в жорсткій відповідності до Конституції та законів України. Таке обмеження також може застосовуватися й до суддів, однак після закінчення терміну його дії втрачені у зв'язку з цим обмеженням кошти

необхідно компенсувати відповідними виплатами, оскільки суддівська винагорода є складовим елементом статусу судді, визначеного Конституцією України.

Також Суд вказав, що принцип поділу влади (стаття 6 Конституції України) очевидно зазнає порушення, якщо законодавчий орган своїм актом тимчасово зупиняє виконання остаточних судових рішень, а забезпечення виконання остаточного судового рішення є позитивним обов'язком держави, проте оспорюваним положенням Закону № 553 унеможливлене здійснення Державною казначейською службою України безспірною списання коштів державного бюджету та місцевих бюджетів на підставі рішення суду до 1 січня 2021 року, що обмежує конституційне право особи на судовий захист.

До Рішення додано окремі думки суддів В.В. Лемака, І.Д. Сліденка, О.О. Первомайського. У них суддями Конституційного Суду України висловлено міркування стосовно допустимості обмеження прав і свобод людини і громадянина в умовах карантину та аргументованості Рішення в цілому.

РІШЕННЯ від 16 вересня 2020 року № 11-р/2020

Справа за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України». Суддя-доповідач – О.М. Литвинов.

Конституційний Суд України визнав такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 року № 1698–VII зі змінами [Закон], а саме:

- частини другої статті 1 (щодо утворення Президентом України Національного антикорупційного бюро України);
- частини першої статті 6, абзацу другої частини дев'ятої статті 7 (щодо надання Президенту України повноважень призначати на посаду та звільняти з посади Директора Національного антикорупційного бюро України);
- пункту 1 частини третьої статті 7 (щодо визначення Президентом України трьох осіб до складу комісії з проведення конкурсу на зайняття посади Директора Національного антикорупційного бюро України);
- другого речення абзацу другої частини шостої статті 26 (щодо визначення Президентом України одного члена комісії зовнішнього контролю);
- частини другої статті 31 (щодо затвердження Президентом України Положення про Раду громадського контролю та про порядок її формування).

Конституційний припис щодо поділу влади на законодавчу, виконавчу та судову як один із фундаментальних приписів щодо здійснення державної влади неодноразово розглядався Конституційним Судом України не тільки як такий,

що покликаний відображати функційну визначеність кожного з державних органів (місце в системі стримувань і противаг) та забезпечувати самостійне виконання державними органами своїх функцій і повноважень, а й утверджувати права і свободи людини і громадянина та забезпечувати стабільність конституційного ладу в державі. Зазначений конституційний припис є субстанційною ознакою правової держави, тому недотримання принципу поділу влади загрожує виконанню державою покладених на неї Основним Законом України обов'язків, особливо передбачених частиною другою статті 3 Конституції України.

Стосовно запровадження законодавчого регулювання, яким наділено Президента України та парламент компетенцією вирішувати питання з формування державних органів, Конституційний Суд України наголосив, що Основний Закон України «не наділяє Верховну Раду України правом визначати у своїх актах повноваження парламенту і глави держави виходячи за межі тих, що встановлені конституційними нормами»; «Верховна Рада України і Президент України при вирішенні питань утворення, формування органів державної влади та унормування їхньої діяльності згідно з частиною другою статті 19 Основного Закону України зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» (абзац другий підпункту 3.5, абзац четвертий підпункту 3.7 пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 13 червня 2019 року № 5-р/2019).

Приписи Конституції України, які визначають обсяг і зміст повноважень Президента України та Верховної Ради України, можуть бути деталізовані лише на рівні законів України. Проте така деталізація не може призводити до викривлення приписів Конституції України або виходити за її межі.

Тому наділення на законодавчому рівні глави держави та парламенту іншими повноваженнями, ніж ті, що передбачені Основним Законом України, є допустимим виключно після внесення відповідних змін до Конституції України.

Президент України може створювати в межах коштів, передбачених у Державному бюджеті України, для здійснення своїх повноважень консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи і служби (пункт 28 частини першої статті 106 Конституції України).

Установлений у Конституції України перелік повноважень глави держави, зокрема й щодо повноважень призначення посадових осіб органів, визначених Конституцією України, є вичерпним (абзац чотирнадцятий підпункту 2.2 пункту 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 28 серпня 2020 року № 9-р/2020).

Конституційний Суд України дійшов висновку, що наведені в оспорюваних положеннях Закону повноваження не належать до визначеного Основним Законом України вичерпного переліку повноважень Президента України. Отже, Верховна Рада України, запровадивши законодавче регулювання, передбачене частиною другою статті 1, частиною першою статті 6 (щодо надання Президенту України повноважень призначати на посаду та

звільняти з посади Директора Національного антикорупційного бюро України), пунктом 1 частини третьої, абзацом другим частини дев'ятої статті 7, другим реченням абзацу другого частини шостої статті 26 (щодо визначення Президентом України одного члена комісії зовнішнього контролю), частиною другою статті 31 Закону, розширила повноваження глави держави і в такий спосіб вийшла за межі визначених Конституцією України повноважень.

З огляду на те, що Національне антикорупційне бюро України має ознаки органу виконавчої влади, а з дня ухвалення Конституційним Судом України Рішення від 28 серпня 2020 року № 9-р/2020 будь-які зміни до Закону не вносилися, оспорювані положення Закону, у яких закріплено повноваження Президента України щодо утворення цього органу правопорядку, призначення його Директора та вирішення інших питань, пов'язаних із функціонуванням Національного антикорупційного бюро України, уможливають втручання в компетенцію Кабінету Міністрів України.

Конституційний Суд України визнав, що зазначені приписи Закону спричиняють порушення балансу в системі функціонування державної влади (системи стримувань і противаг) та, як наслідок, призводять до послаблення конституційних гарантій забезпечення прав і свобод людини і громадянина, а також до негативного впливу на стабільність конституційного ладу.

До Рішення додано окремі думки суддів В.П. Колісника, В.В. Лемака. У них висловлено позиції суддів Конституційного Суду України щодо правової природи Національного антикорупційного бюро України, а також щодо статусу Президента України та обсягу його повноважень у сфері національної безпеки.

РІШЕННЯ від 27 жовтня 2020 року № 13-р/2020

Справа за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України. Суддя-доповідач – І.Д. Сліденко.

Конституційний Суд України визнав такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними):

– пункти 6, 8 частини першої статті 11, пункти 1, 2, 6–10¹, 12, 12¹ частини першої, частини другу – п'яту статті 12, частину другу статті 13, частину другу статті 13¹, статтю 35, абзаци другий, третій частини першої статті 47, статті 48–51, частини другу, третю статті 52, статтю 65 Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700–VII зі змінами [Закон № 1700], які передбачали повноваження Національного агентства з питань запобігання корупції в частині контрольних функцій (контролю) виконавчої влади над судовою гілкою влади, а саме: повноважень та прав Національного агентства з питань запобігання корупції, уповноважених осіб та уповноважених підрозділів з питань запобігання та виявлення корупції,

особливостей врегулювання конфлікту інтересів, що виник у діяльності окремих категорій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, обліку та оприлюднення декларацій, контролю та перевірки декларацій, встановлення своєчасності подання декларацій, повної перевірки декларацій, моніторингу способу життя суб'єктів декларування, додаткових заходів здійснення фінансового контролю, відповідальності за корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення;

– статтю 366¹ Кримінального кодексу України [КК України], яка передбачала кримінальну відповідальність за подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом № 1700, або умисне неподання суб'єктом декларування зазначеної декларації.

Конституційний Суд України зазначив, що інституційна незалежність судової влади є передумовою незалежності й безсторонності кожного окремого судді, тоді як незалежність, безсторонність кожного з них є умовою забезпечення інституційної незалежності судової влади.

Вирішуючи цю справу, Конституційний Суд України враховував те, що незалежність суддів від інших органів державної влади має вирішальне значення в будь-якій демократії. Реалізація принципу незалежності судової гілки влади, а отже, і суддів, полягає насамперед у відособленості її від інших гілок державної влади, а це означає формування самостійної, автономної й самоуправлінської судової системи поза структурами законодавчої та виконавчої гілок влади.

Конституційний Суд України констатував, що Національне агентство з питань запобігання корупції як орган виконавчої влади здійснює контроль над конституційно закріпленими інституціями, якими є суди та Конституційний Суд України.

Конституційний Суд України звернув увагу законодавця на те, що, запроваджуючи повноваження та права Національного агентства з питань запобігання корупції та інших органів виконавчої влади, що стосуються суддів, які мають спеціальний статус та належать до судової гілки влади, він повинен виокремлювати категорію суддів системи судоустрою та суддів Конституційного Суду України з урахуванням принципу незалежності судової влади та Конституційного Суду України.

Конституційний Суд України вважає, що встановлення кримінальної відповідальності за декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації, а також умисне неподання суб'єктом декларування декларації є надмірним покаранням за вчинення цих правопорушень. Негативні наслідки, яких зазнає особа, притягнута до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, передбачених статтею 366¹ КК України, непропорційні шкоді, яка настала або могла настати у разі вчинення відповідних діянь.

Конституційний Суд України зазначив, що законодавець не дотримав принципів справедливості та пропорційності як елементів принципу верховенства права, а отже, стаття 366¹ КК України суперечить частині першій статті 8 Основного Закону України.

До Рішення додано окремі думки суддів С.П. Головатого, В.П. Колісника, В.В. Лемака, О.О. Первомайського. Судді Конституційного Суду України висловили зауваження та власні міркування щодо обґрунтованості мотивувальної частини Рішення.

РІШЕННЯ ЗА КОНСТИТУЦІЙНИМИ СКАРГАМИ

У 2020 році Конституційним Судом України ухвалено 11 рішень за результатами розгляду справ за конституційними скаргами (3 – Великою палатою Конституційного Суду України, 8 – сенатами Конституційного Суду України).

РІШЕННЯ від 22 січня 2020 року № 1-р(І)/2020

Справа за конституційною скаргою Плескача В'ячеслава Юрійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень другого речення частини четвертої статті 42 Закону України «Про Конституційний Суд України». Суддя-доповідач – О.М. Литвинов.

Рішенням визнано такими, що відповідають Конституції України (є конституційними), положення другого речення частини четвертої статті 42 Закону України «Про Конституційний Суд України» [Закон], згідно з якими інформація за запитом щодо матеріалів справи, яку розглядає Конституційний Суд України, не надається.

Ухвалюючи Рішення, Конституційний Суд України виходив з того, що право особи на доступ до інформації, гарантоване статтею 34 Конституції України, не є абсолютним і може підлягати обмеженням. Такі обмеження мають бути винятками, які передбачені законом, переслідувати одну або декілька законних цілей і бути необхідними у демократичному суспільстві. У разі обмеження права на доступ до інформації законодавець зобов'язаний запровадити таке правове регулювання, яке дасть можливість оптимально досягти легітимної мети з мінімальним втручанням у реалізацію вказаного права і не порушувати сутнісного змісту такого права.

Конституційний Суд України дійшов висновку, що обмеження, встановлене у другому реченні частини четвертої статті 42 Закону, стосовно ненадання інформації за запитом щодо матеріалів справи, яку розглядає Конституційний Суд України, ґрунтується на приписах закону, переслідує таку легітимну мету, як захист прав осіб, зокрема права на невтручання в особисте і

сімейне життя, гарантованого статтею 32 Конституції України, та забезпечення конституційного принципу незалежності діяльності Конституційного Суду України під час реалізації ним своїх юрисдикційних повноважень у формі конституційного провадження у справах за конституційними поданнями, конституційними зверненнями, конституційними скаргами, і є необхідним у демократичному суспільстві. Вказане законодавче обмеження не є цензурою у сфері конституційного провадження, оскільки має тимчасовий характер і завершується одночасно із закінченням розгляду Конституційним Судом України справи.

До Рішення додано окрему думку судді О.М. Литвинова, в якій наведено аргументи щодо неконституційності оспорюваних положень Закону.

РІШЕННЯ від 17 березня 2020 року № 5-р/2020

Справа за конституційною скаргою Татькова Віктора Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини п'ятої статті 190, пункту 1 частини першої, частини третьої статті 309 Кримінального процесуального кодексу України. Суддя-доповідач – О.М. Литвинов.

Рішенням визнано такими, що відповідають Конституції України (є конституційними), положення частини п'ятої статті 190, пункту 1 частини першої, частини третьої статті 309 Кримінального процесуального кодексу України [Кодекс] щодо заборони оскарження в апеляційному порядку ухвали слідчого судді про дозвіл на затримання з метою приводу.

Ухвалюючи Рішення, Конституційний Суд України виходив з того, що право на апеляційний перегляд справи, передбачене пунктом 8 частини другої статті 129 Конституції України, є гарантованим правом на перегляд у суді апеляційної інстанції справи, розглянутої судом першої інстанції по суті. Водночас зазначений конституційний припис не позбавляє законодавця повноваження передбачити можливість апеляційного оскарження будь-якого рішення, що його ухвалює суд під час розгляду справи, але не вирішує її по суті, або встановити обмеження чи заборону на оскарження в апеляційному порядку окремих процесуальних судових рішень, якими справа не вирішується по суті.

Конституційний Суд України звернув увагу на те, що встановлені обмеження або заборона на оскарження в апеляційному порядку окремих процесуальних судових рішень, якими справа не вирішується по суті, не можуть бути свавільними, а мають застосовуватися з легітимною метою, бути домірними (пропорційними) та обґрунтованими, не повинні порушувати сутність конституційного права особи на судовий захист.

Законодавча заборона щодо оскарження в апеляційному порядку ухвали слідчого судді про дозвіл на затримання з метою приводу не позбавляє

підозрюваного, обвинуваченого права на судовий захист, оскільки положення Кодексу не тільки встановлюють судовий контроль за дотриманням його прав і свобод під час вирішення питання про застосування запобіжного заходу, продовження строку дії або зміну запобіжного заходу, а й передбачають інший механізм судового захисту, яким підозрюваний, обвинувачений може скористатися, – можливість подання заперечень проти ухвали слідчого судді про дозвіл на затримання з метою приводу під час підготовчого провадження в суді. До того ж дія ухвали про дозвіл на затримання з метою приводу безпосередньо залежить, зокрема, від факту припинення протиправної поведінки підозрюваного, обвинуваченого, адже така ухвала втрачає законну силу з моменту з'явлення підозрюваного, обвинуваченого до слідчого судді, суду (пункти 1, 2¹ частини третьої статті 190 Кодексу).

На думку Конституційного Суду України, встановлене оспорюваними положеннями Кодексу нормативне регулювання не є свавільним, переслідує легітимну мету та не порушує сутності конституційного права особи на судовий захист.

Конституційний Суд України також наголосив, що рівність учасників кримінального провадження перед законом означає наділення їх рівними правами і рівними обов'язками щодо участі у кримінальному процесі та відстоюванні своєї позиції. При цьому поняття «рівні права», «рівні обов'язки» не можна ототожнювати з поняттями «однакові права», «однакові обов'язки». Права чи обов'язки можуть бути різними і залежать від статусу та ролі учасника кримінального провадження (прокурора, потерпілого, слідчого, обвинуваченого, захисника, цивільного позивача, цивільного відповідача тощо). Таким чином, рівність прав та обов'язків полягає в тому, що кожен з учасників кримінального провадження наділений правами і має обов'язки, визначені законодавством для його процесуального становища.

Конституційний Суд України вважає, що процесуальні права та обов'язки учасників кримінального провадження з різним процесуальним становищем є неоднаковими, що зумовлено різними процесуальними функціями, які мають бути реалізовані під час кримінального провадження суб'єктами з відповідним процесуальним статусом.

Як убачається з оспорюваних положень Кодексу, ухвала про відмову в наданні дозволу на затримання з метою приводу може бути оскаржена в порядку, встановленому Кодексом, а ухвала про дозвіл на затримання з метою приводу оскарженню не підлягає (натомість заперечення проти такої ухвали можуть бути подані під час підготовчого провадження в суді).

Конституційний Суд України дійшов висновку, що неможливість апеляційного оскарження ухвали слідчого судді про дозвіл на затримання з метою приводу є розумним обмеженням принципу рівності учасників кримінального провадження перед законом і судом, яке відповідає завданням кримінального провадження та не порушує конституційних прав людини. Встановивши положеннями Кодексу оспорюване нормативне регулювання, законодавець забезпечив досягнення справедливого балансу між

процесуальними правами та обов'язками сторін обвинувачення і захисту. Таке регулювання забезпечує можливість сторонам обвинувачення і захисту довести свою позицію і найбільш ефективно реалізувати свої процесуальні права і обов'язки у кримінальному провадженні.

РІШЕННЯ від 15 квітня 2020 року № 2-р(П)/2020

Справа за конституційними скаргами Мельничук Надії Миколаївни, Григор'євої Лілії Іванівни та Кліменко Марини Робертівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення підпункту 1 пункту 28 розділу II Закону України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні». Суддя-доповідач – В.Р. Мойсик.

Рішенням визнано таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), положення підпункту 1 пункту 28 розділу II Закону України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні» від 27 березня 2014 року № 1166–VII [Закон], яким із Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453–VI в редакції до внесення змін Законом України «Про забезпечення права на справедливий суд» від 12 лютого 2015 року № 192–VIII виключено статтю 136, частиною першою якої передбачалося право судді, який вийшов у відставку, на виплату вихідної допомоги у розмірі 10 місячних заробітних плат за останньою посадою.

Конституційний Суд України наголосив, що однією з гарантій незалежності суддів, які здійснюють правосуддя, та суддів у відставці є їх належне матеріальне та соціальне забезпечення, яке має гарантувати здійснення справедливого, незалежного, безстороннього правосуддя, а також що гарантії незалежності судді, включаючи заходи щодо його матеріального і соціального забезпечення, поширюються на всіх суддів і не можуть бути скасовані чи зменшені іншими нормативними актами.

На думку Конституційного Суду України, перехідний період між опублікуванням Закону та набранням чинності положенням підпункту 1 пункту 28 розділу II Закону (менше одного дня) був явно недостатнім для того, щоб суб'єкти права (судді, які на момент набрання чинності Законом мали право на вихід у відставку, але станом на 1 квітня 2014 року ще ним не скористалися) змогли адаптуватися до законодавчих новел та скоригувати свої дії для реалізації права на відставку і, відповідно, отримати вихідну допомогу в розмірі, встановленому законодавством до внесення змін Законом.

Конституційний Суд України дійшов висновку, що положення підпункту 1 пункту 28 розділу II Закону суперечить частині першій статті 8 Конституції України з огляду на його невідповідність принципіві верховенства права у частині, що стосується легітимних очікувань особи.

До Рішення додано окремі думки суддів О.О. Первомайського, В.В. Городовенка, В.В. Лемака, в яких судді Конституційного Суду України навели власні міркування, зауваження та додаткові аргументи щодо Рішення, його мотивувальної частини та обставин справи.

РІШЕННЯ від 22 квітня 2020 року № 3-р(І)/2020

Справа за конституційною скаргою Зінченка Сергія Анатолійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 3 частини першої статті 97 Закону України «Про Національну поліцію». Суддя-доповідач – В.П. Колісник.

Рішенням визнано такими, що відповідають Конституції України (є конституційними), положення пункту 3 частини першої статті 97 Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580–VIII зі змінами [Закон], за якими одноразова грошова допомога в разі загибелі (смерті), визначення втрати працездатності поліцейського є соціальною виплатою, гарантованою допомогою з боку держави, яка призначається і виплачується особам, які за Законом мають право на її отримання, у разі «визначення поліцейському інвалідності, що настала внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого під час виконання ним службових обов'язків, пов'язаних із виконанням повноважень та основних завдань міліції або поліції, чи участі в антитерористичній операції, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів, захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, протягом шести місяців після звільнення його з поліції внаслідок причин, зазначених у цьому пункті».

Конституційний Суд України зазначив, що виплата одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) поліцейського та втрати ним працездатності є одним із заходів соціального захисту поліцейського.

Дослідивши різні підстави та умови для виплати поліцейському одноразової грошової допомоги, передбачені частиною першою статті 97 Закону, Конституційний Суд України підкреслив, що ці підстави та умови не можуть розглядатися у розумінні частин першої, другої статті 24 Конституції України як запровадження дискримінаційних відмінностей у статусі поліцейського, який набуває право на отримання одноразової грошової допомоги, оскільки її розмір обумовлений насамперед ступенем тяжкості негативних для життя і здоров'я поліцейського наслідків.

Передбачена положеннями пункту 3 частини першої статті 97 Закону одноразова грошова допомога є гарантованою соціальною виплатою,

призначається поліцейському після звільнення зі служби в поліції у разі встановлення інвалідності через поранення (контузію, травму або каліцтво), отримане під час виконання службових обов'язків. За обставин, коли поліцейський зазнав поранення (контузії, травми або каліцтва), що не зумовлює його звільнення зі служби в поліції через хворобу та встановлення в подальшому поліцейському інвалідності, у частині першій статті 97 Закону передбачено й інші підстави, за яких особа може скористатися правом на отримання одноразової грошової допомоги.

Конституційний Суд України вважає, що положення пункту 3 частини першої статті 97 Закону щодо підстав та умов для виплати одноразової грошової допомоги у разі визначення поліцейському протягом шести місяців після звільнення його з поліції інвалідності внаслідок причин, зазначених у цьому пункті, не містять ознак дискримінації. Підстави та умови виплати поліцейським одноразової грошової допомоги внаслідок часткової втрати працездатності без визначення інвалідності та без звільнення передбачені положеннями пункту 5 частини першої статті 97 Закону. За положеннями частини першої статті 77 Закону настання хвороби, несумісної з проходженням служби в поліції, є підставою для звільнення особи зі служби в поліції, зокрема відповідно до пункту 2 частини першої статті 77 Закону. Водночас пункт 5 частини першої статті 97 Закону не передбачає звільнення поліцейського зі служби в поліції з визначенням йому інвалідності як умову для виплати йому одноразової грошової допомоги згідно з цим пунктом.

Конституційний Суд України також констатував, що держава має широкий обсяг дискреційних повноважень щодо запровадження чи зміни одноразової грошової допомоги як одного з видів соціальних виплат, що прямо не визначені та не конкретизовані в Конституції України.

Конституційний Суд України дійшов висновку, що право на призначення і виплату одноразової грошової допомоги у разі визначення поліцейському інвалідності, що настала внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого під час виконання ним службових обов'язків, пов'язаних із виконанням повноважень та основних завдань міліції або поліції, чи участі в антитерористичній операції, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів, захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, передбачене оспорюваними положеннями Закону, не є правом поліцейського, встановленим Конституцією України. Тому Верховна Рада України як єдиний орган законодавчої влади повноважна визначати на власний розсуд конкретні підстави та особливі умови призначення і виплати одноразової грошової допомоги поліцейським, у тому числі й у разі звільнення з поліції внаслідок втрати працездатності з визначенням інвалідності, що передбачено положеннями пункту 3 частини першої статті 97 Закону.

РІШЕННЯ від 17 червня 2020 року № 4-р(П)/2020

Справа за конституційною скаргою Плескача В'ячеслава Юрійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини третьої статті 307, частини третьої статті 309 Кримінального процесуального кодексу України. Суддя-доповідач – В.В. Лемак.

Рішенням визнано такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення частини третьої статті 307 Кримінального процесуального кодексу України [Кодекс] щодо заборони оскарження ухвали слідчого судді за результатами розгляду скарги на бездіяльність слідчого, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань після отримання заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення, та закрито конституційне провадження в частині відповідності Конституції України (конституційності) положень частини третьої статті 309 Кримінального процесуального кодексу України на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» – неприйнятність конституційної скарги.

Конституційний Суд України зазначив, що право на судовий захист як гарантія захисту та поновлення системи прав і свобод особливо проявляється у разі, коли доступ до суду для особи унеможлиблюється бездіяльністю органів державної влади. Звертаючись до уповноважених державних органів із заявою, повідомленням про вчинення кримінального правопорушення, особа очікувано перебуває в межах належної правової процедури, забезпечення якої є одним із завдань кримінального провадження (стаття 2 Кодексу). Недостатність судових гарантій від свавілля у питанні початку кримінального провадження перешкоджає захисту порушених прав людини, зокрема внаслідок унеможливлення судового захисту, передбаченого частинами першою, другою статті 55 Конституції України.

На думку Конституційного Суду України, встановлений законодавцем обсяг судового захисту стосовно оцінки бездіяльності уповноважених державних органів має забезпечити ефективність судового контролю, який має бути забезпечено під час розгляду відповідних питань хоча б у двох судових інстанціях: законодавець має запровадити такий обсяг судового контролю за бездіяльністю слідчого чи прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань після отримання заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення, що дозволяв би здійснити ефективний судовий контроль щодо відповідних питань та за наявності підстав надати особі можливість ініціювати початок кримінального провадження, а отже, надати їй реальний доступ до судового захисту.

Конституційний Суд України дійшов висновку, що положення частини третьої статті 307 Кодексу в частині заборони оскарження ухвали слідчого

судді за результатами розгляду скарги на бездіяльність слідчого чи прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань після отримання заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення, є обмеженням конституційного права на судовий захист стосовно гарантій на апеляційний перегляд справи.

РІШЕННЯ від 18 червня 2020 року № 5-р(П)/2020

Справа за конституційною скаргою громадянки України Левченко Ольги Миколаївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів пункту 5 розділу III «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» від 2 березня 2015 року № 213–VIII. Суддя-доповідач – С.П. Головатий.

Рішенням визнано таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), припис пункту 5 розділу III «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» від 2 березня 2015 року № 213–VIII [Закон], згідно з яким «у разі неприйняття до 1 червня 2015 року закону щодо призначення всіх пенсій, у тому числі спеціальних, на загальних підставах з 1 червня 2015 року скасовуються норми щодо пенсійного забезпечення осіб, яким пенсії призначаються відповідно до законів України „Про державну службу“, „Про прокуратуру“, „Про статус народного депутата України“, „Про Кабінет Міністрів України“, „Про судову експертизу“, „Про Національний банк України“, „Про службу в органах місцевого самоврядування“, „Про дипломатичну службу“, Податкового та Митного кодексів України, Положення про помічника-консультанта народного депутата України».

Конституційний Суд України зазначив, що застосована законодавцем у приписі пункту 5 розділу III «Прикінцеві положення» Закону юридична конструкція «у разі неприйняття до 1 червня 2015 року закону щодо призначення всіх пенсій, у тому числі спеціальних, на загальних підставах з 1 червня 2015 року скасовуються норми щодо пенсійного забезпечення осіб, яким пенсії призначаються відповідно до законів України <...>» є дуже суперечливою та неоднозначною. По-перше, запровадження законодавцем формули «у разі неприйняття <...> закону <...> скасовуються норми <...>» мало такі наслідки: а) виникла ймовірність того, що на заміну нормам щодо призначення пенсій конкретним категоріям осіб (зокрема, прокурорам, суддям, державним службовцям, дипломатам тощо) законодавець ухвалить «новий закон», що регулюватиме питання призначення пенсій невизначеному колу осіб – усім; б) одночасно існувала ймовірність, що такого не станеться (якщо законодавець не ухвалить «новий закон»); в) виникла ймовірність того, що спеціальних пенсій від певного часу в Україні не стане (якщо законодавець

ухвалить такий «новий закон», що запровадить порядок призначення «всіх пенсій на загальних підставах»); г) одночасно існувала ймовірність, що такого не станеться (якщо законодавець не ухвалить «новий закон»). По-друге, передбачене такою конструкцією скасування норм щодо пенсійного забезпечення осіб, яким призначення пенсії здійснюється відповідно до десяти законів та одного підзаконного акта, було поставлено в залежність від того, ухвалить чи не ухвалить законодавець (до 1 червня 2015 року) «закон щодо призначення всіх пенсій, у тому числі спеціальних». Такий припис, надаючи законодавцеві свободу вибору – ухвалювати або не ухвалювати «новий закон» щодо призначення пенсій, створював умови, коли кожен із варіантів вибору спричинявся б до відмінних (або навіть протилежних) наслідків для громадян, залишаючи їх на тривалий час у невідомості, непевності (стані невизначеності) щодо можливих для себе наслідків. По-третє, застосування законодавцем формули «закон щодо призначення всіх пенсій, у тому числі спеціальних» створювало ймовірність того, що в «новому законі» інститут «спеціальних пенсій» усе-таки буде збережено. По-четверте, пов'язаною з приписом пункту 5 розділу III «Прикінцеві положення» Закону є норма цього закону, відповідно до якої Кабінет Міністрів України мав у тримісячний строк з дня набрання чинності Законом ухвалити підзаконні нормативні акти на його виконання та подати на розгляд Верховної Ради України до 1 травня 2015 року проект закону щодо призначення всіх пенсій, зокрема спеціальних (крім пенсій, що призначаються військовослужбовцям і науковим працівникам), на загальних підставах (абзаци другий, третій пункту 4 розділу III «Прикінцеві положення» Закону). Унаслідок запровадження такої норми ситуація набула ще заплутанішого характеру, оскільки ймовірність ухвалення законодавцем до 1 червня 2015 року «закону щодо призначення всіх пенсій, у тому числі спеціальних» (як передбачено приписом пункту 5 розділу III «Прикінцеві положення» Закону) стала залежною від дій не тільки законодавця, а й Кабінету Міністрів України. Як результат, громадяни ще менше могли передбачити юридичні наслідки таких двох приписів розділу III «Прикінцеві положення» Закону. По-п'яте, набрання чинності приписом пункту 5 розділу III «Прикінцеві положення» Закону спричинило внесення низки змін до двох спеціальних законів щодо прокуратури (Закону України «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 року № 1789–XII зі змінами, Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697–VII зі змінами), проте цей припис не містить чіткої вказівки на те, яких конкретно приписів якого із цих двох законів стосується скасування з 1 червня 2015 року. По-шосте, припис пункту 5 розділу III «Прикінцеві положення» Закону не дає точної вказівки, які норми решти законів і одного підзаконного акта, перелік яких міститься в цьому приписі, «скасовуються з 1 червня 2015 року».

Конституційний Суд України констатував, що за наведеними характеристиками припис пункту 5 розділу III «Прикінцеві положення» Закону не відповідає вимозі передбаченості як складового елемента принципу

юридичної визначеності, а отже, суперечить принципіві верховенства права (правовладдя), закладеному частиною першою статті 8 Конституції України.

Конституційний Суд України також зазначив, що застосована законодавцем у приписі пункту 5 розділу III «Прикінцеві положення» Закону конструкція загалом є сприятливою для виникнення у певній категорії громадян (включно з конкретною – прокурорів) легітимних очікувань і стосовно того, що законодавець ухвалить до 1 червня 2015 року «новий закон» щодо призначення всіх пенсій, і стосовно того, що в ньому буде вирішено питання «спеціальних пенсій», порядку їх призначення та їх розміру. Якби законодавець учинив саме так, ймовірність чого допускав припис пункту 5 розділу III «Прикінцеві положення» Закону, то не виникло б стану, за якого можна було б говорити про «скасування з 1 червня 2015 року норм щодо пенсійного забезпечення осіб», яким призначення пенсії здійснюється відповідно до тієї низки нормативних актів, що їх зазначено в цьому приписі. Окрім того, приписи абзаців другого й третього пункту 4 розділу III «Прикінцеві положення» Закону, що безпосередньо пов'язані з приписом пункту 5 цього ж розділу, створювали додаткові підстави для правомірних (легітимних) очікувань громадян, що Кабінет Міністрів України підготує та внесе на розгляд Верховної Ради України до 1 травня 2015 року проект закону щодо призначення всіх пенсій, зокрема спеціальних. Проте ні того (Кабінет Міністрів України не вніс до Верховної Ради України такого законопроекту), ні іншого (Верховна Рада України відповідно не ухвалила такого законопроекту до 1 червня 2015 року) не відбулося. За такої ситуації припис пункту 5 розділу III «Прикінцеві положення» Закону спричинив виникнення у певній категорії громадян (конкретно – прокурорів) відчуття краху легітимних очікувань, що є несумісним з вимогою юридичної визначеності як складовим елементом принципу верховенства права (правовладдя).

Конституційний Суд України дійшов висновку, що припис пункту 5 розділу III «Прикінцеві положення» Закону не відповідає вимогам юридичної визначеності як складника принципу верховенства права (правовладдя), установленого приписом частини першої статті 8 Конституції України.

До Рішення додано збіжну думку судді Сергія Головатого та окрему думку судді О.В. Касмініна, в яких судді Конституційного Суду України, погодившись із Рішенням, навели власні міркування щодо окремих висновків, які містяться у Рішенні, та їх обґрунтування, а також щодо мотивувальної частини Рішення.

РІШЕННЯ від 24 червня 2020 року № 6-р(II)/2020

Справа за конституційними скаргами Карякіна Едуарда Сергійовича та товариства з обмеженою відповідальністю «Торговий дім „Еко-вугілля України“» щодо відповідності Конституції України (конституційності)

положення частини першої статті 79 Закону України «Про банки і банківську діяльність». Суддя-доповідач – В.В. Городовенко.

Рішенням визнано таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), окреме положення частини першої статті 79 Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 року № 2121–III зі змінами [Закон], а саме «які охоплюються наглядовою діяльністю Національного банку України».

Ухвалюючи Рішення, Конституційний Суд України виходив з того, що гарантування приписом частини другої статті 55 Конституції України кожному права на доступ до суду з метою оскарження рішень, дій або бездіяльності суб'єктів владних повноважень є вимогою принципу верховенства права. Такий доступ не означає автоматичної незаконності цих рішень, дій або бездіяльності, а спрямований на перевірку в судовому порядку їх законності та правомірності, що не лише забезпечує ефективний захист прав, свобод кожної особи, якої стосується неправомірна діяльність суб'єктів владних повноважень, а й сприяє підтримці законності та правопорядку в цілому шляхом виявлення та усунення нелегітимних проявів у такій діяльності.

Конституційний Суд України зазначив, що в законодавчому регулюванні слід уникати заборон або обмежень щодо реалізації кожною особою права оскаржити в суді рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень, у тому числі шляхом визначення на законодавчому рівні вичерпного переліку осіб, які мають право на таке оскарження, оскільки невключення особи до цього переліку унеможливило б доведення нею в суді її переконаності в потребі захисту своїх порушених прав, свобод цими рішеннями, діями чи бездіяльністю. Саме наявність такої переконаності в кожній особі є сутнісною властивістю її права на звернення до суду щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень, а отже, необхідною передумовою здійснення цього права.

Проаналізувавши функції, повноваження Національного банку України, визначені Законом, Конституційний Суд України наголосив, що Національний банк України може ухвалювати рішення, які стосуються невизначеного кола фізичних чи юридичних осіб і можуть призводити до порушення або в інший спосіб спричиняти утиск їх прав, свобод, законних інтересів. З огляду на положення статей 2, 72 Закону щодо «істотної участі» та «осіб, які охоплюються наглядовою діяльністю Національного банку України», Конституційний Суд України констатував, що положення частини першої статті 79 Закону встановлює вичерпний перелік осіб, які мають право оскаржити рішення, дії або бездіяльність Національного банку України, його посадових та службових осіб, і до такого переліку віднесено банк або інших осіб, які охоплюються наглядовою діяльністю Національного банку України, останні ж є власниками істотної участі у банку (зокрема, ті, які прямо та/або опосередковано, самостійно чи спільно з іншими особами володіють 10 і більше

відсотками акцій статутного капіталу юридичної особи) та учасниками банківських груп.

У такий спосіб, на думку Конституційного Суду України, унеможливлено доступ до суду осіб, не включених до цього переліку, зокрема акціонерів банку, які не є власниками істотної участі у банку, що дискримінує їх за майновою ознакою та внаслідок законодавчого регулювання позбавляє можливості доводити в суді свою переконаність у потребі захисту своїх прав, законних інтересів, порушених рішеннями, діями чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень. Тим самим усупереч принципів верховенства права нівелюються право цієї категорії осіб на доступ до суду та подальший ефективний юридичний захист їх прав, законних інтересів.

Конституційний Суд України дійшов висновку, що окреме положення частини першої статті 79 Закону, а саме «які охоплюються наглядом діяльністю Національного банку України», суперечить статтям 8, частинам першої, другій статті 24, частинам першої, другій статті 55 Конституції України.

РІШЕННЯ від 1 липня 2020 року № 7-р(І)/2020

Справа за конституційною скаргою Товариства з обмеженою відповідальністю «Укркава» щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини першої статті 88 Закону України «Про нотаріат». Суддя-доповідач – О.М. Литвинов.

Рішенням визнано такими, що відповідають Конституції України (є конституційними), положення частини першої статті 88 Закону України «Про нотаріат» від 2 вересня 1993 року № 3425–ХІІ [Закон], за якими нотаріус вчиняє виконавчі написи, якщо подані документи підтверджують безспірність заборгованості або іншої відповідальності боржника перед стягувачем та за умови, що з дня виникнення права вимоги минуло не більше трьох років, а у відносинах між підприємствами, установами та організаціями – не більше одного року.

Конституційний Суд України констатував, що передбачені положеннями частини першої статті 88 Закону строки для вчинення виконавчого напису нотаріусом є відмінними залежно від кола учасників правовідносин: у відносинах між юридичними особами строк скорочений порівняно зі строком, який застосовується у відносинах між фізичними особами.

Встановлюючи порядок нормативного регулювання діяльності нотаріату в частині визначення строків, у межах яких нотаріус може вчинити виконавчий напис, законодавець, на думку Конституційного Суду України, запровадив чітку їх диференціацію залежно від суб'єктного складу учасників правовідносин.

Конституційний Суд України вважає, що передбачене оспорюваними положеннями Закону регулювання є реалізацією Верховною Радою України виключних повноважень визначати організацію і діяльність, у тому числі нотаріату, як це встановлено в пункті 14 частини першої статті 92 Конституції України.

Конституційний Суд України дійшов висновку, що положення частини першої статті 88 Закону є чіткими, зрозумілими та однозначними, тобто таке нормативне регулювання виключає можливість довільного його трактування, тому застосування оспорюваних положень Закону особами (органами), діяльність яких ґрунтується на принципі верховенства права, жодним чином не призводить до протиправного позбавлення права власності.

Стосовно Рішення суддя Конституційного Суду України О.М. Литвинов висловив окрему думку, де, наводячи відповідні аргументи, звернув увагу на необхідність застосування положень частини третьої статті 89 Закону України «Про Конституційний Суд України».

РІШЕННЯ від 14 липня 2020 року № 8-р/2020

Справа за конституційною скаргою Дерменжи Андрія Вікторовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин першої, другої статті 23 Закону України «Про іпотеку». Суддя-доповідач – О.М. Литвинов.

Рішенням визнано такими, що відповідають Конституції України (є конституційними), положення частини першої статті 23 Закону України «Про іпотеку» від 5 червня 2003 року № 898–IV та закрито конституційне провадження у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 23 Закону України «Про іпотеку» від 5 червня 2003 року № 898–IV [Закон] на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» – неприйнятність конституційної скарги.

У статті 23 Закону передбачено, що у разі переходу права власності (права господарського відання) на предмет іпотеки від іпотекодавця до іншої особи, у тому числі в порядку спадкування чи правонаступництва, іпотека є дійсною для набувача відповідного нерухомого майна, навіть у тому випадку, якщо до його відома не доведена інформація про обтяження майна іпотекою (частина перша); особа, до якої перейшло право власності на предмет іпотеки, набуває статус іпотекодавця і має всі його права і несе всі його обов'язки за іпотечним договором у тому обсязі і на тих умовах, що існували до набуття ним права власності на предмет іпотеки (частина друга).

Конституційний Суд України дійшов висновку, що положення частини першої статті 23 Закону не порушують розумного балансу між правами та

інтересами іпотекодержателя (кредитора) й іпотекодавця (набувача іпотечного майна). До того ж факт обізнаності набувача іпотечного майна щодо перебування нерухомого майна в іпотеці не має істотного значення, адже відчуження предмета іпотеки іпотекодавцем за згодою або без згоди іпотекодержателя жодним чином не припиняє іпотеки. Водночас набувач іпотечного майна, до відома якого не доведено інформацію про те, що нерухоме майно є предметом іпотеки, володіє достатніми засобами юридичного захисту, передбаченими чинним законодавством України, у разі порушення його конституційного права власності, а також вимог закону при вчиненні правочину.

Також Конституційний Суд України зазначив, що наслідки переходу права власності на предмет іпотеки до третьої особи, передбачені положеннями частини першої статті 23 Закону, безпосередньо не стосуються питання позбавлення іпотекодавця (набувача іпотечного майна) права власності на предмет іпотеки або ж його примусового відчуження у зв'язку зі зверненням стягнення на предмет іпотеки.

РІШЕННЯ від 22 липня 2020 року № 8-р(І)/2020

Справа за конституційною скаргою Акціонерного товариства «Закритий недиверсифікований венчурний корпоративний інвестиційний фонд „АВАНПОСТ“» щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу восьмого частини п'ятої статті 11 Закону України «Про управління об'єктами державної власності». Суддя-доповідач – О.М. Литвинов.

Рішенням визнано таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), абзац восьмий частини п'ятої статті 11 Закону України «Про управління об'єктами державної власності» від 21 вересня 2006 року № 185-V зі змінами [Закон], згідно з яким «господарські товариства, у статутному капіталі яких є корпоративні права держави, та господарські товариства, 50 і більше відсотків акцій (часток) яких знаходяться у статутних капіталах господарських товариств, частка держави яких становить 100 відсотків, які не прийняли рішення про нарахування дивідендів до 1 травня року, що настає за звітним, сплачують до державного бюджету частину чистого прибутку у розмірі, визначеному за базовими нормативами відрахування частки прибутку, що спрямовується на виплату дивідендів, встановлених на відповідний рік, але не менше 30 відсотків, до 1 липня року, що настає за звітним; на суму таких коштів органами доходів і зборів нараховується пеня у порядку, визначеному абзацом шостим цієї частини, яка сплачується до загального фонду Державного бюджету України».

Ухвалюючи Рішення, Конституційний Суд України виходив з того, що передбачені частиною четвертою статті 13, статтею 41 Основного Закону України гарантії захисту права власності поширюються на корпоративні права

учасника господарської організації. Тому втручання в корпоративні права учасника господарської організації має бути обумовлене суспільною необхідністю, здійснюватися відповідно до закону з дотриманням принципу верховенства права та застосуванням заходів, які не є надто обтяжливими для його прав і свобод. Запроваджуючи нормативне регулювання суспільних відносин щодо реалізації учасником господарської організації корпоративних прав, законодавець має ухвалювати відповідні галузеві закони, дотримуючись єдиних конституційних принципів та забезпечуючи розумне співвідношення інтересів кожного з учасників правовідносин.

На право власника частки у статутному капіталі господарської організації на участь в її управлінні, яке є складовою корпоративного права, поширюються гарантії, передбачені частиною четвертою статті 13, статтею 41 Основного Закону України. Захищеність вказаного права на конституційному рівні означає, що втручання у таке право допускається у виняткових випадках з метою суспільної необхідності, виключно на підставі закону та з дотриманням засад справедливості, пропорційності.

Конституційний Суд України вважає, що передбачений оспорюваними положеннями Закону механізм, який полягає в обов'язковому спрямуванні частини чистого прибутку до державного бюджету без волевиявлення учасників господарської організації, обмежує їх корпоративні права, зокрема таку складову, як правомочність на участь в управлінні господарською організацією. Вказане нормативне регулювання ставить державу у привілейоване становище порівняно з іншими учасниками господарської організації державного сектора економіки, тобто є дискримінаційним, оскільки, визначаючи правові основи управління об'єктами державної власності, законодавець не передбачив можливості спрямування частини чистого прибутку на користь таких учасників у разі неприйняття рішення про нарахування дивідендів. Водночас саме держава через систему організаційно-господарських повноважень відповідних органів управління здійснює управління суб'єктами господарювання державного сектора економіки та має вирішальний вплив на їх господарську діяльність.

Конституційний Суд України дійшов висновку, що запроваджене абзацом восьмим частини п'ятої статті 11 Закону обмеження не можна вважати конституційно допустимим, адже таке нормативне регулювання не узгоджується з умовами, які уможливають втручання держави у право власності, зокрема із дотриманням засад справедливості, пропорційності.

РІШЕННЯ від 22 жовтня 2020 року № 12-р/2020

Справа за конституційними скаргами Давимоки Олександра Григоровича, Бойка Миколи Вікторовича, Крюка Володимира Миколайовича, Токаренка Віталія Леонідовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 4 частини першої статті 97 Закону України

«Про Національну поліцію». Судді-доповідачі – В.В. Городовенко, О.В. Касмінін, О.О. Первомайський.

Рішенням визнано такими, що відповідають Конституції України (є конституційними), положення пункту 4 частини першої статті 97 Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580–VIII зі змінами [Закон], за якими одноразова грошова допомога в разі загибелі (смерті), визначення втрати працездатності поліцейського (далі – одноразова грошова допомога) є соціальною виплатою, гарантованою допомогою з боку держави, яка призначається і виплачується особам, які за Законом мають право на її отримання, у разі визначення поліцейському інвалідності внаслідок захворювання, поранення (контузії, травми або каліцтва), пов'язаних із проходженням ним служби в органах внутрішніх справ або поліції, протягом шести місяців після звільнення його з поліції внаслідок причин, зазначених у цьому пункті.

Ухвалюючи Рішення, Конституційний Суд України виходив з того, що одноразова грошова допомога, передбачена статтею 97 Закону, є юридичним засобом соціального захисту працівників поліції, що надається державою у зв'язку із втратою ними працездатності, проте приписи частини першої статті 46 Конституції України не гарантують виплати одноразової грошової допомоги, тому Верховна Рада України може визначати порядок та умови її призначення, передбачивши порядок реалізації такого права в законі.

З огляду на те, що звільнення поліцейського зі служби в поліції відбувається внаслідок обставин, які виникли на момент проходження ним служби в поліції та унеможлиблюють подальше її проходження, незалежно від його волі, державою відповідно до пунктів 3, 4 частини першої статті 97 Закону передбачене здійснення разової соціальної виплати за умови, що набуте поліцейським захворювання призвело до отримання ним інвалідності. Пунктами 1–6 частини першої статті 97 Закону встановлено вичерпний та такий, що не підлягає розширеному тлумаченню, перелік підстав для призначення та виплати одноразової грошової допомоги, до яких належать смерть (загибель) поліцейського (пункти 1, 2); визначення поліцейському інвалідності (пункти 3, 4), часткова втрата поліцейським працездатності без визначення інвалідності (пункти 5, 6).

Закріплення у пункті 4 частини першої статті 97 Закону порядку реалізації особою права на отримання одноразової грошової допомоги потребує встановлення причиново-наслідкового зв'язку між наявністю у поліцейського інвалідності внаслідок захворювання, поранення (контузії, травми або каліцтва), пов'язаних із проходженням ним служби в органах внутрішніх справ або поліції, та неможливістю внаслідок цього продовжувати службу в поліції, що підтверджується відповідним рішенням медичної (військово-лікарської) комісії про непридатність до служби в поліції, на підставі якого поліцейський звільняється зі служби в поліції.

Конституційний Суд України дійшов висновку, що встановлений у пункті 4 частини першої статті 97 Закону порядок отримання одноразової грошової допомоги не допускає невинуватених винятків із конституційного принципу рівності, не містить ознак дискримінації при реалізації поліцейськими права на соціальний захист, є домірним, має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету.

Конституційний Суд України також зазначив, що встановлений державою зазначений порядок забезпечує реалізацію права особи на отримання одноразової грошової допомоги, і наголосив, що додержання визначених Законом вимог є обов'язком суб'єктів, які претендують на її отримання.

До Рішення додано спільну окрему думку суддів В.В. Городовенка, О.В. Касмініна, Г.В. Юровської. Висловлюючи окрему думку, судді Конституційного Суду України не погодилися з Рішенням і навели низку аргументів щодо неконституційності оспорюваних положень Закону.

2.2. СПРАВИ, ЯКІ СТАНОМ НА 31 ГРУДНЯ 2020 РОКУ ПЕРЕБУВАЛИ НА РОЗГЛЯДІ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

СПРАВИ ЗА КОНСТИТУЦІЙНИМИ ПОДАННЯМИ

У 2020 році на розгляді Конституційного Суду України перебували:

– **справа за чотири конституційними поданнями** (розглядалися в об'єднаному провадженні):

1) Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 6 частини першої, пунктів 2, 13 частини другої, частини третьої статті 3 Закону України «Про очищення влади» від 16 вересня 2014 року № 1682–VII.

Суб'єкт права на конституційне подання вважає, що окремі положення Закону не відповідають частині першій статті 8, статті 61, частині першій та пункту 5 частини п'ятої статті 126 Конституції України, оскільки суперечать принципу правової визначеності як складової принципу верховенства права та встановлюють юридичну відповідальність суддів за одне й те саме правопорушення;

2) 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частин третьої, шостої статті 1, частин першої, другої, третьої, четвертої, восьмої статті 3, пункту 2 частини п'ятої статті 5, пункту 2 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про очищення влади» від 16 вересня 2014 року № 1682–VII.

Автори вважають згадані положення такими, що порушують конституційні принципи верховенства права, рівності і справедливості, заборони дискримінації, правової визначеності, законності, презумпції

невинуватості, дотримання і гарантування базових (природних) прав людини, індивідуального характеру відповідальності, незворотності дії в часі законів;

3) Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини третьої статті 1, пунктів 7, 8, 9 частини першої, пункту 4 частини другої статті 3, пункту 2 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про очищення влади» від 16 вересня 2014 року № 1682–VII.

Заявник стверджує, що оскаржувані положення Закону не відповідають положенням частини третьої статті 22, статті 38, статті 58, частини другої статті 61, частини першої статті 62, частини першої статті 64 Конституції України, оскільки визнають колективно винними без забезпечення індивідуального підходу до відповідальності, порушують принцип презумпції невинуватості, допускають звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод (зокрема осіб, які перебувають на публічній службі) та обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина у випадках, не передбачених Конституцією України;

4) Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини третьої статті 4 Закону України «Про очищення влади» від 16 вересня 2014 року № 1682–VII.

Суб'єкт права на конституційне подання вважає, що оскаржуване положення Закону суперечить гарантованому праву на рівний доступ до державної служби, закріпленому в частині другій статті 38 Конституції України, а також частині другій статті 61, частині першій статті 62 Основного Закону України, оскільки не містить важелів забезпечення індивідуального підходу до відповідальності та суперечить принципу презумпції невинуватості.

– **справа за конституційним поданням** Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23 лютого 2012 року № 4452–VI.

На думку автора клопотання, Закон не відповідає вимогам статті 6, частини першої статті 8, частини четвертої статті 13, статей 21, 22, частин першої, четвертої, п'ятої статті 41 Конституції України, оскільки оспорювані положення Закону порушують принципи поділу державної влади, верховенства права, рівності прав вкладників та можуть створити ситуацію, за якої фізична особа (вкладник) протиправно позбавляється права власності на вклад.

– **справа за конституційним поданням** 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» та статті 366¹ Кримінального кодексу України.

Народні депутати України вважають, що оспорювані положення Закону порушують конституційні принципи верховенства права, правової визначеності, законності, індивідуальної відповідальності, заборони втручання

в особисте життя та поширення конфіденційної інформації, тому вони не відповідають вимогам статей 8, 19, 21, 22, 24, 28, 32, 38, 41, 43, 57, 58, 61, 62, 64, 68, 75 Основного Закону України.

– **справа за конституційним поданням** Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу четвертого частини першої статті 208 Кримінального процесуального кодексу України.

Автор клопотання стверджує, що оспорюване положення Кодексу суперечить частинам другій, третій статті 29 Конституції України, оскільки розширює вичерпний перелік випадків, у яких уповноважені законом органи можуть застосовувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід без вмотивованого рішення суду.

Суб'єкт права на конституційне подання також вважає, що абзац четвертий частини першої статті 208 Кодексу не відповідає юридичній визначеності як елементу принципу верховенства права, гарантованого частиною першою статті 8 Конституції України, оскільки передбачає дискреційні повноваження уповноважених осіб щодо затримання особи без ухвали слідчого судді, суду за відсутності в законодавстві критеріїв, які дають підстави для ухвалення такого рішення.

– **справа за конституційним поданням** 59 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» від 19 жовтня 2017 року № 2168–VIII.

Автори клопотання, обґрунтовуючи твердження про неконституційність Закону в цілому, вказують, що оспорювані положення Закону, «які визначають його правову природу (правове визначення), сутність та цілі, не відповідають Конституції України, його норми, враховуючи їх юридичну невизначеність, унеможливають правозастосування та забезпечення конституційної гарантії права на охорону здоров'я».

– **справа за конституційним поданням** 45 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту б частини другої статті 42 Закону України «Про вищу освіту» від 1 липня 2017 року № 1556–VII, відповідно до якого не може бути обрана, призначена (у тому числі виконувачем обов'язків) на посаду керівника закладу вищої освіти особа, яка підпадає під дію частини третьої статті 1 Закону України «Про очищення влади».

Автори клопотання стверджують, що вказане положення Закону суперечить частині першій статті 8, частинам першій, другій статті 24, частинам першій, другій статті 43, статті 64 Конституції України. Обґрунтовуючи твердження про неконституційність положення пункту б частини другої статті 42 Закону, народні депутати України вказують, що його

зміст і зміст частини третьої статті 1 Закону України «Про очищення влади» від 16 вересня 2014 року № 1682–VII «спричиняються до одночасного існування двох тлумачень цих норм у їх сукупності, що дуже суттєво різняться між собою». Також у конституційному поданні зазначено, що положення пункту б частини другої статті 42 Закону стосовно обмеження для кандидата на посаду керівника закладу вищої освіти не ґрунтується на спеціальних вимогах до роботи на цій посаді і оспорювана норма є дискримінаційною щодо реалізації особою конституційного права на працю.

– **справа за конституційним поданням** 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень статті 6 Закону України «Про телебачення і радіомовлення», статей 15, 15¹, 26 Закону України «Про кінематографію».

Автори клопотання вважають, що не відповідають Конституції України (є неконституційними):

1) положення першого речення абзацу десятого частини другої статті 6 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» від 21 грудня 1993 року № 3759–XII зі змінами [Закон № 3759], відповідно до якого «трансляції аудіовізуальних творів (фільмів, телепередач, крім інформаційних та інформаційно-аналітичних телепередач), одним із учасників яких є особа, внесена до Переліку осіб, які створюють загрозу національній безпеці, оприлюдненого на веб-сайті центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв»;

2) окремі положення Закону України «Про кінематографію» від 13 січня 1998 року за № 9/98–ВР зі змінами [Закон № 9], а саме:

– абзацу четвертого частини третьої статті 15, згідно з якими «одним з учасників фільму є фізична особа, включена до Переліку осіб, які створюють загрозу національній безпеці, оприлюдненому в установленому порядку»;

– абзацу четвертого частини четвертої статті 15, за якими «у тому числі внесення одного з учасників фільму до Переліку осіб, які створюють загрозу національній безпеці, оприлюдненому в установленому порядку»;

– частини шостої статті 15, відповідно до яких «Перелік осіб, які створюють загрозу національній безпеці, складає центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв, на підставі звернень Ради національної безпеки і оборони України, Служби безпеки України, Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення».

– частини сьомої статті 15, згідно з якими «Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв, оприлюднює на своєму офіційному веб-сайті Перелік осіб, які створюють загрозу національній безпеці, та забезпечує своєчасне його оновлення»;

– частини першої статті 15¹, за якими «а також забороняється трансляція (демонстрування шляхом показу каналами мовлення) фільмів, вироблених фізичними та юридичними особами держави-агресора»;

– частини другої статті 15¹, відповідно до яких «Заборона трансляції фільмів, вироблених фізичними та юридичними особами держави-агресора, які не містять популяризації або пропаганди органів держави-агресора та їхніх окремих дій, поширюється на фільми, вироблені та/або вперше оприлюднені (демонстровані) після 1 січня 2014 року»;

– частини третьої статті 26, згідно з якими «Порядок накладення штрафів за порушення вимог статті 15¹ цього Закону затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері кінематографії, та має відповідати вимогам Господарського кодексу України та Закону України „Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності“».

На думку авторів клопотання, оспорювані положення Закону № 3759, Закону № 9 суперечать частині другій статті 3, частині першій статті 8, частині третій статті 15, частині другій статті 19, статті 21, частинам другій, третій статті 22, частині другій статті 24, частині першій статті 32, статті 34, частині першій статті 64, статті 75, пункту 22 частини першої статті 92 Конституції України.

– **справа за конституційним поданням** 49 народних депутатів України щодо невідповідності положенням частини другої статті 6, частин першої, другої статті 8, частини другої статті 19, частин першої, другої, третьої статті 35, частин першої, п'ятої статті 36, частин першої, четвертої статті 37, частин другої, третьої статті 84, частини третьої статті 88, статті 91 Конституції України (неконституційності) Закону України «Про внесення зміни до статті 12 Закону України „Про свободу совісті та релігійні організації“ щодо назви релігійних організацій (об'єднань), які входять до структури (є частиною) релігійної організації (об'єднання), керівний центр (управління) якої знаходиться за межами України в державі, яка законом визнана такою, що здійснила військову агресію проти України та/або тимчасово окупувала частину території України» від 20 грудня 2018 року № 2662–VIII.

Автори клопотання стверджують, що Закон нівелює релігійну свободу та міжконфесійний мир в Україні, порушує конституційні права та свободи громадян, зокрема право на свободу світогляду і віросповідання, право на свободу об'єднання в організації для здійснення та захисту своїх прав і свобод й задоволення інтересів, право безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культу і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність та є прямим втручанням держави у церковні справи, що суперечить положенням частин першої, другої, третьої статті 35, частин першої, п'ятої статті 36, частин першої, четвертої статті 37 Конституції України.

Вони вважають також, що Закон не відповідає положенням частини другої статті 6, частини другої статті 8, частини другої

статті 19, частин другої, третьої статті 84, частини третьої статті 88 Конституції України через порушення конституційної процедури його розгляду та ухвалення.

– **справа за конституційним поданням** 51 народного депутата України щодо невідповідності Конституції України (неконституційності) положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402–VIII, якими передбачено: «Перебуваючи на посаді, суддя не може бути кандидатом на виборні посади в органах державної влади (крім судової) та органах місцевого самоврядування, а також брати участь у передвиборчій агітації» (друге речення частини четвертої статті 54); «Суддя до звільнення з посади або припинення його повноважень не може бути нагороджений державними нагородами, а також будь-якими іншими нагородами, відзнаками, грамотами. Суддя може бути нагороджений державними нагородами лише за проявлену ним особисту мужність і героїзм в умовах, пов'язаних із ризиком для життя» (частина дев'ятого статті 56).

На думку народних депутатів України, положення другого речення частини четвертої статті 54 Закону не відповідають статтям 8, 22, 24, 38, 64, 127 Конституції України, а положення частини дев'ятої статті 56 Закону суперечать статтям 1, 8, 9, 21, 22, 23, 24, 92 Основного Закону України. За їх словами, положення другого речення частини четвертої статті 54 Закону «являє собою довільне та розширене тлумачення вимог частини другої статті 127 Конституції України, якими суддів фактично позбавлено пасивного виборчого права». Крім того, положення частини дев'ятої статті 56 Закону закріплюють дискримінацію суддів відносно решти представників влади в Україні на предмет нагородження державними нагородами та іншими нагородами, відзнаками, грамотами.

– **справа за конституційним поданням** 47 народних депутатів України щодо невідповідності Конституції України (неконституційності) положень частини шостої статті 6 Закону України «Про оплату праці» від 24 березня 1995 року № 108/95–ВР [Закон] в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 6 грудня 2016 року № 1774–VIII [Закон № 1774], частини шостої статті 96 Кодексу законів про працю України [Кодекс] в редакції Закону № 1774–VIII.

Відповідно до частини шостої статті 6 Закону в редакції Закону № 1774 «мінімальний посадовий оклад (тарифна ставка) встановлюється у розмірі, не меншому за прожитковий мінімум, встановлений для працездатних осіб на 1 січня календарного року». Частиною шостою статті 96 Кодексу в редакції Закону № 1774 також закріплено, що «мінімальний посадовий оклад (тарифна ставка) встановлюється у розмірі, не меншому за прожитковий мінімум, встановлений для працездатних осіб на 1 січня календарного року».

Автори клопотання стверджують, що прожитковий мінімум не може використовуватися для встановлення мінімального посадового окладу (тарифної ставки). Він є лише соціальною гарантією того, що мінімальна

заробітна плата не буде встановлена нижче рівня, достатнього «для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я, набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості» (частина перша статті 1 Закону України «Про прожитковий мінімум»).

Також у конституційному поданні зазначено, що після законодавчої зміни розрахункової величини усі працівники нижче 13 тарифного розряду згідно з Єдиною тарифною сіткою розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери отримують заробітну плату на рівні мінімальної заробітної плати, який досягається виключно шляхом доплати до такого рівня. Однак такі доплати не належать до систем оплати праці, які формуються на оцінках виконуваних робіт і кваліфікації працівників, що, на думку авторів клопотання, не відповідає статтям 8, 22, 43 Конституції України.

У клопотанні наголошується, що після набрання чинності Законом № 1774 у частині шостій статті 6 Закону в редакції Закону № 1774, частині шостій статті 96 Кодексу в редакції Закону № 1774 застосовано величину, яка у грошовому вираженні є меншою ніж та, що використовувалася для розрахунку схеми посадових окладів до внесення змін до частини шостої статті 6 Закону, частини шостої статті 96 Кодексу, внаслідок чого були зменшені доходи працівників. Така позиція обґрунтовується тим, що конституційне право на працю дає можливість заробляти собі на життя власною працею, а не жити за рахунок доплат до рівня мінімальної заробітної плати, які не дають можливості забезпечити гідне життя працівника та його сім'ї. Отже, порушується право кожного на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло, гарантоване статтею 48 Основного Закону України.

– **справа за конституційним поданням** 51 народного депутата України щодо невідповідності частині другій статті 6, частині другій статті 8, частинам другій та третій статті 10, статті 11, частині другій статті 19, частині третій статті 22, частинам першій та другій статті 24, частинам другій та третій статті 84, частині третій статті 88, частині першій статті 93 Конституції України (неконституційності) Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25 квітня 2019 року № 2704–VIII [Закон № 2704].

На думку народних депутатів України, «положення, передбачені даним Законом, спрямовані на дискримінацію російської, інших мов національних меншин України, дискримінацію громадян за мовними ознаками, крім цього Законом № 2704 порушуються конституційні права громадян, а саме право на використання і захист рідної мови, право на розвиток мовної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України; передбачається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод»; «оспорюваний Закон № 2704

ухвалено з порушенням конституційної процедури розгляду та ухвалення законів», що «ставить під загрозу застосування такого невід’ємного елементу принципу верховенства права, як принцип правової визначеності».

– **справа за конституційним поданням** 51 народного депутата України щодо офіційного тлумачення положень статті 7, частини сьомої статті 20, пунктів 12, 15, 16 частини першої статті 92, частин першої – п’ятої статті 118, частини другої статті 133, частин першої – четвертої статті 140, частин другої, четвертої статті 141 Конституції України в контексті таких питань:

– чи може Київська міська рада утворювати відділи, управління та інші виконавчі органи не в структурі Київської міської державної адміністрації;

– чи може бути звільнена Президентом України з посади голови Київської міської державної адміністрації особа, обрана Київським міським головою, за умови, якщо повноваження особи, обраної Київським міським головою, не припинені в установленому законодавством порядку;

– чи може бути призначена Президентом України на посаду голови Київської міської державної адміністрації особа, не обрана Київським міським головою, за умови, якщо повноваження особи, обраної Київським міським головою, не припинені в установленому законодавством порядку.

Необхідність в офіційному тлумаченні вказаних конституційних положень обґрунтовується «неможливістю вирішення порушених у конституційному поданні питань існуючими способами усунення правових колізій, а також існуванням різних правових точок зору на їх вирішення».

– **справа за конституційним поданням** 45 народних депутатів України щодо невідповідності статтям 1, 6, 8, 19, 85, 92, 106, 116 Конституції України (неконституційності) положень частини першої, пункту 1 частини третьої статті 11, частини другої (за конституційним поданням – пунктів 1, 3 частини другої) статті 23 Закону України «Про Державне бюро розслідувань» від 12 листопада 2015 року № 794–VIII у частині закріплення повноважень Президента України призначати на посаду директора Державного бюро розслідувань [Бюро], визначати трьох членів комісії з проведення конкурсу на зайняття посад директора Бюро, його першого заступника та заступника та інформування директором Бюро Президента України з основних питань діяльності Бюро та його підрозділів, про виконання покладених на них завдань, а також подання Президенту України щорічного письмового звіту про діяльність Бюро за попередній рік.

На думку народних депутатів України, стаття 106 Конституції України, яка містить вичерпний перелік повноважень Президента України, не передбачає призначення ним керівників центральних органів виконавчої влади (у тому числі директора Бюро), членів конкурсної комісії з відбору керівників будь-яких центральних органів виконавчої влади, а також здійснення

Президентом України контролю за роботою таких органів виконавчої влади, спрямування і координації їх діяльності¹.

– **справа за конституційним поданням** 51 народного депутата України щодо невідповідності Конституції України (неконституційності) положень розділу I, абзацу другого підпункту 1 пункту 2 розділу II Закону України «Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України „Про перелік об’єктів права державної власності, що не підлягають приватизації“» від 2 жовтня 2019 року № 145–ІХ, яким Верховна Рада України постановила визнати таким, що втратив чинність, Закон України «Про перелік об’єктів права державної власності, що не підлягають приватизації», та у Законі України «Про приватизацію державного і комунального майна» у частині другій статті 4 абзац дев’ятнадцятий виключити.

Народні депутати України вважають, що положення розділу I Закону не відповідають статті 1, частині другій статті 6, частинам першій, другій статті 8, частині четвертій статті 13, статті 16, частині першій статті 17, частині другій статті 19, пунктам 33, 36 частини першої статті 85 Конституції України, а положення абзацу другого підпункту 1 пункту 2 розділу II Закону суперечать частині четвертій статті 13, частині першій статті 17 Основного Закону України.

– **справа за конституційним поданням** 46 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень першого речення частини першої статті 13 Конституції України, відповідно до якого земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об’єктами права власності Українського народу, та частини першої статті 14 Конституції України, згідно з якою земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави, у системному зв’язку з іншими положеннями Конституції України:

– преамбули, у якій закріплено, що Верховна Рада України від імені Українського народу – громадян України всіх національностей, виражаючи суверенну волю народу, спираючись на багатовікову історію українського державотворення і на основі здійсненого українською нацією, усім Українським народом права на самовизначення, дбаючи про забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя, піклуючись про зміцнення громадянської злагоди на землі України та підтверджуючи європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України, прагнучи розвивати і зміцнювати демократичну, соціальну, правову державу, усвідомлюючи відповідальність перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішнім та прийдешніми поколіннями, керуючись Актом проголошення незалежності України від

¹ У частині конституційного подання відмовлено у відкритті конституційного провадження у справі.

24 серпня 1991 року, схваленим 1 грудня 1991 року всенародним голосуванням, приймає цю Конституцію – Основний Закон України;

– статті 1, відповідно до якої Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава;

– частини другої статті 3, згідно з якою права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; держава відповідає перед людиною за свою діяльність; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов’язком держави;

– частини другої статті 5, за якою носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ; народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування;

– частини четвертої статті 13, відповідно до якої держава забезпечує захист прав усіх суб’єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки; усі суб’єкти права власності рівні перед законом.

На думку авторів клопотання, відсутність офіційного тлумачення поняття землі як об’єкта права власності Українського народу, основного національного багатства в контексті першого речення частини першої статті 13, частини першої статті 14 Конституції України може в подальшому поставити під сумнів відповідність Основному Закону України будь-якого з ухвалених законів, а також призвести до порушення громадянської злагоди в Україні. Народні депутати України стверджують, що право власності на землю Українського народу і право власності на землю громадян, юридичних осіб, територіальних громад, держави не є тотожними.

– **справа за конституційним поданням** Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо невідповідності статті 1, частині другій статті 3, частинам першій, другій статті 8, частині другій статті 19, частинам другій, третій статті 22, статті 40, частинам першій, другій статті 46, статті 64 Конституції України (неконституційності) статті 90, підпункту 1 пункту 2 розділу XI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року № 889–VIII [Закон № 889], частини сьомої статті 21 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 7 червня 2001 року № 2493–III [Закон № 2493].

Згідно з оспорюваними положеннями Закону № 889 пенсійне забезпечення державних службовців здійснюється відповідно до Закону України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування» (стаття 90); визнано таким, що втратив чинність, Закон України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 року № 3723–XII зі змінами, крім статті 37, що застосовується до осіб, зазначених у пунктах 10 і 12 розділу XI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 889 (підпункт 1 пункту 2 розділу XI «Прикінцеві та перехідні положення»). За частиною сьомою статті 21 Закону № 2493 пенсійне забезпечення посадових осіб місцевого самоврядування здійснюється відповідно до Закону України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування».

Автор клопотання стверджує, що оспорюваними положеннями Закону № 889 та Закону № 2493 змінено умови пенсійного забезпечення державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, а також не передбачено права на перерахунок (індексацію) пенсій, призначених за Законом України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 року № 3723–ХІІ зі змінами, тому вони не відповідають окремим положенням Конституції України.

– **справа за конституційним поданням** Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо невідповідності положенням частин першої, другої статті 8, частин другої, третьої статті 22, частин першої, четвертої статті 41, частини першої статті 42, частини першої статті 64 Конституції України (неконституційності) положень пункту 2 частини першої статті 7 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 8 липня 2010 року № 2464–VI зі змінами [Закон].

У статті 7 Закону визначено базу нарахування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування [єдиний внесок]. Оспорюваними положеннями Закону встановлено, що єдиний внесок нараховується «для платників, зазначених у пунктах 4 (крім фізичних осіб-підприємців, які обрали спрощену систему оподаткування), 5 та 51 частини першої статті 4 цього Закону, – на суму доходу (прибутку), отриманого від їх діяльності, що підлягає обкладенню податком на доходи фізичних осіб. При цьому сума єдиного внеску не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску на місяць.

У разі якщо таким платником не отримано дохід (прибуток) у звітному кварталі або окремому місяці звітного кварталу, такий платник зобов'язаний визначити базу нарахування, але не більше максимальної величини бази нарахування єдиного внеску, встановленої цим Законом. При цьому сума єдиного внеску не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску».

На переконання автора клопотання, положеннями пункту 2 частини першої статті 7 Закону в частині зобов'язання визначити базу нарахування єдиного внеску платником, який не отримав дохід (прибуток) у звітному періоді, «відбулось втручання в право приватної власності та право на зайняття підприємницькою діяльністю».

– **справа за конституційним поданням** 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України)».

Суб'єкт права на конституційне подання стверджує, що оспорюваний Закон не відповідає статтям 6, 8, 19, 155 Конституції України, оскільки його прийняття Верховною Радою України відбулося з порушенням конституційної

процедури розгляду та ухвалення, а отже, парламент порушив принцип верховенства права та діяв у спосіб, не передбачений Конституцією України.

Автори клопотання зазначили, що «Верховна Рада України після відкликання законопроекту № 7203 від 17 жовтня 2017 року, проігнорувавши Висновок Конституційного Суду України від 19 червня 2018 року № 2-в/2018, та проголосувавши за новий проект закону № 7203 від 30 серпня 2019 року, не дотримавшись вимог щодо ухвалення закону про внесення змін до Конституції України на чергових сесіях парламенту, тим самим здійснила грубе порушення встановленої Основним Законом України процедури внесення змін до Конституції України».

– **справа за конституційним поданням** 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень законів України «Про верифікацію та моніторинг державних виплат», «Про банки і банківську діяльність», «Про Державну прикордонну службу України», «Про захист персональних даних», «Про державну реєстрацію актів цивільного стану», «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», «Про Державний реєстр виборців», «Про інформацію», «Про зайнятість населення», «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус», «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань».

Суб'єкт права на конституційне подання вважає, що зазначені оспорювані положення законів України суперечать частині першій статті 8 та частині другій статті 32 Конституції України, оскільки в них, зокрема, не дотримано принципу правової визначеності як складової верховенства права, а заявлена «легітимна мета верифікації та один із її елементів – обробка конфіденційної інформації без згоди особи, не узгоджується з жодним із трьох суспільних інтересів, зазначених у частині другій статті 32 Конституції України: національною безпекою, економічним добробутом, правами людини».

– **справа за конституційним поданням** 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури» [Закон № 113].

Автори клопотання вважають, що прийняття Закону № 113 «обумовило звуження змісту та обсягу існуючих прав громадян, запровадило дуалізм правових засад організації і діяльності прокуратури України, статусу прокурорів».

На думку народних депутатів України, Закон № 113 не відповідає приписам статей 8, 92, 131¹ Основного Закону України, оскільки «запроваджує подвійне правове регулювання діяльності прокуратури України, повноважень Генерального прокурора, статусу прокурорів, порядку та підстав їх звільнення

та призначення», порушує конституційний принцип правової визначеності, а його норми недостатньо конкретні та чіткі, а тому «можуть довільно тлумачитись, що призводить до порушення основоположних прав людини і громадянина, які гарантовані Конституцією України».

У конституційному поданні стверджується, що Закон № 113 суперечить статтям 22, 24, 43 та 64 Конституції України, оскільки його нормами «протиправно обмежено обсяг та позбавлено трудових прав і гарантій працівників органів прокуратури, які проголошені Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами, ратифікованими Україною», зокрема, ці норми «порушують гарантовані права громадян на працю, запроваджують дискримінаційне свавільне та безпідставне звільнення певної категорії осіб, надаючи при цьому певні привілеї іншим».

Крім того, суб'єкт права на конституційне подання вважає, що, ухваливши Закон № 113, положення якого, на думку авторів клопотання, суперечать приписам статей 8, 9, 19, 22, 24, 43, 64, 92, 106, 131¹ Конституції України, Верховна Рада України вийшла за межі своїх повноважень, чим порушила частину другу статті 19 Основного Закону України.

– **справа за конституційним поданням** 56 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про повну загальну середню освіту».

У конституційному поданні стверджується, що положення абзацу третього частини другої статті 22 Закону не відповідають частині першій статті 8, частинам першій, другій статті 24, частинам першій, шостій статті 43 Конституції України, оскільки «нівелюють конституційне право громадян на працю, а також запроваджують дискримінаційні трудові умови для осіб, які досягли пенсійного віку»².

– **справа за двома конституційними поданнями** (розглядаються в об'єднаному провадженні):

1) 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» та окремих положень Земельного кодексу України зі змінами, внесеними вказаним законом.

Народні депутати України зауважують, що земля – це єдиний стратегічний ресурс, який не підлягає відтворенню і є умовою життєздатності і збереження генофонду Української нації, від якого залежить продовольча безпека та економічна роль України у світі; втрата землі, яка є складовою території держави, становить загрозу втрати державою свого суверенітету, а в найгіршому випадку – припинення існування держави як такої, адже територія держави, передусім земля, є невід'ємним атрибутом будь-якої державності.

² У частині конституційного подання відмовлено у відкритті конституційного провадження у справі.

Суб'єкт права на конституційне подання стверджує, що земля як об'єкт права власності Українського народу є основним національним багатством, перебуває під особливою охороною держави, що насамперед стосується саме земель сільськогосподарського призначення.

На переконання авторів клопотання, під час прийняття Закону була порушена процедура його розгляду та ухвалення.

Народні депутати України наголошують, що лише Український народ наділений правом приймати рішення про розпорядження таким об'єктом права власності, як земля, через всеукраїнський референдум;

2) 53 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення».

На переконання авторів клопотання, «Закон є неконституційним, оскільки його прийняття Верховною Радою України відбулося з порушенням конституційної процедури розгляду та ухвалення, а положення Закону, як і його мета, суперечать приписам Конституції України».

Народні депутати України наголошують, що «питання, які стосуються землі, яка є об'єктом власності Українського народу не можуть вирішуватись всупереч його волі, без волевиявлення громадян України на всеукраїнському референдумі».

– **справа за конституційним поданням** 142 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремого положення абзацу четвертого преамбули Конституції України.

Автори клопотання просять надати офіційне тлумачення окремого положення абзацу четвертого преамбули Конституції України, а саме сполучення слів «гідних умов її життя» у системному зв'язку з такими положеннями Конституції України:

– права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; держава відповідає перед людиною за свою діяльність; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (частина друга статті 3);

– держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки; усі суб'єкти права власності рівні перед законом (частина четверта статті 13);

– держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей (частина п'ята статті 17).

На думку авторів клопотання, потреба в офіційному тлумаченні окремого положення абзацу четвертого преамбули Конституції України у системному зв'язку із зазначеними положеннями Основного Закону України виникла з метою з'ясування, які умови життя людини слід вважати гідними з урахуванням соціальної спрямованості економіки держави, а також що є показником гідних

умов життя людини в аспекті головного обов'язку держави утверджувати і забезпечувати права і свободи людини.

– **справа за конституційним поданням 53 народних депутатів України** щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Регламенту Верховної Ради України щодо протидії зловживанням правами народних депутатів України у ході законодавчої процедури».

Суб'єкт права на конституційне подання вважає, що під час розгляду та ухвалення Закону було порушено законодавчу процедуру, зокрема вимоги частини п'ятої статті 83, частини першої статті 93 Конституції України.

Автори клопотання також зазначають, що всупереч положенням статті 1, частини другої статті 5, частин першої, другої статті 8, частин другої, третьої статті 22, частини першої статті 38, частин першої, другої, третьої статті 79, частини першої статті 93 Конституції України Закон передбачає позбавлення народного депутата України можливості належним чином відстоювати своє право законодавчої ініціативи, яке він, серед іншого, реалізує через подання поправок і пропозицій до проєктів законів України.

– **справа за конституційним поданням 47 народних депутатів України** щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Господарського кодексу України, законів України «Про Кабінет Міністрів України», «Про трубопровідний транспорт», «Про управління об'єктами державної власності».

Автори клопотання стверджують, що оспорювані законодавчі положення не відповідають статті 1, частині другій статті 6, частинам першій, другій статті 8, частині другій статті 19, статті 85, частині першій статті 113, пунктам 5, 9 статті 116 Конституції України, оскільки, зокрема, їх «прийнято не у розвиток конституційних норм щодо здійснення Кабінетом Міністрів України управління об'єктами державної власності, а навпаки, – з метою усунення Уряду України від здійснення покладених на нього Конституцією повноважень, що розбалансовує систему здійснення державної влади».

Суб'єкт права на конституційне подання також вважає, що «обмеживши повноваження Кабінету Міністрів України щодо здійснення управління об'єктами державної власності, спрямування і координації роботи міністерств, інших органів виконавчої влади Верховна Рада України перевищила свої конституційні повноваження».

– **справа за конституційним поданням 50 народних депутатів України** щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про недопущення переслідування та покарання осіб з приводу подій, які мали місце під час проведення мирних зібрань, та визнання такими, що втратили чинність, деяких законів України».

Народні депутати України, зокрема, вважають, що оспорюваний Закон «ліквідує інститут охорони життя та здоров'я людини державою та нівелює принцип невідворотності покарання», а також формує «у суспільстві враження про дозволеність безкарно вчиняти злочини проти життя і здоров'я людини».

Автори клопотання зазначають, що, передбачивши можливість застосування положень Закону України «Про застосування амністії в Україні», Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення під час реалізації Закону в частині, що йому не суперечить, законодавець поставив Закон над кодексами, що регулюють кримінальне та кримінально-процесуальне законодавство, чим порушив принцип юридичної визначеності.

Суб'єкт права на конституційне подання також стверджує, що Закон ухвалено з порушенням приписів статей 89, 93 Конституції України, оскільки проєкт Закону не був розглянутий комітетом Верховної Ради України та внесений на розгляд парламенту без його висновку, а народні депутати України були позбавлені права на подання пропозицій та поправок до нього, оскільки Закон був прийнятий за процедурою *ad hoc*; набрання чинності Законом відбулося з порушенням вимог статей 94, 112 Конституції України, оскільки підписання Закону було здійснено Головою Верховної Ради України, який не був повноважний виконувати обов'язки Президента України.

– **справа за конституційним поданням** 58 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про Державне бюро розслідувань».

На переконання авторів клопотання, законодавець не дотримав вимог Основного Закону України – у статті 1 Закону змінив статус Державного бюро розслідувань, «перейменувавши центральний орган виконавчої влади по здійсненню правоохоронної діяльності на „державний правоохоронний орган“», по суті, вивівши його з системи центральних органів виконавчої влади та підпорядкувавши Президенту України, що призвело до порушення конституційного принципу поділу державної влади.

Народні депутати України наголошують, що положення Закону, якими передбачено наділення Президента України повноваженнями визначати організаційну структуру Державного бюро розслідувань, призначати на посаду та звільняти з посади Директора Державного бюро розслідувань, визначати склад комісії з проведення конкурсу на зайняття посади Директора Державного бюро розслідувань, затверджувати Положення про Раду громадського контролю та порядок її формування, не відповідають статті 106 Конституції України, оскільки Президент України наділений не властивими йому повноваженнями поза межами конституційно визначених.

Суб'єкт права на конституційне подання зауважує, що оспорювані положення Закону суперечать «і основам правового порядку в Україні, оскільки законодавець розширив функції та обсяг повноважень Президента України на законодавчому рівні, порушуючи положення статті 106 Конституції України

щодо виключного обсягу та змісту повноважень Президента України, передбачених Основним Законом України. Такими діями законодавець порушив конституційні вимоги, передбачені статтями 8 та 19 Конституції України щодо забезпечення правового порядку та необхідності дотримання принципу верховенства права та Конституції».

– **справа за конституційним поданням** 64 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності» та цього закону в цілому, окремих положень Цивільного кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України, Цивільного процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України, законів України «Про Національний банк України», «Про банки і банківську діяльність», «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», «Про виконавче провадження» зі змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності» [Закон № 590].

Народні депутати України вважають, що оспорювані положення зазначених законодавчих актів надають Національному банку України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та пов'язаним із ними державним установам переваги щодо оскарження їхніх розпорядчих актів перед іншими учасниками судового процесу. Крім того, на думку авторів клопотання, змінами, внесеними Законом № 590, знівельовано принцип верховенства права, засади змагальності та рівності учасників судового процесу і таким чином порушено право на справедливий суд та ефективний судовий захист позивачів у справах щодо оскарження вказаних розпорядчих актів.

У конституційному поданні також зазначено про порушення процедури розгляду та ухвалення Закону № 590 (реєстр. № 2571-д).

– **справі за конституційним поданням** 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Господарського кодексу України, Закону України «Про управління об'єктами державної власності», вимог до незалежного члена наглядової ради державного унітарного підприємства та господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 10 березня 2017 року № 142, Порядку визначення та затвердження кандидатур представників держави, які призначаються до наглядових рад державних унітарних підприємств, і тих, які беруть участь у загальних зборах та обираються до наглядових рад господарських товариств, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 10 березня 2017 року № 143.

Автори клопотання, зокрема, вважають таким, що суперечить Конституції України, наділення Кабінету Міністрів України повноваженнями щодо самостійного врегулювання відносин, пов'язаних з управлінням об'єктами державної власності, замість їх встановлення на рівні закону.

У конституційному поданні також стверджується, що оспорювані положення, за якими, зокрема, більшість у наглядових радах державних підприємств становлять незалежні члени, які при прийнятті управлінських рішень мають керуватися інтересами таких підприємств, та які уможливають обрання незалежними членами таких рад й іноземців, не відповідають статті 1, частині другій статті 5, частині другій статті 6, частинам першій, другій статті 8, частині четвертій статті 13, частині першій статті 17, частині другій статті 19, частині першій статті 38, статті 75, пункту 12 частини першої статті 92, пункту 5 статті 116 Конституції України.

– **справа за конституційним поданням** 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців першого – четвертого частини другої, частини третьої, частин шостої – дев'ятої, частин двадцятої, двадцять першої, двадцять другої, частини двадцять шостої, частин двадцять восьмої – тридцять третьої статті 9¹, статті 9² Закону України «Про альтернативні джерела енергії» [Закон № 555], частин другої, четвертої, пункту 3 частини дев'ятої статті 65 Закону України «Про ринок електричної енергії» [Закон № 2019].

Народні депутати України вважають, що під час ухвалення Закону № 555 Верховна Рада України як законодавчий орган вийшла за межі своїх повноважень, втрутившись у сферу конституційних повноважень іншої гілки влади, зокрема виконавчої, безальтернативно встановивши на законодавчому рівні коефіцієнти та механізм розрахунку «зеленого» тарифу, чим позбавила повноважний орган виконавчої влади його дискреції та повноважень будь-яким чином їх змінювати; оспорювані положення Закону № 2019, на думку народних депутатів України, у своєму взаємозв'язку призводять до неправомірних витрат з Державного бюджету України та його розбалансування.

– **справа за конституційним поданням** 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про Вищий антикорупційний суд».

У конституційному поданні наголошено, що Закон суперечить статті 1, частині першій статті 2, частині другій статті 5, частинам першій, другій статті 8, статті 21, частинам другій, третій статті 22, частині першій статті 24, частині першій статті 38, частині другій статті 43, пункту 3 частини першої статті 85, пункту 14 частини першої статті 92, частині шостій статті 125, частинам першій, другій статті 126, частинам третій, четвертій статті 127, частині першій статті 128, пункту 8 частини другої статті 129, частині першій статті 130, пункту 1 частини першої статті 131 Конституції України.

Народні депутати України стверджують, що положення Закону, які визначають: статус Вищого антикорупційного суду (стаття 1); особливості внесення змін до Закону (частина друга статті 2); повноваження Вищого антикорупційного суду (частина перша статті 4); кількість суддів Вищого антикорупційного суду (частина перша статті 5); вимоги до суддів Вищого антикорупційного суду, а також обмеження для кандидатів на посаду судді цього суду (частини друга, четверта статті 7); процедуру проведення конкурсу на зайняття посади судді Вищого антикорупційного суду та наділення повноваженнями Громадської ради міжнародних експертів (стаття 8); додаткові гарантії безпеки суддів Вищого антикорупційного суду (стаття 10); моніторинг доброчесності суддів Вищого антикорупційного суду (стаття 11); забезпечення житлових умов судді Вищого антикорупційного суду (стаття 13), «не відповідають Конституції України, оскільки враховуючи їх юридичну невизначеність, звужують існуючий об'єм і зміст прав громадян, в тому числі, трудових, які проголошені Конституцією та законами України». На думку авторів клопотання, «є всі підстави для визнання Закону неконституційним повністю».

– **справа за конституційним поданням** 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу третього пункту 51 Порядку організації та проведення біржових аукціонів з продажу нафти сирової, газового конденсату власного видобутку і скрапленого газу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України «Про організацію та проведення біржових аукціонів з продажу нафти сирової, газового конденсату власного видобутку і скрапленого газу» від 16 жовтня 2014 року № 570.

Відповідно до абзацу третього пункту 51 Порядку продавець виконує свої зобов'язання щодо постачання нафти сирової, газового конденсату і скрапленого газу після надходження коштів від покупця у повному обсязі відповідно до умов договору купівлі-продажу. У конституційному поданні стверджується, що «оспорюваним положенням встановлено правовий режим власності на названі види сировини» та передбачено нерівні конкурентні умови для учасників ринку нафти і газу. Врегулювавши правовідносини, які мають визначатися виключно законами України, Кабінет Міністрів України вийшов за межі своїх повноважень.

– **справа за конституційним поданням** 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 96¹, 96² Кримінального кодексу України.

Автори клопотання вважають, що оспорювані положення Кодексу не відповідають зазначеним положенням Конституції України (є неконституційними), оскільки спеціальна конфіскація дублює покарання у вигляді конфіскації майна, порушує принцип пропорційності, принцип індивідуалізації відповідальності та презумпцію невинуватості, позбавляє права приватної власності.

– **справа за конституційним поданням** 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень законів України «Про запобігання корупції», «Про прокуратуру», «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про Державне бюро розслідувань», «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів», Кримінального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України.

В окреме конституційне провадження виділено питання конституційності положень:

– абзаців сімнадцятого, вісімнадцятого частини першої статті 1, пунктів 2, 2¹, 3, 8–11 частини першої, частини третьої статті 46 Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700–VII зі змінами у взаємозв’язку з положеннями статті 368⁵ Кримінального кодексу України;

– частини четвертої статті 23, частини третьої статті 24, частини третьої статті 26, абзацу другого частини першої статті 34, абзацу другого частини другої статті 81, частини четвертої статті 89, абзацу другого частини четвертої статті 116, пункту 1¹ частини першої статті 150, частини третьої статті 151, частини п’ятої статті 153, абзацу другого частини восьмої статті 272, пункту 4 частини четвертої статті 274, статей 290, 291, 292, абзацу другого частини першої статті 351 Цивільного процесуального кодексу України у взаємозв’язку з окремими положеннями частини другої статті 69 Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700–VII зі змінами;

– пункту 3 частини п’ятої статті 8, абзацу четвертого частини третьої, абзацу п’ятого частини четвертої, частини восьмої статті 23 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697–VII зі змінами;

– пункту 10 частини першої статті 16, пунктів 2, 4, 17 частини першої статті 17, статті 19, абзацу чотирнадцятого пункту 1 частини третьої статті 26 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 року № 1698–VII зі змінами;

– пункту 81 частини першої статті 6, пунктів 21, 22, 10, 11 частини першої статті 7, абзацу першого частини першої, частини другої статті 8 Закону України «Про Державне бюро розслідувань» від 12 листопада 2015 року № 794–VIII зі змінами;

– пунктів 2, 3, 4 частини першої статті 1, частини першої статті 2, пункту 2 частини першої статті 15, пункту 1 частини першої статті 16, абзацу першого частини першої статті 19, абзацу першого частини першої статті 20, частини четвертої статті 23, пунктів 1–4 частини першої статті 25 Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» від 10 листопада 2015 року № 772–VIII зі змінами.

Автори клопотання вважають, що окремі положення вказаних законодавчих актів не відповідають статтям 1, 3, частині другій статті 6,

частинам першій, другій статті 8, частині другій статті 19, статті 21, частинам другій, третій статті 22, частинам першій, другій статті 24, частинам першій, другій статті 32, частинам першій, четвертій, шостій статті 41, статті 58, частині другій статті 61, частинам першій, другій, третій статті 62, статті 64, частині першій статті 68 Конституції України.

– **справа за конституційним поданням** 45 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 1 частини другої статті 37, статті 45, пункту 12 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402–VIII та окремих положень Кодексу адміністративного судочинства України, Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України.

У конституційному поданні стверджується, що «судова система очолюється неконституційним органом „Великою Палатою Верховного Суду“, який тільки за назвою є частиною від Верховного Суду, а за функціями та компетенцією є окремим від Верховного Суду судом інстанцією, судді якого призначаються у порушення єдиного статусу судді за непередбаченою у Конституції процедурою».

– **справа за конституційним поданням** 45 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про особливості приватизації підприємств Державної акціонерної компанії „Укррудпром“» [Закон], розпорядження Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо приватизації пакетів акцій підприємств ДАК „Укррудпром“» [Розпорядження].

Автори клопотання вважають, що Закон та Розпорядження не відповідають положенням частини четвертої статті 13, статті 21, частин другої, третьої статті 22, частин першої, другої статті 24, частини другої статті 41, частин першої, третьої статті 42, частини першої статті 64 Конституції України. Вони стверджують, що більшість приписів Закону «встановлюють та забезпечують реалізацію привілейованого права інвесторів набути у власність пакети акцій підприємств Укррудпрому».

– **справа за конституційним поданням** Верховного Суду щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 105 Конституції України.

На думку автора клопотання, потреба в офіційному тлумаченні положення частини першої статті 105 Конституції України виникла у зв'язку з тим, що «у Конституції України імунітет глави Української держави визначено без конкретних параметрів, короткою формулою; в Основному Законі не конкретизовано, у чому саме полягає недоторканність Президента України. Водночас у законодавстві України немає норм, які б деталізували імунітет глави держави та уточнювали підстави і процесуальний порядок притягнення

Президента України до відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень».

Верховний Суд зазначає, що алгоритм визначення складових недоторканності Президента України наведено в Рішенні Конституційного Суду України від 10 грудня 2003 року № 19-рп/2003 у справі щодо недоторканності та імпідменту Президента України, з аналізу якого Верховний Суд вбачає, що Президента України протягом строку обіймання цієї посади не може бути притягнуто саме до кримінальної відповідальності та може бути усунуто з посади лише на підставі конституційної процедури імпідменту; згідно із чинним законодавством України Президента України можна притягнути до кримінальної відповідальності лише після закінчення терміну його повноважень або в разі дострокового припинення його повноважень у порядку імпідменту; питання про те, чи можна Президента України притягнути до адміністративної відповідальності, у цьому Рішенні не розкрито.

Разом із тим, як стверджує суб'єкт права на конституційне подання, Президент України є суб'єктом окремих адміністративних правопорушень. Правоохоронні органи склали протоколи про вчинення Президентом України адміністративних правопорушень та надсилали їх до судів для ухвалення рішень про притягнення глави держави до адміністративної відповідальності. Верховний Суд також зазначає, що національні суди не завжди однаково підходять до вирішення питань про можливість притягнення Президента України до адміністративної відповідальності.

– **справа за конституційним поданням** Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 3 розділу III «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України „Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації“».

Згідно з оспорюваним положенням Закону забороняється вчиняти виконавчі дії відповідно до Закону України «Про виконавче провадження» щодо об'єктів права державної власності, які на день набрання чинності Законом були включені до переліків, затверджених Законом України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації», протягом трьох років з дня набрання чинності Законом, крім стягнення грошових коштів і товарів, що були передані в заставу за кредитними договорами.

На думку Верховного Суду, пункт 3 розділу III «Прикінцеві та перехідні положення» Закону «обмежує конституційне право особи на судовий захист та порушує конституційні гарантії щодо обов'язковості судового рішення».

– **справа за конституційним поданням** 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) постанови Кабінету Міністрів України «Про реалізацію експериментального проекту

„Національний оператор на ринку тютюнових виробів“» від 9 вересня 2020 року № 840.

На переконання авторів клопотання, Постанова є неконституційною, оскільки її положення спрямовані на «неправомірне обмеження конкуренції, встановлення та закріплення на тривалий час монопольного становища одного суб'єкта підприємницької діяльності на ринку», унеможливають «здійснення підприємницької діяльності іншими суб'єктами господарювання у вказаній сфері», а також «змушують решту учасників ринку тютюнових виробів України до співпраці із юридичною особою, яку визначено Національним оператором, безвідносно до їхньої волі та принципу свободи підприємництва».

Народні депутати України стверджують, що, видавши Постанову, Кабінет Міністрів України вийшов за межі своїх повноважень, оскільки свобода підприємницької діяльності може обмежуватися виключно законами.

– **справа за конституційним поданням** 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 6 частини першої статті 4, частини третьої статті 11 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад».

Автори клопотання вважають, що оспорювані положення Закону не відповідають зазначеним положенням Конституції України, оскільки «наявність законодавчо встановленого механізму об'єднання територіальних громад суперечить ідеології добровільного об'єднання територіальних громад та призводить до звуження конституційного права жителів громади на таке добровільне об'єднання».

– **справа за конституційним поданням** 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Верховної Ради України «Про утворення та ліквідацію районів».

Автори клопотання зазначають, що Верховна Рада України, прийнявши Постанову, встановила нові засади адміністративно-територіального устрою України на середньому (субрегіональному) рівні та фактично змінила територіальний устрій України.

Народні депутати України стверджують, що станом на сьогодні для пересічних громадян України незрозуміло, до якого суду звертатися; для з'ясування відповідної інформації необхідно витратити додаткові зусилля, що не сприяє забезпеченню доступу громадян України до правосуддя. Система органів прокуратури, досудового слідства побудована згідно з адміністративно-територіальним устроєм країни, тому при зміні меж територій районів необхідно буде узгоджувати всю систему правоохоронних органів для визначення їх підвідомчості й підсудності справ.

Крім того, на думку суб'єкта права на конституційне подання, громадяни України позбавляються реального доступу як до органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування, так і до судів. Укрупнення територій районів створить додаткові ускладнення, що в подальшому призводитиме до

затягування судових процесів та порушення процесуальних строків; процедура реорганізації судів у зв'язку з укрупненням районів потребує залучення величезних організаційних і матеріальних ресурсів. На думку народних депутатів України, прийняття Постанови створило правову невизначеність щодо функціонування судової влади та доступу громадян України до правосуддя.

Постановою визначено міста, які стали адміністративними центрами відповідних районів. На переконання авторів клопотання, законодавство України не містить поняття «адміністративний центр району», а також не унормовує особливості статусу адміністративно-територіальних одиниць у зв'язку з визначенням їх такими центрами. Зазначене, на думку народних депутатів України, не відповідає принципу юридичної визначеності, закріпленому у статті 8 Конституції України.

– **справа за конституційним поданням** 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 31 розділу IV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» [Закон № 1540] у редакції Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» [Закон № 2237] щодо надання повноважень Президенту України для забезпечення сталої діяльності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг», пунктів 3, 4 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення конституційних принципів у сферах енергетики та комунальних послуг» [Закон № 394], деяких указів Президента України.

Народні депутати України вважають, що Верховна Рада України пунктом 3¹ розділу IV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1540 у редакції Закону № 2237, пунктами 3, 4 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 394 розширила повноваження Президента України, втрутилась у дискреційні повноваження Кабінету Міністрів України, визначені Конституцією України, а отже, вийшла за межі своєї компетенції.

На думку суб'єкта права на конституційне подання, Президент України, призначивши оспорюваними указами членів Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, діяв поза межами своїх повноважень, визначених Конституцією України, що суперечить положенням частини четвертої статті 5, статті 6, частини другої статті 8, частини другої статті 19, частин першої, третьої статті 106 Конституції України.

– **справа за конституційним поданням** 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень підпункту 17 пункту 10, пункту 15 постанови Кабінету Міністрів України «Про

встановлення карантину та запровадження посиленіх протиепідемічних заходів на території із значним поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» від 22 липня 2020 року № 641 зі змінами [Постанова № 641].

Відповідно до підпункту 17 пункту 10 Постанови № 641 на території України на період дії карантину забороняється:

«проведення закладами охорони здоров'я планових заходів з госпіталізації, крім:

надання медичної допомоги внаслідок ускладненого перебігу вагітності та пологів;

надання медичної допомоги вагітним, роділлям, породіллям, новонародженим;

надання медичної допомоги у спеціалізованих відділеннях закладів охорони здоров'я пацієнтам з онкологічними захворюваннями;

надання паліативної медичної допомоги у стаціонарних умовах;

надання планової медичної допомоги закладам охорони здоров'я національного рівня, що надають третинну (високоспеціалізовану) медичну допомогу, за умови дотримання відповідних санітарних та протиепідемічних заходів;

проведення інших невідкладних і термінових заходів з госпіталізації, якщо внаслідок їх перенесення (відтермінування) існує значний ризик для життя або здоров'я людей».

Автори клопотання стверджують, що встановлення обмежень щодо проведення планових заходів з госпіталізації порушує конституційне право громадян на охорону здоров'я та медичну допомогу³.

СПРАВИ ЗА КОНСТИТУЦІЙНИМИ СКАРГАМИ

У 2020 році на розгляді Конституційного Суду України перебували:

– **справа за конституційною скаргою** Павлика Владислава Володимировича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини десятої статті 294 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Суб'єкт права на конституційну скаргу стверджує, що застосування оспорюваних положень Кодексу в остаточному судовому рішенні у його справі – постанові апеляційного суду Сумської області від 13 серпня 2018 року – суперечить принципу верховенства права, порушує «право на судовий захист та право на касаційне оскарження рішення суду».

– **справа за конституційною скаргою** Марго Поліни Олександрівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 1

³ У частині конституційного подання відмовлено у відкритті конституційного провадження у справі.

частини п'ятої, частини сьомої статті 454 Цивільного процесуального кодексу України.

На думку скаржниці, згадані положення Кодексу «фактично виключають цілу категорію обов'язкових до виконання рішень з-під судового контролю, унеможлиблюють їх перегляд з метою виправлення явної судової помилки або наслідків зловживання правом», а також порушують «її право на доступ до суду, а саме право на оскарження рішення»;

– **справа за конституційною скаргою** Костіна Володимира Володимировича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини першої статті 82 Кримінального кодексу України.

На думку Костіна В.В., згідно зі статтею 28 Конституції України він має право на «зменшуваність... довічного покарання та на реалістичну перспективу звільнення... на підставі... прямої дії Конституції та норм Конвенції незалежно від закріплення механізму його реалізації у законах України», а факт призначення йому довічного позбавлення волі у «країні, де не існує реалістичної перспективи звільнення від цього покарання, суперечить статті 28 Конституції».

– **справа за конституційною скаргою** Самсіна Ігоря Леоновича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення другого речення частини першої статті 54 Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Як вважає Самсін І.Л., оспорюване положення Закону суперечить вимогам статті 8 (щодо принципу правової визначеності як складової верховенства права), статті 58 (щодо неприпустимості зворотної дії закону в часі та притягнення до відповідальності за діяння, які на час їх вчинення не визначались законом як правопорушення) Конституції України, а також пункту 2 частини шостої статті 126 Основного Закону України щодо змісту поняття «порушення суддею вимог щодо несумісності».

На думку автора клопотання, ті порушення, які зазначені у частині третій статті 1 та частині сьомій статті 3 Закону України «Про очищення влади», які можуть мати наслідком застосування заборон та відповідно включатися у несумісність судді у розумінні другого речення частини першої статті 54 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», не відповідають конституційному змісту цього поняття, розкритому в частині другій статті 42, частині другій статті 127 Основного Закону України.

Скаржник також наголошує, що «включення у поняття несумісності як підстави для звільнення судді наявності щодо нього заборони, яка була застосована з підстав, передбачених частиною третьою статті 1, частиною третьою статті 4 (подання чи неподання певної заяви), та/або частинами першою, другою, четвертою статті 3 Закону України „Про очищення влади“ (зайняття певних посад)», є порушенням презумпції невинуватості, свідчить про привласнення парламентом функції із здійснення правосуддя, не відповідає

конституційній засаді індивідуалізації юридичної відповідальності, принципу пропорційності як складовій верховенства права та суперечить статті 8, частині другій статті 61, частині першій статті 62, частинам першій та другій статті 124 Конституції України.

Самсін І.Л. вважає, що внаслідок застосування судом оспорюваного положення Закону порушено його конституційні права на невтручання в особисте і сімейне життя, на управління державними справами, на працю, які гарантовані статтями 32, 38, 43 Конституції України.

– **справа за конституційною скаргою** Мельниченка Олександра Степановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів частини першої статті 82 Кримінального кодексу України.

Заявник стверджує, що суд апеляційної інстанції порушив його «право на перспективу звільнення від довічного, застосувавши національний закон всупереч положенням Конституції України та міжнародного права, які мають пріоритет». Заявник вважає, що він «на підставі статті 28 Конституції... має право на перегляд довічного строку покарання, а також право знати, на яких критеріях та коли саме такий перегляд може бути здійснений».

– **справа за конституційною скаргою** Одінцової Олени Анатоліївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень абзацу другого статті 471 Митного кодексу України.

Суб'єкт права на конституційну скаргу вказує, що у Кодексі визначено «настання відповідальності за порушення встановленого порядку переміщення через митний кордон валютних цінностей», однак «застосування конфіскації за такого роду адміністративні правопорушення є невиправданим втручанням у конституційне право непорушності приватної власності, надмірним та значним матеріальним навантаженням на особу, а також не є співмірним із завданою шкодою самим правопорушенням інтересам держави». Автор клопотання вважає, що «санкція» статті 471 Кодексу не відповідає частині першій статті 8, частинам першій, четвертій, шостій статті 41 Конституції України, оскільки передбачає «непропорційне, незбалансоване і тому несправедливе покарання у вигляді конфіскації коштів, обіг і транскордонне переміщення яких жодним нормативним документом не заборонена та не обмежена...», а застосування стягнення у вигляді конфіскації «є безальтернативним, негнучким і категоричним – тому воно є непропорційним і несправедливим, а отже таким, яке не відповідає принципу верховенства права», та «надмірним майновим тягарем на громадянина, зовсім не відповідає суспільним та громадським інтересам, та є втручанням держави на мирне володіння майном».

– **справа за конституційною скаргою** Приватного акціонерного товариства «Одестеплокомуненерго» щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення підпункту «а» пункту 2 частини шостої статті 37

Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень».

Суб'єкт права на конституційну скаргу вважає, що оспорюване положення Закону надає Міністерству юстиції України повноваження позбавляти особу права власності шляхом скасування державної реєстрації на підставі помилок, допущених державним реєстратором, чим порушує положення частини четвертої статті 41 Конституції України. Крім того, на його думку, оспорюване положення Закону встановлює відповідальність особи – власника нерухомого майна – за помилки, допущені державним реєстратором як представником держави, що суперечить частині другій статті 3 Конституції України.

– **справа за конституційною скаргою** Барсегяна Геворка Сенекеримовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 485 Митного кодексу України.

Суб'єкт права на конституційну скаргу вважає, що встановлення законодавцем у статті 485 Кодексу абсолютно визначеної санкції (не визначено найнижчої і найвищої меж розміру штрафу), неможливість зменшення штрафних санкцій, відсутність альтернативних видів санкцій за вчинення відповідного правопорушення свідчить про недотримання вимог частини другої статті 61 Конституції України. На думку автора клопотання, нічим не обмежений розмір штрафу за порушення митних правил, передбачений оспорюваними положеннями Кодексу, перетворюється з міри відповідальності на інструмент позбавлення особи її власності, надмірного обмеження права на достатній життєвий рівень, що не відповідає частині першій статті 41, статті 48 Основного Закону України.

– **справа за конституційною скаргою** Публічного акціонерного товариства «АЗОТ» щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення пункту 1 частини третьої статті 320 Господарського процесуального кодексу України.

На думку автора клопотання, оспорюване положення Кодексу обмежує гарантоване частинами першою, другою статті 55 Конституції України право на судовий захист «до міри, яка несумісна із сутністю цього права, оскільки забороняє перегляд у зв'язку з виключними обставинами виконаного судового рішення, яким із застосуванням неконституційної норми закону на користь суб'єкта владних повноважень був вирішений майновий спір із суб'єктом приватного права; унеможливаючи всупереч статті 151² Конституції України виконання рішень Конституційного Суду України та відновлення конституційних прав і свобод, які порушені застосуванням неконституційної норми закону, оспорюване положення Кодексу нівелює саму сутність правосуддя та суперечить головному призначенню суду в демократичному суспільстві – захищати конституційні права і свободи від порушень та незаконних посягань».

Товариство зазначає, що застосування Верховним Судом положення пункту 1 частини третьої статті 320 Кодексу призвело до порушення його прав, гарантованих положеннями статті 21, частини другої статті 22, частин першої, четвертої статті 41, частин першої статті 42, частин першої, другої статті 55 та частин першої статті 64 Конституції України.

– **справа за конституційною скаргою** Мосюрчака Василя Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 2 розділу XI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року № 889–VIII, пункту 5 розділу III «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» від 2 березня 2015 року № 213–VIII.

Автор клопотання вважає, що зазначеними положеннями Закону № 889, Закону № 213 значно звужено зміст права на пенсійне забезпечення державних службовців шляхом обмеження встановлених раніше гарантій щодо перерахунку пенсій, оскільки до набрання чинності оспорюваними нормами він мав право на перерахунок пенсії відповідно до статті 371 Закону № 3723.

– **справа за конституційною скаргою** Кременчуцького Анатолія Михайловича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини десятої статті 294 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

На думку заявника, застосування Апеляційним судом Луганської області положень частини десятої статті 294 Кодексу спричинило позбавлення його права на касаційне оскарження судового рішення, а припису пункту 8 частини другої статті 129 Конституції України – порушення інших його прав, зокрема передбачених статтею 43 (право на працю) і статтею 55 (право на судовий захист прав і свобод людини та громадянина) Конституції України.

– **справа за конституційною скаргою** Дядечка Івана Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзацу другого частини першої, частини третьої статті 88 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402–VIII зі змінами.

Автор клопотання вважає, що внаслідок застосування в остаточному судовому рішенні у його справі оспорюваних положень Закону було порушено принцип верховенства права. Він стверджує, що частина третя статті 88 Закону «обмежує судовий контроль встановленням вичерпного переліку формальних (а не змістовних) підстав для оскарження рішення ВККС України та позбавляє можливості здійснення оцінки доказів та фактичних обставин справи у ході здійснення такого контролю», що вказує на невідповідність цієї норми частині третій статті 124 Конституції України, а також суперечить частинам другій, шостій статті 55 Конституції України.

– **справа за конституційною скаргою** Шкоди Павла Васильовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів частини другої статті 392, пункту 2 частини другої статті 428 Кримінального процесуального кодексу України.

Заявник вважає, що оспорюваними положеннями Кодексу обмежено його право на оскарження в апеляційному та касаційному порядку ухвал, постановлених під час судового провадження в суді першої інстанції, до ухвалення судових рішень, передбачених частиною першою статті 392 Кодексу.

– **справа за конституційною скаргою** Крупка Дмитра Володимировича щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів частини першої статті 81, частини першої статті 82 Кримінального кодексу України.

На думку заявника, на підставі статті 28 Конституції України він має право на «зменшуваність довічного покарання та на реалістичну можливість звільнення... на підставі... прямої дії Конституції та норми Конвенції незалежно від закріплення механізму його реалізації у законах України», а факт призначення йому довічного позбавлення волі «у країні, де не існує реалістичної перспективи звільнення від довічного ув'язнення, суперечить гарантіям ст. 28 Конституції».

– **справа за конституційною скаргою** Кошевого Віктора Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) припису статті 90 Закону України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року № 889–VIII.

Заявник стверджує, що «Законом № 889 (ст. 90) закріплено правило, за яким пенсійне забезпечення державних службовців здійснюється відповідно до Закону України „Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування“ від 09.07.2003 № 1058–IV, стаття 42 якого виключає можливість перерахунку пенсії, в разі підвищення розміру заробітку працюючих державних службовців, як це було передбачено в Законі № 3723 (стаття 371)», що порушує його право на соціальний захист та право на достатній життєвий рівень, право на охорону здоров'я та медичну допомогу. На думку заявника, «використовуючи норми Закону № 889–VIII в частині пенсійного забезпечення державних службовців (стаття 90) в остаточному судовому рішенні, застосовано силу зворотної дії положень статті 371 Закону № 3723, чим допущено порушення норми частини 1 ст. 58 Конституції України...».

– **справа за конституційною скаргою** Дем'яносова Миколи Власовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пунктів 3, 9 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 6 грудня 2016 року № 1774–VIII.

Суб'єкт права на конституційну скаргу стверджує, що запроваджене оспорюваними положеннями Закону регулювання визначення посадових

окладів призвело до зменшення посадових окладів суддів, які не пройшли кваліфікаційного оцінювання, у понад 2 рази, а отже, до суттєвого зменшення розміру матеріального забезпечення таких суддів та зниження конституційних гарантій їх незалежності, що суперечить частині першій статті 126 Конституції України, а також порушує право кожного на судовий захист його прав і свобод. На думку автора клопотання, встановлення положеннями пунктів 3, 9 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону розрахункової величини для визначення посадових окладів суддів, відмінної від розрахункової величини, встановленої законом про судоустрій, не відповідає частині другій статті 8, частині другій статті 130 Конституції України.

– **справа за конституційною скаргою** Наумчука Миколи Ілліча щодо відповідності Конституції України (конституційності) пунктів 3, 9 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 6 грудня 2016 року № 1774–VIII.

Порівняльний аналіз конституційних скарг Дем'яносова М.В. та Наумчука М.І. дає підстави для висновку, що вони стосуються того самого питання – відповідності Конституції України (конституційності) пунктів 3, 9 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону, є подібними і за змістом відрізняються лише в описовій частині розгляду судових справ.

– **справа за конституційною скаргою** Голяшкіна Олега Володимировича щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402–VIII зі змінами в цілому та положень частини п'ятої статті 83, підпункту «а» пункту 11 частини четвертої статті 85, частини першої статті 86, частини третьої статті 88, пункту 6 частини першої статті 93, частини сьомої статті 101 цього закону.

На думку автора клопотання, оспорювані положення Закону суперечать положенням статті 8, частинам першій, другій статті 24, частині першій статті 32, частинам першій, другій статті 55, частині першій статті 64, пункту 14 частини першої статті 92, підпункту 4 пункту 161 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України, оскільки надають Вищій кваліфікаційній комісії суддів України повноваження регламентувати питання порядку проведення кваліфікаційного оцінювання, які мають бути врегульовані виключно законом, обмежують право близьких осіб і членів сім'ї судді на приватне й особисте життя та містять суто формальні підстави для судового оскарження рішення цієї комісії. Автор клопотання порушує питання про визнання Закону в цілому таким, що не відповідає вимогам частини другої статті 8 Конституції України.

– **справа за конституційною скаргою** Гогіна Віктора Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 81 Кримінального кодексу України.

Суб'єкт права на конституційну скаргу стверджує, що внаслідок застосування судами у його справі частини першої статті 81 Кодексу «зазнало порушення право не бути підданим катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню», передбачене статтею 28 Конституції України.

Автор клопотання вважає, що частина перша статті 81 Кодексу не відповідає частині другій статті 28 Конституції України «в контексті відсутності реалістичної перспективи звільнення від довічного позбавлення волі». Це, зокрема, пов'язано з тим, що у Кодексі не врегульовано питання щодо умовно-дострокового звільнення від відбування покарання у виді довічного позбавлення волі або заміни невідбутої частини покарання цього виду більш м'яким покаранням.

– **справа за конституційною скаргою** Акціонерного товариства «Запорізький завод феросплавів» щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення пункту 1 частини третьої статті 320 Господарського процесуального кодексу України.

На думку автора клопотання, оспорюване положення Кодексу обмежує право на судовий захист на стадії перегляду судових рішень у зв'язку з виключними обставинами; унеможлиблює виконання рішень Конституційного Суду України та відновлення конституційних прав і свобод, порушених внаслідок застосування неконституційної норми; нівелює саму сутність правосуддя та суперечить головному призначенню суду в демократичному суспільстві – захищати конституційні права і свободи від порушень та незаконних посягань; унеможлиблює перегляд у зв'язку з виключними обставинами виконаного судового рішення, яким із застосуванням неконституційної норми закону на користь суб'єкта владних повноважень був вирішений майновий спір із суб'єктом приватного права.

Товариство зазначає, що застосоване в остаточному судовому рішенні у його справі – постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 14 січня 2020 року – окреме положення пункту 1 частини третьої статті 320 Кодексу, яке у разі встановлення Конституційним Судом України неконституційності закону, застосованого судом при вирішенні справи, дозволяє перегляд судових рішень у зв'язку з виключними обставинами лише за умови «якщо рішення суду ще не виконане», не відповідає вимогам частини другої статті 3, статті 8, частини четвертої статті 13, статті 21, частини другої статті 22, частин першої, четвертої статті 41, частин першої статті 42, частин першої, другої статті 55, частин першої статті 64, статті 151² Конституції України.

– **справа за конституційною скаргою** Мартиросяна Гагіка Міграновича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини першої статті 14² Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Автор клопотання, обґрунтовуючи свою позицію, вважає, що оспорювані положення Кодексу не відповідають статтям 61, 62 Конституції України, оскільки передбачають можливість притягнення до адміністративної відповідальності власників транспортних засобів навіть у разі, якщо ці особи не вчиняли адміністративне правопорушення.

– **справа за конституційною скаргою** Малофєєва Артема Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 2 частини першої статті 7 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

Автор клопотання зазначає, що Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 6 грудня 2016 року № 1774–VIII було внесено зміни, зокрема, до першого речення абзацу другого пункту 2 частини першої статті 7 Закону № 2464, а саме: слова «має право самостійно» замінено словом «зобов'язаний», тобто положення пункту 2 частини першої статті 7 Закону № 2464, що діяли до внесення цих змін, не передбачали обов'язку платника визначати базу нарахування єдиного внеску, якщо він не отримував дохід (прибуток), а лише надавали право на таке визначення. Відтак, на думку Малофєєва А.І., зазначеними змінами до Закону № 2464 звужено існуючі права платників єдиного внеску.

Також автор клопотання вважає, що оспорювані положення Закону № 2464 порушують його право на підприємницьку діяльність та не відповідають «ідеї соціальної справедливості».

– **справа за конституційною скаргою** Кошик Олени Валеріївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини сьомої статті 48 Закону України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року № 889–VIII у взаємозв'язку з положеннями частин першої, другої статті 21, пункту 8 частини другої статті 46 цього закону.

На думку автора клопотання, відсутність механізму реалізації повернення державного службовця на попередню посаду після проходження професійного навчання призвело до порушення його прав, закріплених у частині другій статті 19, статтях 21, 22, 43 Конституції України.

– **справа за конституційною скаргою** публічного акціонерного товариства акціонерний комерційний банк «ІНДУСТРІАЛБАНК» щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини третьої статті 13, частини третьої статті 16 Цивільного кодексу України.

На думку автора клопотання, положення частини третьої статті 13, частини третьої статті 16 Кодексу не відповідають вимогам частин першої, другої статті 8, частини четвертої статті 13, частин першої, четвертої статті 41, частин першої, другої статті 55, частини другої статті 58 Конституції України.

Товариство вважає, що застосовані у його судовій справі судами вказані положення Кодексу «не відповідають принципу верховенства права, їх зміст

викладений узагальнено і абстрактно. Вони не містять жодних чітких критеріїв та/або обставин та/або умов, які підлягають установленню та оцінці судом для того, щоб кваліфікувати діяння особи (а тим більше сторони приватноправового договору) як зловживання правом».

– **справа за конституційною скаргою** акціонерного товариства «Запорізький завод феросплавів» щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення пункту 1 частини третьої статті 320 Господарського процесуального кодексу України.

Товариство зазначає, що застосування Верховним Судом положення пункту 1 частини третьої статті 320 Кодексу призвело до порушення його прав, гарантованих положеннями статті 21, частини другої статті 22, частин першої, четвертої статті 41, частини першої статті 42, частин першої, другої статті 55 та частини першої статті 64 Конституції України.

– **справа за конституційною скаргою** Бівалькевича Богдана В'ячеславовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пунктів 8, 9, 10 розділу XI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Національну поліцію», частини третьої статті 49² Кодексу законів про працю України.

Суб'єкт права на конституційну скаргу вважає, що положення пункту 8 розділу XI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону позбавило його прав на персональне попередження про наступне звільнення та отримання пропозиції з боку роботодавця щодо іншої роботи на тому самому підприємстві, і стверджує, що «це прямо суперечить статтям 22, 43 Конституції України».

Автор клопотання вважає, що Верховний Суд в остаточному судовому рішенні неправильно застосував положення пунктів 9, 10 розділу XI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону, замість частини третьої статті 49² Кодексу, що призвело до порушення його конституційного права на працю, оскільки позбавило гарантій захисту від незаконного звільнення, а також стверджує, що, застосовуючи положення пунктів 9, 10 розділу XI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону, витлумачив ці норми у спосіб, що суперечить статті 22 Конституції України.

– **справа за конституційною скаргою** Копилової Надії Анатоліївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини першої статті 14², частини п'ятої статті 279¹ Кодексу України про адміністративні правопорушення.

У конституційній скарзі стверджується, що положення частини першої статті 14², частини п'ятої статті 279¹ Кодексу не відповідають статті 59, частині другій статті 61, частині третій статті 62 Конституції України.

Суб'єкт права на конституційну скаргу зазначає, що «наявність правового механізму, як притягнення власників транспортних засобів до відповідальності,

навіть у випадку, коли не вони вчинили адміністративне правопорушення, нівелює сутність конституційних прав і свобод індивідуальної юридичної відповідальності, оскільки призводить до того, що вони стають декларативними і такими, що позбавлені реального механізму захисту».

– **справа за конституційною скаргою** Зайця Тараса Олександровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини четвертої, абзацу першого частини п'ятої статті 8, частин першої, дев'ятої статті 9 Закону України «Про Вищий антикорупційний суд», частини третьої статті 88 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402–VIII.

Суб'єкт права на конституційну скаргу вважає, що передбачена положеннями частини третьої статті 88 Закону № 1402 можливість оскарження рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України за результатами кваліфікаційного оцінювання виключно з формальних підстав обмежує його конституційне право на судовий захист і право на оскарження рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України як суб'єкта владних повноважень, що суперечить положенням статей 8, 55, частин першої, третьої статті 124 Конституції України.

– **справа за конституційною скаргою** Забари Альони Володимирівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини першої статті 14² Кодексу України про адміністративні правопорушення, підпункту 2 пункту 3 частини другої статті 4 Закону України «Про судовий збір».

Автор клопотання вважає, що застосовані в остаточному судовому рішенні у його справі – постанові Третього апеляційного адміністративного суду від 5 серпня 2020 року – положення частини першої статті 14² Кодексу суперечать статтям 22, 24, 61, 62, 129 Конституції України, оскільки передбачають можливість притягнення до адміністративної відповідальності осіб, які не вчиняли адміністративного проступку.

– **справа за конституційною скаргою** приватного акціонерного товариства «Чернігівоблбуд» щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення підпункту «б» пункту 1 частини третьої статті 14 Закону України «Про забезпечення реалізації житлових прав мешканців гуртожитків».

На думку Товариства, оспорюване положення Закону не відповідає частинам першій – п'ятій статті 41 Конституції України, оскільки допускає примусове відчуження об'єктів права приватної власності, а саме передачу у комунальну власність гуртожитків, включених до статутних капіталів товариств, за рішенням суду без згоди їх власника, а також без попереднього і повного відшкодування вартості гуртожитків.

– **справа за конституційною скаргою** акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» щодо відповідності Конституції України (конституційності) припису першого речення частини першої статті 1050 Цивільного кодексу України.

Банк зазначає, що «як на момент укладення кредитного договору, так і під час його виконання, мав легітимні очікування на отримання відсотків за користування кредитними коштами до дня повернення кредиту. При цьому, такі легітимні очікування, не ставились в залежність від добросовісності поведінки позичальника (вчасного чи невчасного повернення кредиту). Банк укладаючи кредитний договір з позичальником, розраховував на отримання процентів до моменту зарахування грошової суми, що позичалася, на його банківський рахунок, а в разі прострочення на отримання процентів за кредитом та грошових сум, передбачених ст. 625 Цивільного кодексу України».

Підсумовуючи викладені в конституційній скарзі аргументи, Банк зазначає, що припис першого речення частини першої статті 1050 Цивільного кодексу України «обмежує Позикодавця (після настання дати повернення позики) отримувати проценти за кредитами <...>, в результаті чого Позикодавця було протиправно позбавлено права власності набутого у відповідності до закону (ст. 41 Основного Закону Держави), обмежено його право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом (ст. 42 Конституції України), а тому, вказана стаття Цивільного кодексу України, є неконституційною».

Банк просить перевірити оспорюваний припис Цивільного кодексу України на відповідність приписам частин першої, другої статті 8, частини четвертої статті 13, частини першої статті 19, частин першої, другої, четвертої статті 41, частини першої статті 42 Конституції України.

2.3. ВІДМОВА У ВІДКРИТТІ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

ВІДМОВА У ВІДКРИТТІ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЗА КОНСТИТУЦІЙНИМИ ПОДАННЯМИ

У 2020 році Конституційним Судом України відповідно до положень статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» постановлено 5 ухвал про відмову у відкритті конституційного провадження у справах за конституційними поданнями повністю (3) та в частині (2), зокрема з підстав:

- невідповідності клопотання вимогам, передбаченим законом (3);
- втрати чинності актом (його окремими положеннями), щодо якого порушено питання відповідності Конституції України (1);
- неналежності до повноважень Конституційного Суду України питань, порушених у клопотанні, та невідповідності клопотання вимогам, передбаченим законом, одночасно (1).

У 2020 році Конституційним Судом України постановлено 4 ухвали про закриття конституційного провадження у справах за конституційними поданнями (1 – з підстав невідповідності клопотання вимогам, передбаченим законом; 2 – з підстав неналежності до повноважень Конституційного Суду України питань, порушених у клопотанні; 1 – з підстав невідповідності клопотання вимогам, передбаченим законом, та втрати чинності актом (його окремими положеннями), щодо якого порушено питання відповідності Конституції України, одночасно).

Крім того, у 5 рішеннях Конституційного Суду України у справах за конституційними поданнями зазначалося про закриття конституційного провадження в частині конституційного подання (1 – з підстав втрати чинності актом (його окремими положеннями), щодо якого порушено питання відповідності Конституції України; 2 – з підстав невідповідності клопотання вимогам, передбаченим законом; 1 – з підстав невідповідності клопотання вимогам, передбаченим законом, та втрати чинності актом (його окремими положеннями), щодо якого порушено питання відповідності Конституції України, одночасно; 1 – з підстав невідповідності клопотання вимогам, передбаченим законом, втрати чинності актом (його окремими положеннями), щодо якого порушено питання відповідності Конституції України, та наявності рішення Конституційного Суду України щодо того самого предмета конституційного подання одночасно).

ВІДМОВА У ВІДКРИТТІ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЗА КОНСТИТУЦІЙНИМИ СКАРГАМИ

У період з 1 січня до 31 грудня 2020 року в Конституційному Суді України було постановлено 232 ухвали про відмову у відкритті конституційного провадження у справах за конституційними скаргами, з них Другим сенатом – 3, колегіями суддів – 229.

Найчастіше Конституційним Судом України постановлялися ухвали про відмову у відкритті конституційного провадження у справах за конституційними скаргами з підстав неприйнятності конституційної скарги (пункт 4 частини першої статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України») у зв'язку з її невідповідністю вимогам, встановленим пунктом 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України» (не наведено обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону). У більшості випадків аргументація авторів клопотання обмежувалась висловлюванням незгоди з судовими рішеннями, ухваленими у їх справі.

2.4. ВИКОНАННЯ АКТИВ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ: МОНІТОРИНГ СТАНУ ВИКОНАННЯ

У період з 1 січня до 31 грудня 2020 року Конституційним Судом України ухвалено 21 рішення. Висновків не було надано.

У рішеннях Конституційного Суду України від 18 лютого 2020 року № 2-р/2020, від 11 березня 2020 року № 4-р/2020, від 16 вересня 2020 року № 11-р/2020 Верховну Раду України зобов'язано або рекомендовано їй привести нормативне регулювання у відповідність до положень Конституції України та конкретного рішення; у рішеннях Конституційного Суду України від 23 січня 2020 року № 1-р/2020, від 11 березня 2020 року № 4-р/2020, від 11 червня 2020 року № 7-р/2020 визначено також порядок застосування положень законів України та відтерміновано втрату ними чинності. У Рішенні Конституційного Суду України від 28 серпня 2020 року № 9-р/2020 міститься вказівка про його непоширення на відповідні правовідносини. У 15 рішеннях Конституційного Суду України визнано такими, що не відповідають Конституції України, положення законів України або такими, що відповідають Конституції України, положення законів України без будь-яких рекомендацій щодо їх виконання.

Рішеннями Конституційного Суду України від 22 січня 2020 року № 1-р(І)/2020, від 17 березня 2020 року № 5-р/2020, від 22 квітня 2020 року № 3-р(І)/2020, від 1 липня 2020 року № 7-р(І)/2020, від 14 липня 2020 року № 8-р/2020, від 22 жовтня 2020 року № 12-р/2020 оспорювані положення законів України були визнані такими, що відповідають Конституції України, а отже, згадані рішення Конституційного Суду України не потребують активів щодо їх реалізації.

ЩОДО СТАНУ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ, УХВАЛЕНИХ У 2020 РОЦІ У СПРАВАХ ЗА КОНСТИТУЦІЙНИМИ ПОДАННЯМИ

РІШЕННЯ від 23 січня 2020 року № 1-р/2020

Ухвалено у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень розділу I, пункту 2 розділу III «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» від 2 березня 2015 року № 213–VIII.

У резолютивній частині Рішення зазначено:

«1. Визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), статтю 13, частину другу статті 14, пункти „б“– „г“ статті 54 Закону України „Про пенсійне забезпечення“ від 5 листопада 1991 року № 1788–XII зі змінами, внесеними Законом України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення“ від 2 березня 2015 року № 213–VIII...»

3. Застосуванню підлягають стаття 13, частина друга статті 14, пункти „б“– „г“ статті 54 Закону України „Про пенсійне забезпечення“ від 5 листопада 1991 року № 1788–XII в редакції до внесення змін Законом України „Про внесення змін до

деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення“ від 2 березня 2015 року № 213–VIII для осіб, які працювали до 1 квітня 2015 року на посадах, визначених у вказаних нормах, а саме:

„На пільгових умовах мають право на пенсію за віком, незалежно від місця останньої роботи:

а) працівники, зайняті повний робочий день на підземних роботах, на роботах з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці, – за списком № 1 виробництв, робіт, професій, посад і показників, затверджуваним Кабінетом Міністрів України, і за результатами атестації робочих місць:

чоловіки – після досягнення 50 років і при стажі роботи не менше 20 років, з них не менше 10 років на зазначених роботах;

жінки – після досягнення 45 років і при стажі роботи не менше 15 років, з них не менше 7 років 6 місяців на зазначених роботах.

Працівникам, які мають не менше половини стажу роботи із особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці, пенсії на пільгових умовах призначаються із зменшенням віку, передбаченого статтею 12 цього Закону, на 1 рік за кожний повний рік такої роботи чоловікам і на 1 рік 4 місяці – жінкам;

б) працівники, зайняті повний робочий день на інших роботах із шкідливими і важкими умовами праці, – за списком № 2 виробництв, робіт, професій, посад і показників, затверджуваним Кабінетом Міністрів України, і за результатами атестації робочих місць:

чоловіки – після досягнення 55 років і при стажі роботи не менше 25 років, з них не менше 12 років 6 місяців на зазначених роботах;

жінки – після досягнення 50 років і при стажі роботи не менше 20 років, з них не менше 10 років на зазначених роботах.

Працівникам, які мають не менше половини стажу роботи із шкідливими і важкими умовами праці, пенсії на пільгових умовах призначаються із зменшенням віку, передбаченого статтею 12 цього Закону, на 1 рік за кожні 2 роки 6 місяців такої роботи чоловікам і за кожні 2 роки такої роботи – жінкам;

в) трактористи-машиністи, безпосередньо зайняті у виробництві сільськогосподарської продукції в колгоспах, радгоспах, інших підприємствах сільського господарства, – чоловіки після досягнення 55 років і при загальному стажі роботи не менше 25 років, з них не менше 20 років на зазначеній роботі;

г) жінки, які працюють трактористами-машиністами, машиністами будівельних, шляхових і вантажно-розвантажувальних машин, змонтованих на базі тракторів і екскаваторів, – після досягнення 50 років і при загальному стажі роботи не менше 20 років, з них не менше 15 років на зазначеній роботі;

д) жінки, які працюють доярками (операторами машинного доїння), свинарками-операторами в колгоспах, радгоспах, інших підприємствах сільського господарства, – після досягнення 50 років і при стажі зазначеної роботи не менше 20 років за умови виконання встановлених норм обслуговування.

Норми обслуговування для цих цілей встановлюються в порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України;

е) жінки, зайняті протягом повного сезону на вирощуванні, збиранні та післязбиральній обробці тютюну, – після досягнення 50 років і при стажі зазначеної роботи не менше 20 років;

є) робітниця текстильного виробництва, зайнята на верстатах і машинах, – за списком виробництв і професій, затверджуваним у порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України, – після досягнення 50 років і при стажі зазначеної роботи не менше 20 років;

ж) жінки, які працюють у сільськогосподарському виробництві та виховали п'ятеро і більше дітей, – незалежно від віку і трудового стажу, в порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України;

з) водії міського пасажирського транспорту (автобусів, тролейбусів, трамваїв) і великовагових автомобілів, зайнятих у технологічному процесі важких і шкідливих виробництв:

чоловіки – після досягнення 55 років і при стажі роботи 25 років, в тому числі на зазначеній роботі не менше 12 років 6 місяців;

жінки – після досягнення 50 років і при стажі роботи 20 років, в тому числі на зазначеній роботі не менше 10 років.

Працівникам інших виробництв, професій та посад дострокової пенсії залежно від умов праці (але не раніш як після досягнення 55 років чоловіками і 50 років жінками) можуть встановлюватися за результатами атестації робочих місць за рахунок коштів підприємств та організацій, призначених на оплату праці, які перераховуються до Пенсійного фонду України на виплату пенсій до досягнення працівником пенсійного віку, передбаченого статтею 12 цього Закону.

Порядок пенсійного забезпечення осіб, які працювали до введення в дію цього Закону на роботах із шкідливими і важкими умовами праці, передбачених законодавством, що діяло раніше, визначається статтею 100 даного Закону.

Контроль за правильністю застосування списків на пільгове пенсійне забезпечення і якістю проведення атестації робочих місць на підприємствах та в організаціях, підготовка пропозицій щодо вдосконалення цих списків покладаються на центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю“ (стаття 13);

„При наявності стажу на підземних роботах менше 10 років у чоловіків і менше 7 років 6 місяців у жінок за кожний повний рік цих робіт пенсійний вік, передбачений статтею 12 цього Закону, знижується на 1 рік“ (стаття 14);

„б) працівники, які здійснюють управління повітряним рухом і мають свідоцтво диспетчера:

чоловіки – після досягнення 50 років і при загальному стажі роботи не менше 20 років, з них не менше 12 років 6 місяців роботи по безпосередньому управлінню польотами повітряних суден;

жінки – після досягнення 45 років і при загальному стажі роботи не менше 17 років 6 місяців, з них не менше 10 років роботи по безпосередньому управлінню польотами повітряних суден.

Зазначені працівники, звільнені від роботи по безпосередньому управлінню польотами повітряних суден за станом здоров'я (через хворобу), при наявності вислуги років у чоловіків не менше 10 років і у жінок не менше 7 років 6 місяців мають право на пенсію пропорційно відпрацьованому часу.

У вислугу років працівникам, які здійснюють управління повітряним рухом, зараховується також робота, зазначена у пункті „а“ цієї статті.

Працівники, які здійснюють управління повітряним рухом і мають посвідчення (диспетчери, старші диспетчери, керівники польотів), мають право на пенсію незалежно від віку, якщо вони були зайняті на цих роботах:

чоловіки – не менше 20 років;

жінки – не менше 17 років 6 місяців.

Порядок обчислення строків вислуги для призначення їм пенсій затверджується Кабінетом Міністрів України;

в) інженерно-технічний склад – за переліком посад і робіт, що затверджується в порядку, який визначається Кабінетом Міністрів України:

чоловіки – після досягнення 55 років і при загальному стажі роботи в цивільній авіації не менше 25 років, з них не менше 20 років на зазначених посадах;

жінки – після досягнення 50 років і при загальному стажі роботи в цивільній авіації не менше 20 років, з них не менше 15 років на зазначених посадах.

У вислугу років працівникам інженерно-технічного складу зараховується також робота, зазначена в пунктах „а“ і „б“ цієї статті;

г) бортпровідники:

чоловіки – після досягнення 55 років і при загальному стажі роботи не менше 25 років, з них не менше 15 років як бортпровідник;

жінки – після досягнення 45 років і при загальному стажі роботи не менше 20 років, з них не менше 10 років як бортпровідниця“ (пункти „б“– „г“ статті 54)».

У Верховній Раді України 10 лютого 2020 року зареєстровано проєкт Постанови про забезпечення виконання рішень Конституційного Суду України у сфері соціального захисту населення (реєстр. № 3051).

РІШЕННЯ від 18 лютого 2020 року № 2-р/2020

Ухвалено у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень пунктів 4, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 17, 20, 22, 23, 25 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402–VIII.

У резолютивній частині Рішення зазначено:

«1. Визнати такими, що відповідають Конституції України (є конституційними), положення пунктів 4, 8, 9, 11, 13, 17 розділу XII „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ від 2 червня 2016 року № 1402–VIII зі змінами.

2. Визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення розділу XII „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ від 2 червня 2016 року № 1402–VIII зі змінами:

- пункту 7 „та ліквідуються“ в частині Верховного Суду України;*
- пункту 14 „судді Верховного Суду України“;*
- пункту 25.*

5. Рекомендувати Верховній Раді України невідкладно привести положення законодавства України у відповідність до цього Рішення».

У Верховній Раді України 22 червня 2020 року зареєстровано проєкт Закону України про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності Верховного Суду та органів суддівського врядування (реєстр. № 3711). Зазначений проєкт 5 листопада 2020 року передано на доопрацювання в Комітет Верховної Ради України з питань правової політики.

РІШЕННЯ від 27 лютого 2020 року № 3-р/2020

Ухвалено у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення пункту 26 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України.

У резолютивній частині Рішення зазначено:

«1. Визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), окреме положення пункту 26 розділу VI „Прикінцеві та перехідні положення“ Бюджетного кодексу України у частині, яка передбачає, що норми і положення статей 12, 13, 14, 15 та 16 Закону України „Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту“

(Відомості Верховної Ради України, 1993 р., № 45, ст. 425) застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевого бюджетів та бюджетів фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування».

У Верховній Раді України 2 березня 2020 року зареєстровано проєкт Закону України про внесення зміни до розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України щодо приведення його норм у відповідність до рішення Конституційного Суду України від 27 лютого 2020 року № 3-р/2020 стосовно захисту соціальних прав ветеранів війни (реєстр. № 3136); проєкт Закону України про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо забезпечення відновлення соціальних гарантій та пільг учасникам бойових дій та особам, прирівняних до них, особам з інвалідністю внаслідок війни, учасникам війни, особам, на яких поширюється чинність Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22 жовтня 1993 року № 3551–ХІІ, та особам, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, у зв'язку з прийняттям рішення Конституційного Суду від 27.02.20 № 3-р/2020 (реєстр. № 3136–1). Зазначені проєкти включено до порядку денного четвертої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання відповідно до Постанови Верховної Ради України від 1 вересня 2020 року № 828–ІХ.

РІШЕННЯ від 11 березня 2020 року № 4-р/2020

Ухвалено у справі за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень законів України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402–VIII, «Про внесення змін до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 року № 193–ІХ, «Про Вищу раду правосуддя» від 21 грудня 2016 року № 1798–VIII.

У резолютивній частині Рішення зазначено:

«1. Визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними):

– частину першу статті 37, частину першу статті 94, пункт 3 частини третьої статті 135 Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ від 2 червня 2016 року № 1402–VIII зі змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 року № 193–ІХ;

– пункти 4, 5, 6, 7, 9, 10 розділу II „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону України «Про внесення змін до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 року № 193–ІХ;

– частину третю статті 24, статтю 28-1, частину восьму статті 31, частину першу статті 42, частину третю статті 47, частину четверту статті 48 Закону України „Про Вищу раду правосуддя“ від 21 грудня 2016 року № 1798–VIII зі змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 року № 193–ІХ.

2. Положення Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ від 2 червня 2016 року № 1402–VIII зі змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 року № 193–IX, Закону України «Про внесення змін до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 року № 193–IX, Закону України „Про Вищу раду правосуддя“ від 21 грудня 2016 року № 1798–VIII зі змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 року № 193–IX, визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення.

3. Застосуванню підлягають відповідні положення законів України „Про судоустрій і статус суддів“ від 2 червня 2016 року № 1402–VIII в редакції до внесення змін Законом України «Про внесення змін до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 року № 193–IX, „Про Вищу раду правосуддя“ від 21 грудня 2016 року № 1798–VIII в редакції до внесення змін Законом України «Про внесення змін до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 року № 193–IX...

5. Рекомендувати Верховній Раді України невідкладно привести положення Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ від 2 червня 2016 року № 1402–VIII зі змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 року № 193–IX, та Закону України „Про Вищу раду правосуддя“ від 21 грудня 2016 року № 1798–VIII зі змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 року № 193–IX, у відповідність до цього Рішення».

У Верховній Раді України 22 червня 2020 року зареєстровано проєкт Закону України про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності Верховного Суду та органів суддівського врядування (реєстр. № 3711). Зазначений проєкт 5 листопада 2020 року передано на доопрацювання в Комітет Верховної Ради України з питань правової політики.

РІШЕННЯ від 26 березня 2020 року № 6-р/2020

Ухвалено у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення пункту 26 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України.

У резолютивній частині Рішення зазначено:

«1. Визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), окреме положення пункту 26 розділу VI „Прикінцеві та перехідні положення“ Бюджетного кодексу України у частині, яка передбачає, що норми і положення статті 81 Закону України „Про прокуратуру“ від 14 жовтня 2014 року № 1697–VII зі змінами застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевого бюджетів та бюджетів фондів загальнообов’язкового державного соціального страхування.

2. Положення пункту 26 розділу VI „Прикінцеві та перехідні положення“ Бюджетного кодексу України у частині, яка передбачає, що норми і положення статті 81

Закону України „Про прокуратуру“ від 14 жовтня 2014 року № 1697–VII зі змінами застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевого бюджетів та бюджетів фондів загальнообов’язкового державного соціального страхування, визнане неконституційним, втрачає чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення».

Станом на 31 грудня 2020 року Верховною Радою України не було прийнято будь-яких актів у зв’язку з ухваленням Рішення.

РІШЕННЯ від 11 червня 2020 року № 7-р/2020

Ухвалено у справі за конституційним поданням 55 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 375 Кримінального кодексу України.

У резолютивній частині Рішення зазначено:

«1. Визнати такою, що не відповідає Конституції України (є неконституційною), статтю 375 Кримінального кодексу України.

2. Стаття 375 Кримінального кодексу України, визнана неконституційною, втрачає чинність через шість місяців з дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення».

У Верховній Раді України було зареєстровано:

- 18 травня 2020 року – проєкт Закону України про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за постановлення суддею (суддями) упередженого судового рішення (реєстр. № 3500);
- 2 червня 2020 року – проєкт Закону України про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за постановлення суддею (суддями) неправосудного судового рішення судді (реєстр. № 3500–1);
- 3 червня 2020 року – проєкт Закону України про внесення змін до статті 375 Кримінального кодексу України (реєстр. № 3500–2);
- 4 червня 2020 року – проєкт Закону України про внесення змін до статті 375 Кримінального кодексу України щодо умисного ухвалення завідомо незаконного та необґрунтованого рішення суду (реєстр. № 3500–3).

Зазначені проєкти включено до порядку денного четвертої сесії Верховної Ради України дев’ятого скликання відповідно до Постанови Верховної Ради України від 1 вересня 2020 року № 828–IX.

РІШЕННЯ від 28 серпня 2020 року № 9-р/2020

Ухвалено у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України «Про призначення А. Ситника Директором Національного антикорупційного бюро України».

У резолютивній частині Рішення зазначено:

«1. Визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), Указ Президента України „Про призначення А. Ситника Директором Національного антикорупційного бюро України“ від 16 квітня 2015 року № 218/2015...»

3. Рішення Конституційного Суду України не поширюється на правовідносини, які виникли внаслідок здійснення посадових обов'язків особою, призначеною Указом Президента України „Про призначення А. Ситника Директором Національного антикорупційного бюро України“ від 16 квітня 2015 року № 218/2015».

У Верховній Раді України було зареєстровано:

- 12 жовтня 2020 року – проєкт Закону України про внесення змін до законів України стосовно повноважень Президента України при призначенні Директора Національного антикорупційного бюро України та Директора Державного бюро розслідувань задля приведення у відповідність до Конституції України (реєстр. № 4211);
- 27 листопада 2020 року – проєкт Закону України про внесення змін до Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» (реєстр. № 4437);
- 1 грудня 2020 року – проєкт Закону України про внесення змін до Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» (щодо приведення положень у відповідність до рішення Конституційного Суду України) (реєстр. № 4437–1);
- 7 грудня 2020 року – проєкт Закону України про внесення змін до Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» (реєстр. № 4437–2);
- 14 грудня 2020 року – проєкт Закону України про внесення змін до Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» щодо приведення положень у відповідність антикорупційного законодавства України (реєстр. № 4437–3).

РІШЕННЯ від 28 серпня 2020 року № 10-р/2020

Ухвалено у справі за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень постанови Кабінету Міністрів України «Про встановлення карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та етапів послаблення протиепідемічних заходів», положень частин першої, третьої статті 29 Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік», абзацу дев'ятого пункту 2 розділу II «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до Закону України „Про Державний бюджет України на 2020 рік“».

У резолютивній частині Рішення зазначено:

«1. Визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення:

– частин першої, третьої статті 29 Закону України „Про Державний бюджет України на 2020 рік“ від 14 листопада 2019 року № 294–IX зі змінами;

– абзацу дев'ятого пункту 2 розділу II „Прикінцеві положення“ Закону України «Про внесення змін до Закону України „Про Державний бюджет України на 2020 рік“» від 13 квітня 2020 року № 553–ІХ.

2. Положення Закону України „Про Державний бюджет України на 2020 рік“ від 14 листопада 2019 року № 294–ІХ зі змінами, Закону України «Про внесення змін до Закону України „Про Державний бюджет України на 2020 рік“» від 13 квітня 2020 року № 553–ІХ, визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення».

Верховна Рада України 17 листопада 2020 року ухвалила Закон України «Про внесення змін до Закону України „Про Державний бюджет України на 2020 рік“» за № 1006–ІХ.

РІШЕННЯ від 16 вересня 2020 року № 11-р/2020

Ухвалено у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України».

У резолютивній частині Рішення зазначено:

«1. Визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення Закону України „Про Національне антикорупційне бюро України“ від 14 жовтня 2014 року № 1698–VII зі змінами, а саме:

- частини другої статті 1;
- частини першої статті 6 щодо надання Президенту України повноважень призначати на посаду та звільняти з посади Директора Національного антикорупційного бюро України;
- пункту 1 частини третьої, абзацу другого частини дев'ятої статті 7;
- другого речення абзацу другого частини шостої статті 26 щодо визначення Президентом України одного члена комісії зовнішнього контролю;
- частини другої статті 31.

2. Положення Закону України „Про Національне антикорупційне бюро України“ від 14 жовтня 2014 року № 1698–VII зі змінами, визнані неконституційними, втрачають чинність через три місяці з дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення...

4. Верховній Раді України невідкладно привести положення законодавства України у відповідність до цього Рішення».

У Верховній Раді України було зареєстровано:

- 2 вересня 2020 року – проєкт Закону України про внесення змін до Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» щодо приведення у відповідність до Конституції України (реєстр. № 4025);
- 16 вересня 2020 року – проєкт Закону України про внесення змін до Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» щодо приведення деяких положень у відповідність до Конституції України (реєстр. № 4025–1) та проєкт Закону України про внесення змін до Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» щодо приведення у відповідність до Конституції України деяких положень (реєстр. № 4025–2);
- 27 листопада 2020 року – проєкт Закону України про внесення змін до Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» (реєстр. № 4437);

- 1 грудня 2020 року – проєкт Закону України про внесення змін до Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» (щодо приведення положень у відповідність до рішення Конституційного Суду України) (реєстр. № 4437-1);
- 7 грудня 2020 року – проєкт Закону України про внесення змін до Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» (реєстр. № 4437-2);
- 14 грудня 2020 року – проєкт Закону України про внесення змін до Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» щодо приведення положень у відповідність антикорупційного законодавства України (реєстр. № 4437-3).

РІШЕННЯ від 27 жовтня 2020 року № 13-р/2020

Ухвалено у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України.

У резолютивній частині Рішення зазначено:

«1. Визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними):

– пункти 6, 8 частини першої статті 11, пункти 1, 2, 6–10¹, 12, 12¹ частини першої, частини другу – п'яту статті 12, частину другу статті 13, частину другу статті 13¹, статтю 35, абзаци другий, третій частини першої статті 47, статті 48–51, частини другу, третю статті 52, статтю 65 Закону України „Про запобігання корупції“ від 14 жовтня 2014 року № 1700–VII зі змінами;

– статтю 366¹ Кримінального кодексу України».

Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» від 4 грудня 2020 року № 1074–IX, а також Закон України «Про внесення змін до Закону України „Про запобігання корупції“ щодо відновлення інституційного механізму запобігання корупції» від 15 грудня 2020 року № 1079–IX.

Також у Верховній Раді України зареєстровано:

- 30 жовтня 2020 року – проєкт Закону України про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо моніторингу способу життя суддів та з метою приведення його норм у відповідність до рішення Конституційного Суду України від 27 жовтня 2020 року № 13-р/2020 (реєстр. № 4292), а також проєкт Закону України про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо приведення його норм у відповідність до рішення Конституційного Суду України від 27 жовтня 2020 року № 13-р/2020 та з метою врегулювання діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції (реєстр. № 4293);

- 2 листопада 2020 року – проєкт Закону України про відновлення дії окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» та Кримінального кодексу України (реєстр. № 4304); проєкт Закону України про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» (щодо повноважень Національного агентства з питань запобігання корупції) (реєстр. № 4300) та проєкт Закону України про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо приведення його норм у відповідність до Рішення Конституційного Суду України від 27 жовтня 2020 року № 13-р/2020 (реєстр. № 4307); проєкт Закону України про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо криміналізації ухилення від декларування достовірної інформації особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування) (реєстр. № 4301); проєкт Закону України про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» (щодо повноважень Національного агентства з питань запобігання корупції) (реєстр. № 4300);
- 3 листопада 2020 року – проєкт Закону України про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення у зв'язку з прийняттям рішення Конституційного Суду України від 27 жовтня 2020 року № 13-р/2020 (реєстр. № 4309); проєкт Закону України про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з рішенням Конституційного Суду України від 27 жовтня 2020 року № 13-р/2020 (реєстр. № 4310); проєкт Закону України про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо визначення правових та організаційних засад функціонування системи запобігання корупції в судах (реєстр. № 4292-1); проєкт Закону України про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо визначення відповідальності за порушення вимог фінансового контролю суддями (реєстр. № 4312);
- 5 листопада 2020 року – проєкт Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо надання Національному агентству з питань запобігання корупції повноважень органу державної влади зі спеціальним статусом та підпорядкування його діяльності інтересам народу України (реєстр. № 4329);
- 13 листопада 2020 року – проєкт Закону України про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо окремих питань діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції (реєстр. № 4293–1);
- 18 листопада 2020 року – проєкт Закону України про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо окремих питань діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції (реєстр. № 4300–1);

- 26 грудня 2020 року – проєкт Закону України про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання декларації (реєстр. № 4548).

ЩОДО СТАНУ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ, УХВАЛЕНИХ У 2020 РОЦІ У СПРАВАХ ЗА КОНСТИТУЦІЙНИМИ СКАРГАМИ

РІШЕННЯ від 15 квітня 2020 року № 2-р(П)/2020

Ухвалено у справі за конституційними скаргами Мельничук Надії Миколаївни, Григор'євої Лілії Іванівни та Кліменко Марини Робертівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення підпункту 1 пункту 28 розділу II Закону України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні».

У резолютивній частині Рішення зазначено:

«1. Визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), положення підпункту 1 пункту 28 розділу II Закону України „Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні“ від 27 березня 2014 року № 1166–VII».

Станом на 31 грудня 2020 року Верховною Радою України не було прийнято будь-яких актів у зв'язку з ухваленням Рішення.

РІШЕННЯ від 17 червня 2020 року № 4-р(П)/2020

Ухвалено у справі за конституційною скаргою Плескача В'ячеслава Юрійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини третьої статті 307, частини третьої статті 309 Кримінального процесуального кодексу України.

У резолютивній частині Рішення зазначено:

«1. Визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення частини третьої статті 307 Кримінального процесуального кодексу України щодо заборони оскарження ухвали слідчого судді за результатами розгляду скарги на бездіяльність слідчого, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань після отримання заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення».

Станом на 31 грудня 2020 року Верховною Радою України не було прийнято будь-яких актів у зв'язку з ухваленням Рішення.

РІШЕННЯ від 18 червня 2020 року № 5-р(П)/2020

Ухвалено у справі за конституційною скаргою громадянки України Левченко Ольги Миколаївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) припису пункту 5 розділу III «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» від 2 березня 2015 року № 213–VIII.

У резолютивній частині Рішення зазначено:

«1. Визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), припис пункту 5 розділу III „Прикінцеві положення“ Закону України „Про внесення змін до

деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення“ від 2 березня 2015 року № 213–VIII».

Станом на 31 грудня 2020 року Верховною Радою України не було прийнято будь-яких актів у зв'язку з ухваленням Рішення.

РІШЕННЯ від 24 червня 2020 року № 6-р(П)/2020

Ухвалено у справі за конституційними скаргами Карякіна Едуарда Сергійовича, товариства з обмеженою відповідальністю «Торговий дім „Еко-вугілля України“» щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення частини першої статті 79 Закону України «Про банки і банківську діяльність».

У резолютивній частині Рішення зазначено:

«1. Визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), окреме положення частини першої статті 79 Закону України „Про банки і банківську діяльність“ від 7 грудня 2000 року № 2121–III зі змінами, а саме „які охоплюються наглядовою діяльністю Національного банку України“».

Станом на 31 грудня 2020 року Верховною Радою України не було прийнято будь-яких актів у зв'язку з ухваленням Рішення.

РІШЕННЯ від 22 липня 2020 року № 8-р(І)/2020

Ухвалено у справі за конституційною скаргою Акціонерного товариства «Закритий недиверсифікований венчурний корпоративний інвестиційний фонд „АВАНПОСТ“» щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу восьмого частини п'ятої статті 11 Закону України «Про управління об'єктами державної власності».

У резолютивній частині Рішення зазначено:

«1. Визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), абзац восьмий частини п'ятої статті 11 Закону України „Про управління об'єктами державної власності“ від 21 вересня 2006 року № 185–V зі змінами».

Станом на 31 грудня 2020 року Верховною Радою України не було прийнято будь-яких актів у зв'язку з ухваленням Рішення.

Станом на 31 грудня 2020 року Верховною Радою України не було прийнято будь-яких актів у зв'язку з ухваленням Конституційним Судом України рішень до 1 січня 2020 року, а саме: від 15 вересня 2009 року № 21-рп/2009, від 7 жовтня 2009 року № 25-рп/2009, від 22 грудня 2010 року № 23-рп/2010, від 16 червня 2011 року № 6-рп/2011, від 13 грудня 2012 року № 18-рп/2012, від 14 березня 2014 року № 2-рп/2014, від 1 червня 2016 року № 2-рп/2016, від 20 грудня 2016 року № 7-рп/2016, від 11 жовтня 2018 року № 8-рп/2018, від 4 грудня 2018 року № 11-рп/2018, від 18 грудня 2018 року № 12-рп/2018, від 20 грудня 2018 року № 13-рп/2018.

2.5. ДІЯЛЬНІСТЬ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ЗІ ЗДІЙСНЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО КОНТРОЛЮ У 2020 РОЦІ: ОКРЕМІ ВИСНОВКИ

ЗНАЧУЩІСТЬ

Забезпечення верховенства Конституції України шляхом здійснення конституційного контролю, як головне функціональне завдання Конституційного Суду України не може бути виміряне кількісними показниками з точки зору його виконання. Зрештою, кількісні показники (а це справи конституційного провадження) можуть свідчити, і лише певною мірою, про певні тенденції у законотворчому процесі, що не обов'язково має позначатися на питаннях конституційності нормативно-правових актів, що стали предметом конституційного контролю. Адже й саме ініціювання конституційного провадження, безвідносно до його форм зумовлене інтерпретацією суб'єкта права на звернення до Конституційного Суду України. Відомо, що норми Конституції України дістають свого розвитку, насамперед, у законодавчих актах, що їх ухвалює Верховна Рада України – єдиний орган законодавчої влади. Надзвичайно важливим, при цьому, є з'ясування дійсного змісту норм Конституції України при відповідній оцінці нормативно-правового акту як предмету конституційного контролю. Тому головним критерієм оцінки ефективності діяльності Конституційного Суду України є значущість питань, які були предметом конституційного контролю з конституційно-правової точки зору.

ЩОДО ПРЕДМЕТА КОНСТИТУЦІЙНОГО КОНТРОЛЮ

Дослідженню у конституційному провадженні найчастіше піддавалися норми:

- законодавства про оплату праці, про пенсії та інші соціальні виплати;
- законодавства щодо регулювання суддівського самоврядування;
- законодавства щодо судоустрою та здійснення судочинства, зокрема створення та діяльності Верховного Суду;
- кримінального закону;
- бюджетного законодавства;
- законодавства про запобігання та протидію корупції.

Потреба у такому розгляді обумовлювалася реальним або вірогідним, на думку суб'єкта права на звернення до Конституційного Суду України, порушенням, зокрема:

- права на соціальний захист (зокрема прокурорів; учасників бойових дій та осіб, прирівняних до них, осіб з інвалідністю внаслідок війни, учасників війни; громадян, що на пільгових умовах мають право виходу на пенсію за наявності спеціального стажу);

- права на отримання суддівської винагороди та щомісячного довічного грошового утримання;
- права громадян на судовий захист, зокрема в аспектах забезпечення принципу інституційної безперервності, забезпечення державою виконання остаточних судових рішень;
- права на отримання заробітної плати, грошового забезпечення працівників, службових і посадових осіб бюджетних установ (включаючи органи державної влади та інші державні органи, органи місцевого самоврядування) в повному обсязі.

Предметом конституційного контролю у процесі конституційних проваджень були також питання належної реалізації органами державної влади їх конституційної компетенції, дотримання принципів поділу влади, здійснення діяльності органами державної влади та місцевого самоврядування, їх посадовими особами виключно на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Зрештою, конституційному контролю підлягало додержання суб'єктом законотворчості низки конституційних принципів, відхід від яких обумовлює порушення конституційних прав і свобод. Найчастіше в актах Конституційного Суду України, ухвалених у 2020 році, згадувалося про порушення принципу верховенства права (зокрема таких його складових, як принципи пропорційності, справедливості, правової визначеності, передбачуваності та законних очікувань); принципу інституційної безперервності функціонування суду; принципів поділу влади, незалежності та недоторканності суддів, заборони звуження змісту та обсягу прав і свобод людини і громадянина, а також про розбалансування системи стримувань і противаг, що може призвести до послаблення конституційних гарантій забезпечення прав і свобод людини і громадянина та негативного впливу на стабільність конституційного ладу, фактичної зміни форми державного правління, передбаченої Конституцією України.

Найчастіше в конституційних скаргах фізичних осіб порушувалися питання щодо:

– відсутності можливості оскарження в касаційному порядку судових рішень (переважно у справах незначної складності в адміністративному судочинстві та малозначних справах у цивільному судочинстві), а також щодо повноваження суду касаційної інстанції, зокрема Великої Палати Верховного Суду;

– призначення та виплати одноразової грошової допомоги (у тому числі у разі втрати працездатності та у зв'язку зі зміною групи інвалідності), надання статусу інваліда війни, призначення пенсії на пільгових умовах, перерахунку пенсій, у тому числі військовослужбовцям, державним службовцям.

Також конституційні скарги стосувалися:

– визначення підсудності кримінальних проваджень Вищому антикорупційному суду, оскарження на стадії досудового провадження повідомлення про підозру, оскарження в апеляційному та касаційному порядках ухвал слідчих суддів, перегляду строку довічного позбавлення волі;

– реалізації права на працю (щодо підстав та порядку звільнення працівників, розміру відшкодування за час затримки розрахунку при звільненні);

– статусу суддів (щодо оскарження рішень Вищої ради правосуддя);

– справ про адміністративні правопорушення (щодо притягнення до відповідальності осіб, які є власниками транспортних засобів, оскарження в касаційному порядку постанов апеляційного суду у справах про адміністративні правопорушення);

– житлово-комунальних послуг (щодо обов'язку укласти договір на надання житлово-комунальних послуг та оплачувати житлово-комунальні послуги у строки, встановлені договором або законом, а також щодо умов отримання пільг колишніми працівниками правоохоронних органів);

– судового збору (щодо обов'язку сплачувати судовий збір та умов звільнення (пільг) від сплати судового збору (у тому числі при оскарженні постанов про адміністративне правопорушення, у справах за зверненням споживачів, учасників бойових дій) тощо);

– набуття та припинення права власності.

Отже, до Конституційного Суду України звертались фізичні особи з клопотаннями переважно з питань реалізації права кожного на перегляд судового рішення (зокрема, в касаційному порядку у малозначних справах у цивільному судочинстві), оскарження в апеляційному порядку ухвал слідчих суддів, визначення підсудності кримінальних проваджень Вищому антикорупційному суду, а також надання та оплати житлово-комунальних послуг. Значна кількість конституційних скарг стосувалася соціальних питань з метою захисту прав, встановлених у законодавчих актах, які зазнали змін, зокрема щодо соціального (пенсійного) забезпечення окремих категорій громадян (військовослужбовців, державних службовців).

Юридичні особи у конституційних скаргах здебільшого порушували питання про відповідність Конституції України положень законів, які стосуються питань господарського судочинства (повноважень суду касаційної інстанції, зокрема Великої Палати Верховного Суду, перегляд судового рішення за виключними обставинами) та інші.

ПОПЕРЕДНЯ ПЕРЕВІРКА КЛОПОТАНЬ ДО СУДУ

Приписами Закону України «Про Конституційний Суд України» Секретаріат Конституційного Суду України уповноважений на здійснення попередньої перевірки звернень, що надійшли до Суду (пункт 6 частини другої статті 44, частина друга статті 57).

У разі, якщо конституційна скарга за формою не відповідає вимогам Закону України «Про Конституційний Суд України», керівник Секретаріату Конституційного Суду України повертає її суб'єкту права на конституційну скаргу (частина третя статті 57 Закону України «Про Конституційний Суд України»).

Так, з 1 січня до 31 грудня 2020 року до Конституційного Суду України надійшло 563 конституційні скарги, щодо яких Секретаріатом Конституційного Суду України здійснено попередню перевірку на відповідність за формою вимогам Закону України «Про Конституційний Суд України».

Із 563 конституційних скарг, що надійшли до Конституційного Суду України станом на 31 грудня 2020 року, 249 (44 %) за формою відповідали вимогам Закону України «Про Конституційний Суд України» та були розподілені між судьями Суду відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» та у порядку, встановленому Регламентом Конституційного Суду України, 312 (56 %) були повернуті (з відповідними роз'ясненнями та зазначенням про можливість повторного звернення з дотриманням вимог Закону України «Про Конституційний Суд України») суб'єктам права на конституційну скаргу як такі, що за формою не відповідали вимогам Закону України «Про Конституційний Суд України»; 2 конституційні скарги знаходились на опрацюванні в Секретаріаті Конституційного Суду України.

Зі згаданої статистичної інформації вбачається, що більше половини всіх конституційних скарг повертається ще на стадії їхньої попередньої перевірки Секретаріатом Конституційного Суду України, а це означає, що більш ніж половина клопотань містять недоліки та невідповідність вимогам Закону України «Про Конституційний Суд України».

Випадки, коли скажники усувають недоліки, виявлені Секретаріатом Конституційного Суду України під час попередньої перевірки конституційних скарг, і, як наслідок, Судом ухвалюються акти на їхню користь, досить непоодинокі. Так, з 1 січня до 31 грудня 2020 року скажники повторно подали до Конституційного Суду України 130 конституційних скарг. З них 78 конституційних скарг за формою відповідали вимогам Закону України «Про Конституційний Суд України» та були розподілені між судьями Суду; за 6 –

відкрито конституційні провадження⁴ (серед яких за 1 конституційною скаргою конституційне провадження закрито⁵).

Також у 2020 році було відкрито конституційне провадження та ухвалено рішення за 1 конституційною скаргою, яка надійшла до Конституційного Суду України повторно у 2019 році⁶.

Наведена інформація свідчить про те, що в тих випадках, коли конституційна скарга має певні перспективи, але одночасно не позбавлена серйозних недоліків, для заявника прийнятніше отримати повідомлення Секретаріату Конституційного Суду України разом із повернутою конституційною скаргою та оперативно виправити помилки, аніж отримати ухвалу про відмову у відкритті провадження, яка оскарженню не підлягає.

Таким чином, механізм законодавчого врегулювання попередньої перевірки конституційних скарг Секретаріатом Конституційного Суду України та відповідна правозастосовна практика з цих питань не стільки допомагають уникнути перевантаження Суду скаргами, які не відповідають за формою вимогам Закону України «Про Конституційний Суд України», скільки надають можливість суб'єктам права на конституційну скаргу усунути формальні недоліки клопотання та привести його у відповідність до вимог Закону України «Про Конституційний Суд України», що є необхідною умовою для подальшого розгляду конституційної скарги.

⁴ Йдеться про Ухвалу Першої колегії суддів Першого сенату Конституційного Суду України від 4 березня 2020 року № 48-1(I)/2020, Ухвалу Першої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України від 29 квітня 2020 року № 88-1(II)/2020, Ухвалу Другої колегії суддів Першого сенату Конституційного Суду України від 19 червня 2020 року № 128-2(I)/2020, Ухвалу Першої колегії суддів Першого сенату Конституційного Суду України від 23 вересня 2020 року № 211-1(I)/2020, Ухвалу Третьої колегії суддів Першого сенату Конституційного Суду України від 29 вересня 2020 року № 216-3(I)/2020, Ухвалу Другої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України від 6 жовтня 2020 року № 221-2(II)/2020.

⁵ Ухвала Другого сенату Конституційного Суду України від 30 вересня 2020 року № 20-уп(II)/2020. URL: http://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/20_yn2_2020.pdf (03.02.2021).

⁶ Рішення Конституційного Суду України (Перший сенат) у справі за конституційною скаргою Акціонерного товариства «Закритий недиверсифікований венчурний корпоративний інвестиційний фонд „АВАНПОСТ“» щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу восьмої частини п'ятої статті 11 Закону України «Про управління об'єктами державної власності» від 22 липня 2020 року № 8-p(I)/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va08p710-20#Text> (03.02.2021).

III. ПОЗАСУДОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Конституційний Суд України щорічно організовує та проводить низку заходів, присвячених актуальним проблемам конституційного судочинства, до яких долучаються провідні науковці, європейські експерти, представники органів державної влади, міжнародних організацій і фондів, а також засобів масової інформації та громадськості.

3.1. ПОДІЇ ТА ЗАХОДИ

Події і заходи, що відбувалися у Конституційному Суді України упродовж 2020 року, отримували широке висвітлення через офіційні канали комунікації Конституційного Суду України. Забезпечуючи своєчасність та якість поширюваних матеріалів, Конституційний Суд України прагне, щоб громадськість отримувала достовірну і правдиву інформацію про його діяльність з першоджерела.

У зв'язку з пандемією COVID-19 та карантинними обмеженнями кількість подій і заходів, що відбулися у Конституційному Суді України у 2020 році, об'єктивно є меншою, ніж за попередні роки. Водночас це стало поштовхом до вдосконалення існуючих і пошуку нових форм співпраці та взаємодії між Конституційним Судом України і цільовими аудиторіями. Зокрема, на базі Конституційного Суду України завдяки довготривалому партнерству між Конституційним Судом України та Координатором проектів ОБСЄ в Україні, а також фінансової підтримки Уряду Федеративної Республіки Німеччина відкрито Тренінговий центр конституційного права, що дозволило в умовах карантину проводити експертні обговорення, навчання, організувати заходи в режимі відеоконференцзв'язку, навчання для працівників Секретаріату Конституційного Суду України з будь-яких питань функціонування інституту конституційної скарги, а також організувати роботу Науково-консультативної ради Конституційного Суду України із застосуванням скайп-конференції.

На фото зліва направо: Голова Конституційного Суду України О. Тупицький, Координатор проектів ОБСЄ в Україні, Посол Г. Вілладсен, національний радник з юридичних питань Координатора проектів ОБСЄ в Україні О. Водянніков, керівник Секретаріату Конституційного Суду України В. Бесчастний на відкритті Тренінгового центру конституційного права в Конституційному Суді України
(м. Київ, 19 червня 2020 р.)

«Завдяки роботі Тренінгового центру ми маємо можливість організувати експертні обговорення щодо актуальних питань за участі суддів, правників, вчених та правозахисників за допомогою відеоконференцзв'язку. Також це дозволить залучати до дискусій експертів як на національному, так і міжнародному рівнях, не витрачаючи кошти з державного бюджету»

О. Тупицький,
Голова Конституційного Суду України

Упродовж звітного року Конституційним Судом України спільно з основними партнерами було організовано та проведено такі заходи:

1. Науково-практичний захід «Іновації у сфері прав людини: міжнародний та європейський досвід для України» – обговорення актуальних змін у сфері розуміння прав людини із вивченням сучасного світового та європейського правового досвіду, участь у якому взяли Голова Конституційного Суду України О. Тупицький, судді Конституційного Суду України С. Головатий, В. Городовенко, В. Колісник, В. Лемак, С. Сас та П. Філюк.

На фото зліва направо: судді Конституційного Суду України П. Філюк, В. Лемак, В. Колісник, С. Сас, В. Городовенко, перший заступник керівника Секретаріату Конституційного Суду України – керівник Департаменту організаційної роботи Л. Бірюк та працівники Секретаріату Суду під час науково-практичного заходу «Іновації у сфері прав людини: міжнародний та європейський досвід для України» (м. Київ, 22 січня 2020 р.)

На фото: учасники науково-практичного заходу «Іновації у сфері прав людини: міжнародний та європейський досвід для України»
(м. Київ, 22 січня 2020 р.)

2. Напередодні святкування 24-ї річниці прийняття Конституції України в Конституційному Суді України відбувся **«Конституційний тиждень»**, у межах якого проведено низку заходів, у яких взяли участь очільники та судді органів конституційної юрисдикції іноземних держав, провідні вітчизняні й міжнародні експерти. Серед таких заходів:

- онлайн-семінар «Конституційне судочинство: нові можливості та особливості їх реалізації» в рамках дискусійної платформи «Конституціоналізм в Україні: історичні здобутки та подальші перспективи», що відбувся з нагоди річниці заснування інституту конституційної скарги;
- онлайн-семінар «Конституційне судочинство: нові можливості та особливості їх реалізації». Співорганізаторами заходу стали два вищі навчальні заклади – переселенці з Донецької та Луганської областей, а саме Донецький юридичний інститут МВС України та Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка.

«Основним завданням Конституційного Суду України було й залишається забезпечення верховенства конституції та захист конституційних прав і свобод людини та громадянина»

О. Тупицький,
Голова Конституційного Суду України

Під час заходу обговорили питання конституційного судочинства як засобу юридичного захисту прав і свобод, конституційно-правові засади забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб у муніципальному аспекті та розглянули конституційну скаргу як національний засіб юридичного захисту прав людини, адже досвід трьох років від заснування інституту конституційної скарги продемонстрував, що переважна більшість питань, з якими звертаються до Конституційного Суду України, пов'язані із соціальним захистом громадян. Серед них не останнє місце посідають питання соціального захисту тимчасово переміщених осіб та слабо захищених категорій населення;

На фото зліва направо: заступник керівника Правового департаменту Секретаріату Конституційного Суду України С. Солоткий, суддя Конституційного Суду України у відставці В. Кампо, Голова Конституційного Суду України О. Тупицький, керівник Секретаріату

Конституційного Суду України В. Бесчастний, завідувач відділу попередньої перевірки конституційних скарг Секретаріату Конституційного Суду України В. Запорожець під час онлайн-семінару «Конституційне судочинство: нові можливості та особливості їх реалізації» (м. Київ, 22 червня 2020 р.).

- онлайн-вікторина «Конституція у моєму житті», участь у якій взяли студенти-правники Донецького юридичного інституту МВС України та Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка;
- онлайн-семінар «Конституційна юстиція: актуальні питання теорії та практики», під час якого учасники заходу та слухачька аудиторія студентів-правників Київської Малої академії наук обговорили широке коло питань, що стосуються правозастосовної практики Конституційного Суду України щодо розгляду конституційних скарг.
- міжнародна онлайн-конференція «Взаємні здобутки Європейської Комісії „За демократію через право“ і органів конституційної юстиції та проблеми тлумачення у конституційному судочинстві» з нагоди 24-ї річниці Конституції України та 30-річчя заснування Венеційської Комісії, проведена у рамках «Конституційного тижня» для аналізу ключових концепцій верховенства права та конституційної юриспруденції.

Робота онлайн-конференції була організована за тематичними сесіями, під час яких було презентовано понад 20 доповідей учасників та обговорено низку актуальних питань, зокрема щодо конституційного контролю як механізму розв'язання конфлікту інтерпретацій, об'єктів та суб'єктів інтерпретації у конституційному провадженні за конституційними поданнями, зверненнями, скаргами. Було наголошено, що в питаннях правового тлумачення важливе значення відіграють висновки Венеційської Комісії, які впродовж трьох десятиліть є потужним і практично безапеляційним дороговказом для розвитку права та його тлумачення у спосіб, що відповідає верховенству права.

На фото зліва направо: судді Конституційного Суду України В. Городовенко, І. Завгородня, С. Головатий, О. Тупицький, В. Колісник, Г. Юровська на міжнародній онлайн-конференції «Взаємні здобутки Європейської Комісії „За демократію через право“ і органів конституційної юстиції та проблеми тлумачення у конституційному судочинстві»
(м. Київ, 25 червня 2020 р.)

У конференції взяли участь понад 150 учасників, серед яких Голова та судді Конституційного Суду України, судді Конституційного Суду України у відставці, представники органів державної влади України, судді органів конституційної юрисдикції зарубіжних країн (Республіки Молдова, Литовської Республіки, Республіки Киргизстан, Республіки Казахстан, Федеративної Республіки Німеччина), провідні вітчизняні й іноземні експерти, а також представники міжнародних організацій і фондів.

«...у 1996 році з'явився не тільки справжній об'єкт захисту з боку органу конституційної юстиції (українська Конституція як цілісний документ, у якому зафіксовано основні цінності демократичного суспільства і вперше визначено національний каталог прав людини і громадянина), а й засновано (уперше в історії нашої держави) орган конституційної юстиції, яким є Конституційний Суд України»

О. Тупицький,
Голова Конституційного Суду України

З вітальним словом до учасників конференції звернувся Голова Верховної Ради України Д. Разумков, який акцентував увагу на конструктивній співпраці Верховної Ради України з Конституційним Судом України, результати якої є важливою для якісної законотворчої роботи Парламенту. Президент Європейської Комісії «За демократію через право» Дж. Букіккіо наголосив на ефективній роботі Конституційного Суду України у питанні захисту прав людини і громадянина, а також обстоювання конституційних принципів та цінностей.

На фото: Голова Верховної Ради України Д. Разумков під час міжнародної онлайн-конференції «Взаємні здобутки Європейської Комісії „За демократію через право“ і органів конституційної юстиції та проблеми тлумачення у конституційному судочинстві» (м. Київ, 25 червня 2020 р.)

На фото: Президент Європейської Комісії «За демократію через право» Дж. Букіккіо під час міжнародної онлайн-конференції «Взаємні здобутки Європейської Комісії „За демократію через право“ і органів конституційної юстиції та проблеми тлумачення у конституційному судочинстві» (м. Київ, 25 червня 2020 р.)

За результатами роботи конференції вийшла друком збірка матеріалів і тез, яка містить наукові статті майже 50 авторів.

Збірка матеріалів і тез міжнародної онлайн-конференції «Взаємні здобутки Європейської Комісії „За демократію через право“ і органів конституційної юстиції та проблеми тлумачення у конституційному судочинстві» (м. Київ, 2020 р.)

3. Круглий стіл-презентація (онлайн) третього видання збірки «Документи Консультативної ради європейських суддів» за підтримки проекту Ради Європи «Підтримка впровадженню судової реформи в Україні», що є інформативним довідником з європейських стандартів і європейської практики для усіх правників України.

На фото зліва направо: судді Конституційного Суду України В. Городовенко, О. Тупицький, О. Первомайський, керівник Секретаріату Конституційного Суду України В. Бесчастний під час онлайн-презентації третього видання збірки «Документи консультативної ради європейських суддів» (м. Київ, 26 жовтня 2020 р.)

Участь у захода взяли Голова Конституційного Суду України О. Тупицький, судді Конституційного Суду України О. Первомайський, Г. Юровська та В. Городовенко, який є членом Консультативної ради європейських суддів і представляє Україну в цій інституції. Під час онлайн-заходу було обговорено основні положення документів Консультативної ради європейських суддів у світлі судової реформи в Україні, стандарти та рекомендації Ради Європи у сфері правосуддя та їх імплементацію в Україні.

«Висновки КРЄС є важливим інструментом для українських суддів під час відправлення правосуддя, про що свідчать 31 120 судових рішень, у яких ці висновки застосовано»

В. Городовенко,
суддя Конституційного Суду України

4. Науково-практична конференція в онлайн-форматі «Доктринальні підходи в діяльності Конституційного Суду України», участь у якій взяли Голова Конституційного Суду України О. Тупицький, судді Конституційного Суду України С. Головатий, В. Городовенко, В. Колісник, В. Лемак, О. Первомайський, Г. Юровська, судді Конституційного Суду України у відставці, провідні вітчизняні науковці та міжнародні експерти. Під час трьох тематичних секцій учасники обговорювали теми: «Доктрина поділу влади: сучасні контексти», «Принципи соціальної держави та захисту людської гідності: взаємопроникнення та система гарантування», «Мірило правовладдя як інструмент конституційного захисту прав людини».

На фото зліва направо: суддя Конституційного Суду України у відставці М. Костицький, суддя Конституційного Суду України В. Городовенко під час науково-практичної онлайн-конференції «Доктринальні підходи в діяльності Конституційного Суду України» (м. Київ, 28 жовтня 2020 р.)

За результатами роботи конференції вийшла друком збірка матеріалів і тез, яка містить наукові статті майже 30 авторів.

Збірка матеріалів і тез науково-практичної конференції «Доктринальні підходи в діяльності Конституційного Суду України» (м. Київ, 2020 р.)

5. Друге засідання Науково-консультативної ради Конституційного Суду України, під час якого було обговорено практичні питання взаємодії Конституційного Суду України та Науково-консультативної ради Конституційного Суду України, а також форми і формати співробітництва в межах Ради.

«Головне призначення Науково-консультативної ради полягає у підготовці наукових висновків для сприяння повного і всебічного розгляду справ органом конституційної юрисдикції України»

В. Колісник,
суддя Конституційного Суду України

6. Вебінар для працівників Секретаріату Конституційного Суду України з питань вивчення функціонування інституту конституційної скарги в Латвійській Республіці, організований Конституційним Судом України Латвійської Республіки в рамках проєкту «Зміцнення спроможності юридичної служби Конституційного Суду України».

7. Онлайн-тренінг з питань удосконалення роботи з конституційними скаргами та обговорення питань ефективного управління процесом опрацювання конституційних скарг. Під час навчального заходу було обговорено низку практичних рекомендацій, якими керуються співробітники органів конституційної юрисдикції під час підготовки аналітичних висновків та довідок при опрацюванні конституційних скарг, оптимізацію роботи з їх аналізу та критерії визначення суспільного інтересу і відповідних мотивів прийнятності конституційної скарги.

3.2. УЧАСТЬ У НАУКОВИХ ЗАХОДАХ, ОРГАНІЗОВАНИХ ПАРТНЕРАМИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Упродовж звітнього періоду Голову Конституційного Суду України та суддів Конституційного Суду України запрошували до участі у різних наукових і науково-практичних заходах, зокрема таких, як:

- III Судовий форум Асоціації адвокатів України, який об'єднав суддів та адвокатів, представників органів державної влади, науковців і відомих правників для обговорення сучасного стану та перспектив судової системи України. Учасники онлайн-форуму розглянули низку важливих і актуальних питань, зокрема щодо судової реформи, процесуальних новел, доступу до правосуддя. Голова Конституційного Суду України підкреслив, що діяльність органу конституційної юрисдикції спрямована на забезпечення стабільності та непорушності конституційного ладу, а також захисту конституційних прав громадян.

«Юридична спільнота України має об'єднатися, щоб створити правову державу, яка ефективно захищатиме права і свободи людини і громадянина»

О. Туницький,

Голова Конституційного Суду України

- Круглий стіл на тему «Адміністративне судочинство України: стан і виклики», під час якого обговорено низку актуальних питань щодо становлення, стану та вдосконалення адміністративного судочинства в Україні.

- Семінар-практикум «Юридичні наслідки визнання нормативного акта неконституційним для захисту прав людини в адміністративному судочинстві»

«Слід запровадити дієвий національний механізм юридичного захисту прав людини в рамках реалізації інституту індивідуальної конституційної скарги»

С. Головатий,
суддя Конституційного Суду України

На фото: суддя Конституційного Суду України С. Головатий під час круглого столу з нагоди річниці ухвалення Кодексу адміністративного судочинства України (м. Київ, 6 липня 2020 р.)

- Літня школа «Верховенство права і конституціоналізм: конституційний лад та його антикризовий інструментарій» для аспірантів і студентів вищих юридичних навчальних закладів, орієнтована на поглиблення фахової підготовки правників у сфері конституційного права та захисту прав людини і основоположних свобод.

Традиційно з доповіддю перед правниками виступив суддя Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України В. Лемак, який представив лекцію на тему «Як захистити Конституцію України від поточної політики? (секрети „творчої кухні“ конституційного судочинства)».

На фото: учасники літньої школи «Верховенство права і конституціоналізм:

конституційний лад та його антикризовий інструментарій»

(м. Свалява (селище Поляна), 2–9 серпня 2020 р.)

«Конституційний правопорядок, зокрема такі його принципи, як верховенство права та демократії, якраз і створює той простір, у якому здійснюються та захищаються індивідуальні права людини. Від його ефективності залежить реальність і справжність прав людини»

В. Лемак,
суддя Конституційного Суду України

- Онлайн-дискусія «Людська гідність і гендерна рівність: конституційні метамарфози», що відбулася в межах проведення IV Харківського міжнародного юридичного форуму, участь у якій взяли Голова Конституційного Суду України О. Тупицький та суддя Конституційного Суду України Г. Юровська. Учасники заходу дискутували про те, як концепція гідності та гендерна рівність формують сучасний конституційний ландшафт, якими можуть бути публічні та правові інструменти формування гендерної чутливості та створення широкого спектру умов, пов'язаних із процвітаням людини. Предметом обговорення також стали питання інституційної спроможності національних та міжнародних механізмів захисту прав людини.

«Конституційний Суд України вважає, що гарантована Конституцією України рівність усіх людей в їх правах і свободах означає необхідність забезпечення їм рівних правових можливостей»

Г. Юровська,
суддя
Конституційного
Суду України

На фото зліва направо: суддя Конституційного Суду України Г. Юровська, Голова Конституційного Суду України О. Тупицький під час публічної онлайн-дискусії «Людська гідність і гендерна рівність: конституційні метаморфози» (м. Київ, 25 вересня 2020 р.)

▪ Круглий стіл «Презентація Звіту за результатами дослідження „Ставлення громадян України до судової системи“» та Висновку № 23 Консультативної ради європейських суддів «Роль асоціацій суддів у підтримці суддівської незалежності», під час якого акцентовано увагу на імплементації стандартів Ради Європи у сфері правосуддя.

«Європейські цінності та цінності, які формує Консультативна рада європейських суддів, є потужним джерелом стандартів у сфері незалежності і недоторканості суддів та надійним дороговказом для українських суддів і правників»

В. Городовенко,
суддя Конституційного Суду України

▪ Лекції і дискусії у формі вебінарів, організовані в рамках Програми проекту «Reinforcing the Capacity of the Legal Service of the Constitutional Court of Ukraine» (Посилення потенціалу юридичної служби Конституційного Суду України). Захід проведено за підтримки МЗС Латвійської Республіки.

▪ Фахове обговорення Щорічної доповіді Вищої ради правосуддя «Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні за 2019 рік».

▪ IV Конгрес Асоціації азійських конституційних судів та еквівалентних інститутів «Конституція XXI – верховенство права, цінність людини та

ефективність держави», організований Конституційною Радою Республіки Казахстан у рамках заходів з нагоди 25-ї річниці Конституції Республіки Казахстан.

- VIII літня школа на тему «Обмеження прав і свобод людини в умовах надзвичайних ситуацій, пов'язаних зі здоров'ям: приклад COVID-19», організована Конституційним Судом Турецької Республіки.
- Міжнародна науково-практична конференція «Антикорупційна криза в Україні: причини, наслідки та уроки: IV Київський Полілог».

«Незважаючи на те, що деякі питання, які розглядаються Конституційним Судом України, доволі неоднозначно сприймаються суспільством, Суд мусить сказати своє слово, якщо норми законів порушують принципи і норми Основного Закону країни. Це його конституційний обов'язок»

В. Лемак,
суддя Конституційного Суду України

У рамках існуючих угод між Конституційним Судом України та науковими установами й навчальними закладами України було продовжено угоди про співробітництво у науково-дослідній, навчально-методичній, інформаційній та інших сферах діяльності, що дозволяє ефективно виконувати функції кожної зі сторін, визначені Конституцією України та законами України.

Відповідно до своїх повноважень та у межах наявних ресурсів сторони співпрацюють за такими пріоритетними напрямками: надання експертної та консультативної допомоги, якої можуть потребувати сторони для належного виконання функцій, покладених на них Конституцією України та законами України; проведення спільних наукових, науково-практичних та інших заходів; розробка пропозицій і рекомендацій щодо проектів законів та інших нормативно-правових актів за необхідності; сприяння розвитку науки конституційного права, популяризації наукових знань у цій сфері та іншими напрямками.

Договір про співробітництво не обмежує співробітництво сторін в інших можливих сферах діяльності.

3.3. СВЯТКОВІ ТА ПАМ'ЯТНІ ПОДІЇ

Попри пандемію в Конституційному Суді України традиційно відбулися такі заходи з урахуванням протиепідеміологічних рекомендацій:

1. У **День вишиванки** – судді та працівники Конституційного Суду України,

підтримуючи популяризацію та збереження цінностей українського народу, одягли цього дня вишиванки – неповторний витвір мистецтва українського народу, що слугував нашим предкам могутнім оберегом.

2. До **Дня захисту дітей** – у приміщенні Конституційного Суду України організовано фотовиставку творчих дитячих робіт, які є нагадуванням про те, що діти є особливою соціальною групою населення, яка має свої права, інтереси, специфічні проблеми, проте не може самостійно відстоювати і захищати їх перед суспільством.

Ми усвідомлюємо, що діти – майбутнє будь-якої країни. Тому зобов'язані взяти на себе відповідальність за безумовне дотримання їхніх конституційних прав, щоб вони вирости щасливими громадянами України

3. У **день вшанування пам'яті** суддів Конституційного Суду України, які пішли з життя, разом із їхніми близькими та рідними було покладено квіти до місць їх поховання на Байковому кладовищі в м. Києві.

Якщо ми не будемо пам'ятати минулого, ми не зможемо рухатися вперед

На виконання Указу Президента України від 23 серпня 2004 року № 987/2004 «Про День Державного Прапора України», а також на вшанування багатовікової історії українського державотворення, державної символіки незалежної України в Конституційному Суді України відбулися офіційні церемонії **підняття Державного Прапора України** з нагоди:

- Дня Соборності України;
- Дня пам'яті та примирення і 75-ї річниці перемоги над нацизмом у Другій світовій війні;
- Дня Конституції України;
- Дня Державного Прапора України;
- Дня Незалежності України;
- Дня захисника України;
- Дня Збройних Сил України.

Також у Конституційному Суді України не залишаються поза увагою сумні події української історії, вшанування яких упродовж року втілюється в участі керівництва Конституційного Суду України в загальнодержавних меморіальних заходах, проведенні тематичних книжкових виставок та інших заходів. Серед таких подій: День Героїв Небесної Сотні, День Чорнобильської

трагедії, День пам'яті та примирення, День пам'яті жертв політичних репресій, День скорботи і вшанування пам'яті жертв війни в Україні, День пам'яті жертв голодоморів.

3.4. КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ ТА ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО

Робота органу конституційної юрисдикції в Україні у звітному періоді ґрунтувалася на конституційних принципах його діяльності – гласності та відкритості. Конституційний Суд України прагне надавати громадськості якомога більше інформації про свою діяльність. Тож упродовж 2020 року Конституційний Суд України приділяв значну увагу сучасній і доступній комунікації з громадянським суспільством, зокрема шляхом своєчасного та оперативного надання інформації про його діяльність.

Забезпечуючи гласність та відкритість діяльності Конституційного Суду України у 2020 році, підготовлено та розміщено на офіційному вебсайті близько 600 інформаційних повідомлень про судову та позасудову діяльність Конституційного Суду України. Орган конституційної юрисдикції також комунікував через сторінки в соціальних мережах «Фейсбук» і «Твітер». Крім того, створено канал Конституційного Суду України на відеохостингу «Ютуб», за допомогою якого здійснюються трансляції відкритих частин пленарних засідань Конституційного Суду України, інших офіційних заходів.

Конституційний Суд України відкритий для кожного, хто хоче знати більше про його діяльність. Дані попередніх років свідчать про збільшення кількості бажаючих відвідати Конституційний Суд України, побачити на власні очі, як працює орган конституційної юрисдикції, що забезпечує верховенство Конституції України.

Оглядові екскурсії в Конституційному Суді України

На фото: учні спеціалізованої школи I ступеня – гімназії № 143
у пресцентрі Конституційного Суду України
(м. Київ, січень 2020 р.)

На фото: учні ліцею «Голосіївський» № 241 міста Києва в залі засідань Другого сенату Конституційного Суду України (м. Київ, січень 2020 р.)

На фото: студенти Київського інституту інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія» в залі засідань Великої палати Конституційного Суду України (м. Київ, лютий 2020 р.)

Через пандемію COVID-19 та карантинні обмеження проведення оглядових екскурсій у Конституційному Суді України було призупинено, тож їх кількість порівняно з попереднім роком значно зменшилася.

Водночас формування правосвідомості громадян, підвищення правової культури та знань про роботу органу конституційної юрисдикції України залишається важливою та невід'ємною складовою його діяльності. Враховуючи зазначене, розпочато роботу над створенням віртуальної 3D-екскурсії на офіційному вебсайті Конституційного Суду України. Бажаючі зможуть на власні очі в режимі реального часу побачити, зокрема, зали засідань Великої палати і сенатів Конституційного Суду України, Бібліотечний комплекс, оглянути експозицію історії Конституційного Суду України та пам'ятних подарунків.

3.5. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

У 2020 році на перебіг міжнародного співробітництва органів конституційної юрисдикції, зокрема Конституційного Суду України, суттєво вплинуло поширення пандемії COVID-19 та карантинні заходи, пов'язані з цим, що призвело до скасування значної кількості заходів на міжнародному рівні або їх перенесення на 2021 рік.

Водночас, зважаючи на необхідність швидкого реагування на ситуацію, що склалася, та рішуче бажання всіх учасників міжнародної спільноти підтримувати та розвивати міжнародне співробітництво, було оперативно напрацьовано низку нових методів та форм роботи, що сприяло формуванню нового порядку денного та дозволило зберегти належний рівень діалогу з локальними і міжнародними партнерами. Цьому значно сприяло застосування нових інформаційно-комунікаційних технологій.

У 2020 році суттєво поглиблено співпрацю з **Радою Європи**. Посиленню інституційної співпраці з Радою Європи та її робочими органами, зокрема з Департаментом виконання рішень ЄСПЛ Генерального Директорату з прав людини та верховенства права, сприяв візит делегації Конституційного Суду України на чолі з Головою Конституційного Суду України О. Тупицьким у складі заступника Голови Конституційного Суду України С. Головатого, суддів Конституційного Суду України В. Городовенка та І. Завгородньої до Страсбургу в січні 2020 року з метою участі в заходах з нагоди відкриття судового року в Європейському суді з прав людини.

Під час перебування в Раді Європи відбулися робочі зустрічі з Президентом Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеційська Комісія) Дж. Букіккіо, Секретарем Комісії Т. Маркертом, Генеральним директором Генерального Директорату з прав людини та верховенства права Ради Європи К. Жакумопулосом, директором Директорату з прав людини Генерального Директорату з прав людини і верховенства права Ради Європи К. Пуарелем, в.о. керівника Департаменту виконання рішень Європейського суду з прав людини Ф. Сундбергом та начальником відділу цього самого Департаменту П. Пушкарем.

На фото зліва направо: судді Конституційного Суду України О. Тупицький, І. Завгородня, Президент Європейської Комісії «За демократію через право» Дж. Букіккіо, судді Конституційного Суду України С. Головатий, В. Городовенко під час робочого візиту до Ради Європи
(м. Страсбург, Французька Республіка, 30–31 січня 2020 р.)

Під час візиту делегації Конституційного Суду України до Ради Європи
(м. Страсбург, Французька Республіка, 30–31 січня 2020 р.)

Впродовж року проведено низку зустрічей в режимі онлайн та напрацьовано подальший комплекс спільних заходів для реалізації в 2021 році.

Делегація Конституційного Суду України у складі Голови Конституційного Суду України О. Тупицького, судді Конституційного Суду

України В. Кривенка та керівника Секретаріату Конституційного Суду України В. Бесчастного 19–20 лютого 2020 року перебувала з робочим візитом у Республіці Молдова.

На фото: учасники міжнародної конференції «Конституційне правосуддя та реакція суспільства: коли рішення конституційних судів суперечать думці більшості суспільства»
(м. Кишинів, Республіка Молдова, 19–20 лютого 2020 р.)

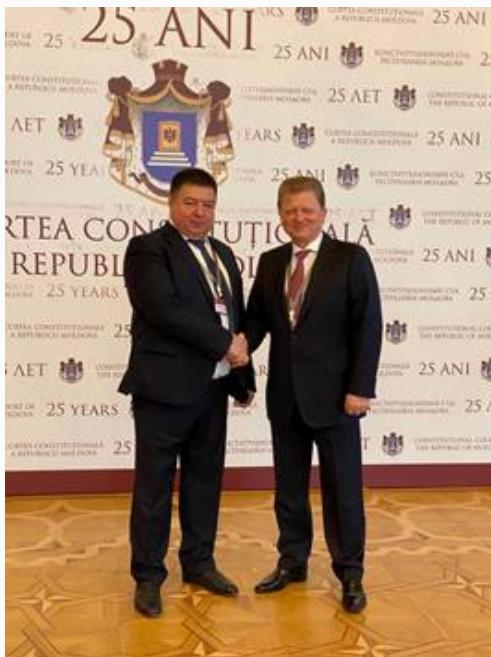
Основною метою робочої поїздки була участь у міжнародній конференції «Конституційне правосуддя та реакція суспільства: коли рішення конституційних судів суперечать думці більшості суспільства», організованій з нагоди 25-річчя діяльності Конституційного Суду Республіки Молдова. Учасники конференції обмінялися думками з широкого кола питань діяльності органів конституційної юрисдикції та можливості розширення уже існуючих форматів співпраці.

Під час конференції Голова Конституційного Суду України О. Тупицький виступив із тематичною доповіддю.

Під час робочої поїздки Голова Конституційного Суду О. Тупицький зустрівся з Головою Конституційного Суду Республіки Молдова В. Цурканом. Співрозмовники обговорили низку актуальних питань, зокрема щодо взаємодії органів конституційної юрисдикції з Венеційською Комісією, вирішення системних проблем, пов'язаних із виконанням рішень Європейського суду з прав людини, а також шляхи вдосконалення механізму захисту прав людини на національному рівні. Сторони висловили підтримку одне одному та погодили подальший розвиток добросусідських партнерських відносин.

Водночас відповідно до програми робочого візиту представники Конституційного Суду провели зустріч із Надзвичайним і Повноважним Послом України в Республіці Молдова М. Шевченком, під час якої обговорили стан і перспективи українсько-молдовських відносин.

Окрім того, делегати Конституційного Суду України провели низку інших продуктивних зустрічей з очільниками іноземних конституційних судів.

На фото зліва направо: Голова Конституційного Суду України О. Тупицький, Голова Конституційного Суду Республіки Молдова В. Цуркан
(м. Кишинів, Республіка Молдова, 19–20 лютого 2020 р.)

На фото зліва направо: керівник Секретаріату Конституційного Суду України В. Бесчастний, суддя Конституційного Суду України В. Кривенко, Надзвичайний і Повноважний Посол України в Республіці Молдова М. Шевченко,
Голова Конституційного Суду України О. Тупицький
(м. Кишинів, Республіка Молдова, 19–20 лютого 2020 р.)

У рамках співпраці Конституційного Суду України з **Координатором проектів ОБСЄ в Україні** в поточному році реалізовувалися два проекти, зокрема річний проект «Підтримка у вдосконаленні доступу до конституційної юстиції» та трирічний проект «Підтримка захисту прав людини через покращення доступу до конституційної юстиції».

У межах реалізації трирічного проекту за фінансової підтримки Уряду Федеративної Республіки Німеччина Координатором проектів ОБСЄ в Україні Конституційному Суду України передано обладнання для створення Тренінгового центру з конституційного права, який було урочисто відкрито 19 червня 2020 року.

У світлі подій, пов'язаних із запровадженням карантину, створення у Конституційному Суді України тренінгового центру стало надзвичайно вчасним кроком. Передана техніка дозволила організовувати впродовж року різноманітні заходи на національному та міжнародному рівнях із використанням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій.

Завдяки згаданому проекту здійснено переклад та друк щорічної інформаційної доповіді Конституційного Суду України за 2019 рік українською та англійською мовами на якісно новому рівні.

Розпочато створення онлайн-бібліотеки конституційного права, наразі здійснюється робота тестової версії бібліотеки, підготовлено низку перекладів рішень іноземних конституційних судів із соціальних та гендерних питань для її наповнення.

Впродовж року працював інститут спеціальних радників Конституційного Суду України.

Звичною практикою є зустрічі керівництва Конституційного Суду України з керівниками дипломатичних представництв, акредитованих в Україні, представниками органів конституційної юрисдикції іноземних країн, а також міжнародних організацій. Загалом упродовж року відбулося 16 міжнародних зустрічей, спрямованих на забезпечення та розвиток міжнародного співробітництва Конституційного Суду України.

У Конституційному Суді України 22 січня 2020 року відбулася зустріч зі спеціальним посланником Уряду Федеративної Республіки Німеччина з питань реформ в Україні (децентралізація, добре врядування та публічна служба), Прем'єр-міністром федеральної землі Саксонія у відставці Г. Мільбрадтом. Конституційний Суд України представляли Голова Конституційного Суду України О. Тупицький, а також судді Конституційного Суду України С. Головатий, І. Завгородня, В. Колісник, О. Первомайський та П. Філюк. У заході також взяли участь референт відділу політики Посольства Федеративної Республіки Німеччина в Україні Р. Раум та радник директора програми U-LEAD з Європою Л. Малярчук.

На фото: судді Конституційного Суду України П. Філюк, В. Колісник, О. Тупицький, С. Головатий, О. Первомайський під час зустрічі зі спеціальним посланником Уряду ФРН з питань реформ в Україні (децентралізація, добре врядування та публічна служба), Прем'єр-міністром федеральної землі Саксонія у відставці Г. Мільбрадтом
(м. Київ, 22 січня 2020 р.)

13 лютого 2020 року Голова Конституційного Суду України О. Тупицький провів зустріч із Надзвичайним і Повноважним Послом Республіки Молдова в Україні Р. Болбочаном.

На фото зліва направо: Голова Конституційного Суду України О. Тупицький, Надзвичайний і Повноважний Посол Республіки Молдова в Україні Р. Болбочан, керівник Секретаріату Конституційного Суду України В. Бесчастний
(м. Київ, 13 лютого 2020 р.)

26 лютого 2020 року Голова Конституційного Суду України О. Тупицький провів зустріч із Надзвичайним і Повноважним Послом Японії в Україні Такаші Кураї.

На фото: судді Конституційного Суду України П. Філюк, В. Кривенко, О. Тупицький, С. Головатий з Надзвичайним і Повноважним Послом Японії в Україні Такаші Кураї
(м. Київ, 26 лютого 2020 р.)

На фото: керівник Секретаріату Конституційного Суду України В. Бесчастний, Голова Конституційного Суду України О. Тупицький під час зустрічі з Головою Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні М. Богнер
(м. Київ, 23 жовтня 2020 р.)

27 жовтня Конституційний Суд України відвідали Надзвичайний і Повноважний Посол Японії в Україні Такаші Кураї, Голова Представництва Європейського Союзу в Україні, Посол М. Маасікас та тимчасовий повірений у справах США в Україні К. Квін, де вони зустрілися з Головою Конституційного Суду України О. Тупицьким.

На фото зліва направо: Голова Конституційного Суду України О. Тупицький, Надзвичайний і Повноважний Посол Японії в Україні Такаші Кураї
(м. Київ, 27 жовтня 2020 р.)

На фото зліва направо: тимчасово повірений у справах США в Україні К. Квін, Голова Конституційного Суду України О. Тупицький, Голова Представництва Європейського Союзу в Україні, Посол М. Маасікас
(м. Київ, 27 жовтня 2020 р.)

Зростає кількість працівників Секретаріату Конституційного Суду України, які проходять навчання та беруть участь у міжнародних тренінгах. Протягом року завдяки новим технічним можливостям проведено низку

онлайн-заходів задля підвищення кваліфікації працівників Секретаріату Конституційного Суду України в рамках спільних проєктів з Координатором проєктів ОБСЄ в Україні, Конституційним Судом Латвійської Республіки (проєкт «Зміцнення спроможності юридичної служби Конституційного Суду України»). Представники Секретаріату Конституційного Суду України також брали участь у літній школі, організованій Конституційним Судом Турецької Республіки.

На фото зліва направо: головний консультант відділу порівняльних досліджень Управління порівняльно-правового аналізу Правового департаменту О. Шмигова та заступник завідувача відділу попередніх висновків Управління опрацювання конституційних подань та конституційних звернень Правового департаменту О. Спінчевська під час літньої школи, організованої Конституційним Судом Турецької Республіки
(м. Київ, 7–8 вересня 2020 р.)

За минулий рік здійснено системне доопрацювання англomовної версії офіційної вебсторінки Конституційного Суду України. Відтепер всі розділи сайту наявні англійською мовою, щоденно оперативно здійснюється переклад новин, анонсів з метою інформування органів конституційної юстиції зарубіжних країн, експертних і медійних кіл про процесуальну та позасудову діяльність Конституційного Суду України.

Варто відзначити, що практика Конституційного Суду України у 2020 році неодноразово була позитивно відзначена на міжнародному рівні.

12 березня 2020 року Президент Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеційська Комісія) Дж. Букіккіо зробив заяву, в якій привітав Рішення Конституційного Суду України від 11 березня 2020 року № 4-р/2020 у справі за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень законів України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII, «Про внесення змін до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від

16 жовтня 2019 року № 193–ІХ, «Про Вищу раду правосуддя» від 21 грудня 2016 року № 1798–VIII. На його думку, воно зміцнює незалежність не лише Верховного Суду, а й усього судівництва України загалом.

17 березня 2020 року Генеральний Директорат з прав людини та верховенства права Ради Європи позитивно оцінив згадане рішення. Комітет Міністрів Ради Європи у своїх останніх рішеннях від 3–5 березня 2020 року оцінив зміни, внесені положеннями Закону № 193–ІХ, та їхній вплив на судову незалежність.

Професор Д. Коватчева, міжнародний експерт Ради Європи, в рамках проєкту «Підтримка впровадженню судової реформи в Україні» підготувала Висновок щодо рішень Конституційного Суду України № 2-р/2020 та № 4-р/2020.

Рішення Конституційного Суду України від 11 червня 2020 року № 7-р/2020 у справі за конституційним поданням 55 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 375 Кримінального кодексу України було позитивно відзначено Моніторинговою місією ООН з прав людини та Департаментом виконання рішень ЄСПЛ Генерального Директорату з прав людини та верховенства права Ради Європи.

3.6. ПУБЛІКАЦІЇ ТА ІНТЕРВ'Ю

Упродовж 2020 року підготовлено та опубліковано низку монографій, фахових статей та інших наукових праць суддів Конституційного Суду України. Головою та судьями Конституційного Суду України надано 11 інтерв'ю засобам масової інформації, а також більше 50 коментарів щодо діяльності Конституційного Суду України.

IV. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

4.1. СЕКРЕТАРІАТ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Надійну й ефективну роботу, спрямовану на створення необхідних умов для діяльності Конституційного Суду України, забезпечує Секретаріат Конституційного Суду України.

ПОВНОВАЖЕННЯ

Секретаріат Конституційного Суду України здійснює повноваження, визначені Законом України «Про Конституційний Суд України». До повноважень Секретаріату Конституційного Суду України належить організаційне, аналітичне, юридичне, інформаційне та матеріально-технічне забезпечення діяльності Конституційного Суду України, зокрема:

у сфері організаційного забезпечення:

підготовка та проведення засідань колегій суддів Конституційного Суду України, сенатів Конституційного Суду України, Великої палати Конституційного Суду України, здійснення документального, організаційного, технічного, інформаційного забезпечення конституційних проваджень;

опрацювання, оформлення та розсилка актів Конституційного Суду України;

реалізація передбачених законодавством вимог щодо управління та проходження державної служби в Конституційному Суді України;

організація та здійснення в межах компетенції заходів щодо забезпечення режиму секретності, контролю за його дотриманням, а також щодо мобілізаційної підготовки;

забезпечення документообігу в Конституційному Суді України та ведення діловодства відповідно до вимог законодавства;

забезпечення проведення в Конституційному Суді України публічних заходів;

здійснення офіційного спілкування із суб'єктами звернень до Конституційного Суду України, учасниками конституційного провадження та особами, залученими до участі в конституційному провадженні;

у сфері аналітичного забезпечення:

здійснення попередньої перевірки всіх форм звернень, що надійшли до Конституційного Суду України, підготовка попередніх висновків про наявність підстав для відкриття конституційного провадження у справі або відмови у відкритті конституційного провадження у справі;

здійснення підготовки аналітичних та інформаційно-довідкових матеріалів щодо звернень до Конституційного Суду України у визначеному законодавством порядку, а також інформаційно-аналітичних матеріалів щодо європейської та світової практики конституційного судочинства;

ведення і своєчасне оновлення каталогу юридичних позицій Конституційного Суду України;

здійснення моніторингу стану виконання актів Конституційного Суду України та, за дорученням Конституційного Суду України, контроль за виконанням рішень і додержанням висновків Конституційного Суду України, в яких визначено порядок їх виконання або надано відповідні рекомендації;

здійснення аналізу запитів та звернень фізичних і юридичних осіб, органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів звернень до Конституційного Суду України, систематичне надання Голові Конституційного Суду України, керівництву Секретаріату Конституційного Суду України відповідної інформації;

у сфері юридичного забезпечення:

представлення Конституційного Суду України як юридичної особи у відносинах із юридичними та фізичними особами у межах, визначених законодавством;

участь у заходах, пов'язаних із розробленням проєктів нормативно-правових актів, що стосуються питань діяльності Конституційного Суду України;

здійснення юридичного супроводу внутрішньої діяльності Конституційного Суду України, його Секретаріату та забезпечення представництва Конституційного Суду України в судах з питань, які виникають у зв'язку з діяльністю Конституційного Суду України;

у сфері інформаційного забезпечення:

забезпечення функціонування офіційного вебсайту Конституційного Суду України;

висвітлення діяльності Конституційного Суду України на офіційному вебсайті Конституційного Суду України та в засобах масової інформації;

забезпечення офіційного оприлюднення актів Конституційного Суду України та підготовки до видання «Вісника Конституційного Суду України»;

здійснення підготовки проєкту щорічної інформаційної доповіді Конституційного Суду України в установленому законодавством порядку;

забезпечення доступу до публічної інформації, розпорядником якої є Конституційний Суд України;

організація роботи із впровадження у діяльність Конституційного Суду України та Секретаріату Конституційного Суду України комп'ютерних інформаційних технологій, сучасної організаційної техніки на основі наукової організації праці;

у сфері матеріально-технічного забезпечення:

вирішення в межах своєї компетенції питання фінансового забезпечення діяльності Конституційного Суду України та ефективного використання

бюджетних коштів на утримання Конституційного Суду України і забезпечення його діяльності;

підготовка проекту бюджетного запиту та проекту кошторису Конституційного Суду України в порядку, визначеному законодавством;

здійснення заходів щодо ефективного використання майна, розпорядником якого є Конституційний Суд України, забезпечення публічної закупівлі товарів, робіт і послуг та виконання відповідних договорів;

розроблення пропозицій щодо стратегічних та пріоритетних завдань інституційного розвитку Конституційного Суду України, перспективних і поточних планів фінансового, інформаційно-технічного, господарського забезпечення Конституційного Суду України та його Секретаріату;

здійснення в установленому порядку заходів з охорони праці.

СКЛАД СЕКРЕТАРІАТУ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

У складі Секретаріату Конституційного Суду України діють:

- Департамент організаційної роботи;
- Правовий департамент;
- Адміністративно-фінансовий департамент;
- Управління комунікацій Конституційного Суду України та міжнародного співробітництва;
- Управління документального забезпечення;
- Управління роботи з персоналом;
- Відділ попередньої перевірки конституційних скарг;
- Бухгалтерська служба Конституційного Суду України;
- Архів Конституційного Суду України;
- Бібліотека Конституційного Суду України;
- Режимно-секретний сектор.

ЧИСЕЛЬНІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ СЕКРЕТАРІАТУ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Станом на 31 грудня 2020 року загальна штатна чисельність Конституційного Суду України становила 396 штатних одиниць, з них суддів – 18, працівників патронатних служб – 54, державних службовців – 213, працівників, які виконують функції з обслуговування – 12, Автобаза Конституційного Суду України – 99.

Фактична чисельність працівників Конституційного Суду України на 31 грудня 2020 року – 355 особи, з них суддів – 15, працівників патронатних служб – 44, державних службовців – 191, працівників, які виконують функції з обслуговування – 10, працівників Автобази Конституційного Суду України – 95.

Серед працівників Секретаріату Конституційного Суду України:

- науковий ступінь кандидата наук мають 17 державних службовців і 15 працівників патронатних служб;

- науковий ступінь доктора юридичних наук – 2 державних службовці, 1 працівник патронатної служби;
- державні нагороди та почесні звання – 31 державний службовець, 8 працівників патронатних служб;
- базову вищу освіту – 3 державних службовці;
- вищу освіту – 188 державних службовців (у тому числі 71 магістр), 44 працівники патронатних служб (у тому числі 17 магістрів);
- вищу юридичну освіту – 96 державних службовців, 43 працівники патронатних служб;
- закінчили Національну академію державного управління при Президентові України – 32 державних службовці; 4 працівники патронатних служб;
- у віці до 35 років – 39 державних службовців;
- у віці від 36 до 60 років – 145 державних службовців;
- у віці старше 60 років – 7 державних службовців.

ДІЯЛЬНІСТЬ СЕКРЕТАРІАТУ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ У 2020 РОЦІ

Упродовж 2020 року Секретаріатом Конституційного Суду України реалізовано низку важливих заходів, спрямованих на удосконалення процесів, що системно забезпечують діяльність Конституційного Суду України.

Першочергові зусилля було спрямовано на створення кращих організаційних умов для розгляду конституційних подань, звернень та скарг. Особлива увага приділялась удосконаленню роботи з конституційними скаргами на всіх стадіях їх опрацювання: від процесу реєстрації конституційної скарги, здійснення її попередньої перевірки, визначення судді-доповідача до етапів її розгляду повноважними органами Конституційного Суду України та ухвалення й оприлюднення відповідного рішення.

У 2020 році проводилася послідовна робота в напрямі розширення сфери застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій: удосконалено можливості онлайн-трансляцій відкритих засідань сенатів та Великої палати Конституційного Суду України та доступу до відеоархіву засідань; здійснено заходи з подальшого розгортання та адаптації складної системи електронного документообігу з відображенням організаційних і технологічних особливостей роботи Конституційного Суду України та його Секретаріату; впроваджено формування та розподіл судових справ із визначенням судді-доповідача з використанням системи електронного документообігу.

4.2. АРХІВ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Архів Конституційного Суду України створено відповідно до вимог Закону України «Про Конституційний Суд України» для зберігання матеріалів, створених у процесі діяльності Конституційного Суду України та його Секретаріату, використання відомостей, що містяться в цих документах, для службових, наукових та інших цілей, а також для захисту прав і законних інтересів громадян.

Діяльність Архіву Конституційного Суду України за звітний період була спрямована на виконання завдань, пов'язаних із організацією роботи з наповнення архівного фонду матеріалами діяльності Конституційного Суду України та його Секретаріату (прийнято 1 887 оригіналів актів Конституційного Суду України, 1 358 судових справ, у яких Конституційним Судом України ухвалено рішення, постановлено ухвалу або дано висновок, матеріали яких упорядковано в 3 720 томів), веденням їх обліку, створенням інформаційно-довідкового апарату до архівних документів, зберіганням та користуванням ними.

Створено 6 547 примірників фонду користування актами Конституційного Суду України.

Систематизовано і сформовано 339 томів справ із протоколами засідань та пленарних засідань Конституційного Суду України, сенатів Конституційного Суду України, колегій суддів Конституційного Суду України, протоколами засідань постійних комісій Конституційного Суду України, а також матеріалами зборів суддів Конституційного Суду України.

Прийнято 672 одиниці архівного зберігання від структурних підрозділів Секретаріату Конституційного Суду України, а саме 257 томів справ постійного і тривалого (понад 10 років) зберігання, 385 одиниць фото-, відеоматеріалів та друкованої продукції.

Створено 1 358 архівних судових справ у електронному вигляді.

Розроблено 46 одиниць інформаційно-довідкового та облікового апарату до архівних документів (описи справ постійного зберігання, з кадрових питань (особового складу), матеріалів судових справ, оригіналів актів Конституційного Суду України, номенклатур справ, журналів і книг обліку тощо).

Усього за період діяльності Конституційного Суду України до Архіву Суду передано 14 569 одиниць архівного зберігання.

Для дотримання належних умов зберігання документів, переданих до Архіву Конституційного Суду України, його приміщення оснащено мобільними пересувними стелажми, які призначені для компактного зберігання документів і дозволяють максимально ефективно використовувати наявну площу.

Обладнання Архіву Конституційного Суду України металевими мобільними стелажми та встановлення у 2020 році нової системи

протипожежної безпеки дозволяють дотримуватися норм забезпечення збереженості архівної документації.

4.3. БІБЛІОТЕКА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Бібліотеку Конституційного Суду України утворено відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» для забезпечення Суду науковою та іншою спеціальною літературою. Бібліотека Конституційного Суду України діє як самостійний структурний підрозділ Секретаріату Конституційного Суду України, є спеціальною бібліотекою, яка забезпечує формування, зберігання бібліотечного фонду та надає в користування книги, брошури, підручники, посібники, навчально-методичні видання, монографії, періодичні друковані видання, енциклопедії, словники, довідкову літературу, нормативно-правові акти, наукові праці з різних галузей права, автореферати дисертацій, матеріали конференцій, семінарів, круглих столів, газети та журнали, документи конституційних судів зарубіжних країн, інші документально-інформаційні ресурси, зокрема з питань конституційного судочинства.

У Бібліотеці Конституційного Суду України представлена найпотрібніша користувачам юридична література наукового, науково-популярного та прикладного характеру.

Найбільш популярними серед користувачів є енциклопедії. Серед універсальних багатогалузевих енциклопедичних видань Бібліотеки Конституційного Суду України варто назвати такі: «Енциклопедія сучасної України» у 20 томах, «Енциклопедія історії України», «Велика українська юридична енциклопедія» в 20 томах, «Юридична енциклопедія» в 6 томах, «Енциклопедія державного управління» у 8 томах тощо.

Особливе місце в Бібліотеці Конституційного Суду України займають лінгвістичні словники – «Короткий тлумачний словник української мови», «Словник скорочень в українській мові», «Словник іншомовних слів» тощо.

У фонді Бібліотеки Конституційного Суду України є унікальна колекція правової літератури початку XIX століття, подарована Національною історичною бібліотекою України, яка представлена на постійно діючій виставці «Із скарбниці правової думки».

Крім цього, гідне місце на полицях Бібліотеки Конституційного Суду України займають книги, отримані від конституційних судів зарубіжних країн, зокрема «Збірники законодавства США» в 50 томах, рішення конституційних судів європейських країн.

Щороку фонд Бібліотеки Конституційного Суду України поповнюється новітньою правовою літературою, насамперед із конституційної тематики та інших галузей права. На кінець 2020 року фонд Бібліотеки Конституційного Суду України налічує понад 19 000 примірників.

Пошуковий апарат Бібліотеки Конституційного Суду України має у своєму складі систему бібліотечних каталогів: алфавітний, систематичний та електронний бібліотечний каталог ІРБІС, який містить 236 856 тис. бібліографічних записів. З метою задоволення інформаційних потреб читачів протягом 2020 року видано в користування понад 2 500 документів.

4.4. ОФІЦІЙНЕ ВИДАННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» офіційним виданням Конституційного Суду України є «Вісник Конституційного Суду України».

На сторінках журналу, який видається з 1997 року, висвітлюються актуальні питання конституційної юстиції і конституційного права України та інших держав.

Упродовж 2020 року вийшли друком шість номерів журналу (два з яких – об'єднані), де публікувалися переважно акти Конституційного Суду України. На сторінках видання регулярно друкувалися рішення і висновки Конституційного Суду України, а також окремі думки суддів Конституційного Суду України до них.

Постійна рубрика «Теорія та практика конституційної юрисдикції» висвітлювала актуальні питання конституційної юстиції і конституційного права України, інших держав. Дописувачами рубрики були судді Конституційного Суду України, судді Конституційного Суду України у відставці, українські й зарубіжні правознавці та юристи-практики.

Протягом року в журналі друкувалися огляди конференцій, які організував Конституційний Суд України (зокрема, огляд міжнародної онлайн-конференції «Взаємні здобутки Європейської Комісії „За демократію через право“ і органів конституційної юстиції та проблеми тлумачення у конституційному судочинстві», опублікований у № 5/2020 «Вісника Конституційного Суду України»).

У № 3/2020 та № 6/2020 журналу друкувалися реферативні огляди джерел із конституційно-правової тематики, опублікованих у 2020 році.

Окрім того, у 2020 році вийшов друком черговий збірник актів Конституційного Суду України – Книга 17 «Конституційний Суд України. Рішення. Висновки. 2019», де вміщено 9 висновків у справах щодо відповідності законопроектів про внесення змін до Конституції України вимогам її статей 157 та 158, 9 рішень у справах за конституційними поданнями народних депутатів України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо конституційності положень законів України, указу Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, 1 рішення у справі за конституційним поданням народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень Конституції України, 9 рішень у справах за конституційними скаргами щодо конституційності положень законів України.

До результатів видавничої діяльності Конституційного Суду України у 2020 році варто також додати збірки матеріалів міжнародної онлайн-конференції «Взаємні здобутки Європейської Комісії „За демократію через право“ і органів конституційної юстиції та проблеми тлумачення у конституційному судочинстві» та науково-практичної онлайн-конференції «Доктринальні підходи в діяльності Конституційного Суду України», виданих за підтримки Координатора проектів ОБСЄ в Україні.

4.5. НАУКОВО-КОНСУЛЬТАТИВНА РАДА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Для підготовки наукових висновків з питань діяльності Конституційного Суду України, що потребують наукового забезпечення, було утворено Науково-консультативну раду Конституційного Суду України (далі – Рада) з числа висококваліфікованих фахівців у сфері права та затверджено її персональний склад (постанови Конституційного Суду України від 9 квітня 2019 року № 12-п/2019, від 6 червня 2019 року № 23-п/2019, від 5 листопада 2019 року № 37-п/2019).

Так, до складу Ради увійшли видатні вітчизняні науковці, коло наукових інтересів яких охоплює різні галузі права, державотворення, філософії. Серед членів Ради: 11 академіків Національної академії правових наук України, 8 членів-кореспондентів Національної академії правових наук України, 56 докторів юридичних наук, 1 доктор філософії, 1 доктор економічних наук, 17 кандидатів юридичних наук.

Головою Ради, його заступником та вченим секретарем Ради були призначені:

голова Ради – Барабаш Юрій Григорович, член-кореспондент Національної академії правових наук України, доктор юридичних наук, професор, проректор з навчальної роботи Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

заступник Голови Ради – Різник Сергій Васильович, доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного права, заступник декана

юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка;

вчений секретар Ради – Вавженчук Сергій Ярославович, доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри трудового права та права соціального забезпечення юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

У рамках співпраці Ради та Конституційного Суду України в червні 2020 року її члени взяли участь у міжнародній онлайн-конференції на тему «Взаємні здобутки Європейської Комісії „За демократію через право“ і органів конституційної юстиції та проблеми тлумачення у конституційному судочинстві», яка була організована Конституційним Судом України спільно з Венеційською Комісією та Координатором проектів ОБСЄ в Україні.

Постійно відбувається напрацювання шляхів найбільш вдалого й ефективного співробітництва, розглядаються різні думки щодо форм і форматів роботи членів Ради над питаннями, що потребують наукового дослідження та є предметом інтересів Конституційного Суду України.

У жовтні 2020 року проведено Друге засідання Науково-консультативної ради Конституційного Суду України, на якому було обговорено питання вдосконалення взаємодії з Конституційним Судом України, думки з приводу того, чи має бути висновок члена Ради одноособовим і містити лише його наукову позицію, чи повинен він враховувати думку наукової установи, в якій член Ради обіймає посаду. Члени Ради висловили думку про залучення інших науковців до роботи над висновками, які в подальшому за результатами своєї діяльності на користь Ради можуть бути включені до числа її членів. Дискусію викликало питання можливості розгляду прийнятних варіантів заохочення членів Ради.

З метою розвитку наукової дискусії з питань, що є нагальними в діяльності Конституційного Суду України останнім часом, відбулася науково-практична онлайн-конференція «Доктринальні підходи в діяльності Конституційного Суду України». Задля охоплення більшої кількості питань для обговорення, а також напрацювання форматів роботи конференція складалася з трьох тематичних секцій, які проводились одночасно («Доктрина поділу влади: сучасні контексти», «Принципи соціальної держави та захисту людської гідності: взаємопроникнення та система гарантування», «Мірило правовладдя як інструмент конституційного захисту прав людини»). Матеріали виступів учасників було сформовано у збірник, який розміщено на офіційному вебсайті Конституційного Суду України для вільного доступу, а згодом було надруковано.

Серія онлайн-заходів за участю членів Ради та суддів Конституційного Суду України дала можливість науковцям донести свою думку і підвищити авторитетність рішень Конституційного Суду України через активне обговорення дискусійних питань і проблем із національною юридичною спільнотою.

За час роботи Ради викристалізовується система критеріїв, за якими судді-доповідачі обирають, до кого із членів Ради звернутися для надання висновку. Також існує можливість звернення до голови Ради, його заступника та вченого секретаря, які можуть долучити кількох вчених чи створити тимчасову групу для опрацювання конкретного питання. Така тісна співпраця та поєднання практичних питань, які постають перед суддями Конституційного Суду України і вченими-дослідниками, позитивно впливає на розвиток конституційної доктрини.

Нині розглядається пропозиція утворення секцій, робочих груп тощо для вивчення та обговорення окремих питань судової практики й організації побудови чи зміни структури рішення Конституційного Суду України. Формат засідань пропонується проводити в онлайн-режимі, що дасть змогу зекономити час та зробити доступним запис таких засідань для подальшого використання висловлених позицій. Також пропонується залучати фахівців із різних галузей права, які не є членами Ради, для збагачення кола думок та поглядів на проблемні питання.

Особливо цінним є доробок, який за кілька років накопичується завдяки опрацюванню та розгляду конституційних скарг. Члени Ради зауважили, що напрацювання правових позицій Конституційного Суду України з розгляду конституційних скарг є значним внеском у проєкт рекодифікації Цивільного кодексу України.

Протягом 2020 року до складу Ради було включено ще 6 членів з числа видатних науковців української спільноти, що дало можливість збільшити представництво наукових шкіл та інституцій.

Кількість запитів суддів-доповідачів до членів Ради постійно зростає. Так, у 2019 році вона становила 65 запитів, а у 2020 – сягнула 150. Кількість відповідей також активно збільшується: у 2019 році надано 27 відповідей, а на кінець 2020 року – майже 100. До підготовки висновків члени Ради залучають також і інших фахівців, думки яких сприяють більш широкому погляду на суть питань, що є колом інтересів Конституційного Суду України.

Упродовж усієї співпраці Ради й Конституційного Суду України створюється науковий доробок, що слугує змістовним підґрунтям для формування юридичних позицій Конституційного Суду України. Напрацьовуються критерії систематизації отриманих матеріалів,

удосконалюється система формування напрямів за науковими інтересами авторів висновків для створення більш ґрунтовних матеріалів.

4.6. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Відповідно до Конституції України «держава забезпечує фінансування та належні умови для діяльності Конституційного Суду України. У Державному бюджеті України окремо визначаються видатки на діяльність Суду з урахуванням пропозицій його Голови» (стаття 148¹).

Законом України „Про Державний бюджет України на 2020 рік“ на Конституційний Суд України було виділено суму видатків у розмірі 314445,5 тис. грн, що склало 0,0247 % всіх видатків Державного бюджету України на 2020 рік.

Протягом 2020 року фінансове забезпечення діяльності Конституційного Суду України в цілому відповідало визначеним Законом України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» обсягам. Однак нерівномірність фінансування протягом бюджетного року, високий рівень невизначеності з обсягами доступних ресурсів в останньому кварталі 2020 року разом з іншими обставинами негативно позначилися на обсягах фактичного фінансування системи Конституційного Суду України порівняно з плановими показниками.

Окремо варто зазначити, що важливим чинником впливу на стан, обсяги та напрями фінансування Конституційного Суду України в 2020 році стало запровадження карантинних обмежень, пов'язаних зі світовою пандемією коронавірусу SARS-CoV-2 та викликаної ним хвороби COVID-19. З метою здійснення заходів із протидії поширенню коронавірусної інфекції частина поточних видатків Конституційного Суду України спрямовувалася на придбання індивідуальних засобів захисту, приладів антисептичної обробки та антисептиків, на проведення постійного температурного скринінгу працівників і відвідувачів, на додаткове транспортне забезпечення працівників і здійснення посиленої санітарної обробки робочих приміщень, зокрема залів засідань Великої палати, сенатів та колегій суддів Конституційного Суду України.

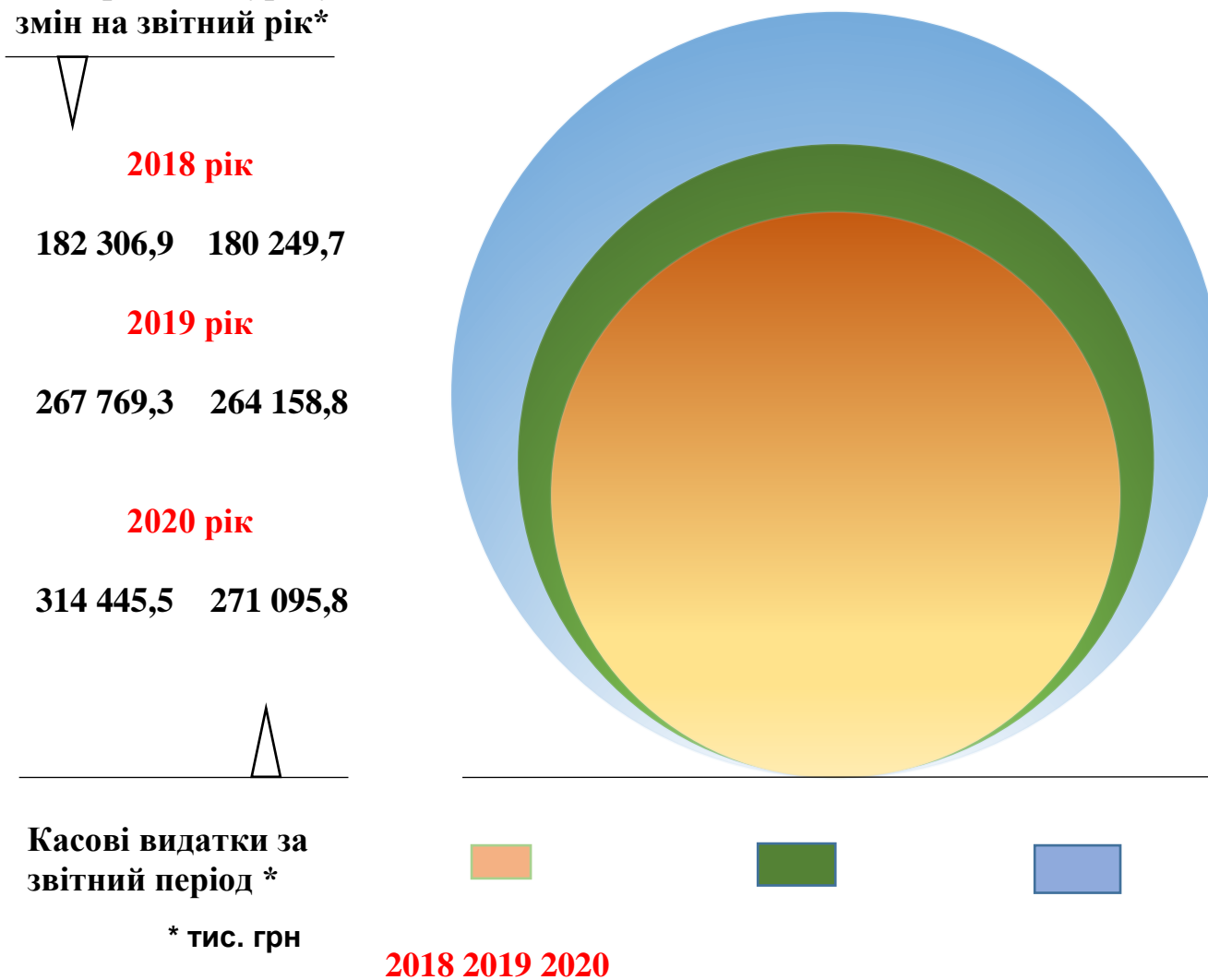
Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Закону України „Про Державний бюджет України на 2020 рік“» від 13 квітня 2020 року № 553–IX обсяги бюджетних призначень Конституційного Суду України було скорочено на 2 482,0 тис. грн (у тому числі видатки розвитку – 2 000,0 тис. грн), що унеможливило реалізацію окремих проєктів з оновлення матеріально-технічної бази. Також було запроваджено обмеження щодо максимальної величини оплати праці суддів, державних службовців та інших працівників Конституційного Суду України, які діяли до ухвалення 28 серпня 2020 року Рішення Конституційного Суду України № 10-р/2020 у справі за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень постанови Кабінету Міністрів України «Про встановлення карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої

коронавірусом SARS-CoV-2, та етапів послаблення протиепідемічних заходів», положень частин першої, третьої статті 29 Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік», абзацу дев'ятого пункту 2 розділу II «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до Закону України „Про Державний бюджет України на 2020 рік“» .

Гостра політико-правова дискусія довкола окремих рішень Конституційного Суду України спровокувала в 2020 році підвищений суспільний інтерес до функціонування та фінансування Суду. Окремі народні депутати України ініціювали скорочення бюджетних призначень Конституційного Суду України. Тому засадничі принципи організації фінансування органу конституційного контролю та забезпечення його фінансової спроможності й незалежності вкотре проходили випробування на міцність.

Надходження та використання Конституційним Судом України коштів Державного бюджету України

Затверджено з урахуванням змін на звітний рік*

Обсяг бюджетних асигнувань за бюджетною програмою 0801010 «Забезпечення конституційної юрисдикції в Україні» відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» зі змінами становив 314 445,5 тис. грн. Касові видатки за системою Конституційного Суду України становили 271 095,8 тис. грн, або 86,2 % річного плану.

У 2020 році оплата праці з нарахуваннями становила 93,4 % фактичних видатків, або 253 294,2 тис. грн. На придбання матеріальних цінностей використано 7 935,3 тис. грн (або 2,93 %); на оплату послуг (разом із комунальними послугами) – 7 898,5 тис. грн (або 2,9 %); на здійснення інших виплат населенню (виконання судових рішень) – 1 061,7 тис. грн (або 0,4 %); 906,1 тис. грн (понад 0,3 %) становили інші витрати (у тому числі на відрядження).

Незважаючи на обмежені фінансові можливості, в аспекті розвитку матеріально-технічної бази в 2020 році вдалося виконати такі завдання:

– спільно з Координатором проектів ОБСЄ в Україні забезпечено створення та технічне оснащення «Тренінгового центру конституційного права». Зокрема, в окремо визначеному приміщенні змонтовано обладнання мультимедійного комплексу та відеоконференцсистеми; встановлено 20 ноутбуків із безпроводним підключенням до мережі Інтернет; впроваджено програмні засоби для проведення конференцій, круглих столів, засідань і тренінгів онлайн у режимі відеозв'язку;

– з метою розширення можливостей використання онлайн-технологій у зв'язку з карантинними заходами в Конституційному Суді України введено в експлуатацію сервер на платформі ZOOM для проведення дистанційних заходів із колективною та індивідуальною участю;

– для здійснення оновлення технологічних мереж Конституційного Суду України забезпечено проведення проєктно-вишукувальних робіт і проєктування модернізації та розвитку комп'ютерної мережі Конституційного Суду України;

– введено в експлуатацію сервер для централізованої системи резервного копіювання інформаційних систем Конституційного Суду України на базі програмного комплексу Acronis Cyber Protect 15;

– придбано та введено в експлуатацію високопродуктивний багатофункціональний прилад для оновлення технічного парку комп'ютерно-видавничого комплексу Конституційного Суду України;

– осучаснено програмно-технічне забезпечення кадрової роботи з персоналом Конституційного Суду України шляхом введення в експлуатацію комплексу «Автоматизована інформаційно-аналітична система „Кадри WEB“» та підсистеми «Кабінет» працівника системи «Кадри WEB».

V. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ У 2021 РОЦІ

Забезпечення верховенства Конституції України, захист прав і свобод людини і громадянина, удосконалення механізму доступу особи до конституційного судочинства, наближення його до європейських стандартів були, є і залишаться надалі стратегічною метою Конституційного Суду України. Разом з тим у 2021 році мають бути окреслені адекватні сучасному рівню суспільного розвитку та правосвідомості пріоритетні завдання щодо зміцнення органу конституційної юрисдикції, підвищення ефективності його діяльності, досягнення показників високого рівня суспільної довіри до його рішень та до Конституційного Суду України загалом.

Визначальним напрямом розвитку Конституційного Суду України в 2021 році продовжує бути удосконалення організаційних засад його діяльності з метою досягнення кращих стандартів доступності та результативності. Саме на це мають бути спрямовані законодавчі ініціативи щодо поліпшення процедури конституційного провадження. При цьому має бути збережена послідовна орієнтація на міжнародний досвід організації конституційної юстиції, створені законодавчі умови для впровадження в роботу Конституційного Суду України кращих світових практик задля ефективного захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина, підвищення ефективності механізму їх захисту.

Зберігає своє значення всебічне удосконалення інституту конституційної скарги як інструменту безпосереднього доступу громадян до конституційного судочинства. В умовах активного розвитку цифрових технологій таке удосконалення здатне охопити всі етапи життєвого циклу скарги: від більш сучасної форми подання скарги у виді електронного документа (за умови

створення відповідних законодавчих і технологічних засад) до створення можливостей дистанційної участі скаржника в розгляді скарги у відкритих частинах пленарних засідань органів Конституційного Суду України та можливостей моніторингу ним стану розгляду скарги на усіх етапах конституційного провадження.

Важливим завданням у сфері інформаційного забезпечення діяльності в 2021 році є започаткування роботи електронної бібліотеки Конституційного Суду України з поступовим наповненням її визначальними рішеннями Європейського суду з прав людини, рішеннями конституційних судів інших країн із поширеної проблематики соціального спрямування, іншими інформаційними матеріалами та результатами наукових досліджень у галузі конституційного права в Україні та за кордоном. Створення можливостей використання широкої інформаційно-джерельної бази для роботи суддів, патронатних служб суддів та працівників Секретаріату Конституційного Суду України сприятиме підвищенню рівня аргументованості й обґрунтованості рішень щодо конституційних звернень.

Світова пандемія коронавірусу SARS-CoV-2 та викликаної ним хвороби COVID-9 спровокувала істотні зміни в організації роботи практично усіх міжнародних і національних органів влади та інституцій. Значного поширення в світі набули дистанційні форми проведення міжнародних конференцій, багатосторонніх та двосторонніх зустрічей, засідань, форумів. Усе це актуалізує потребу прискореного упровадження новітніх технологічних рішень щодо організації роботи в режимі онлайн Конституційного Суду України та його Секретаріату, а також законодавчого забезпечення такої роботи на рівні колегій, сенатів та Великої палати Конституційного Суду. Також у Конституційному Суді України має відбутись поступове оновлення програмно-технічної бази інформаційних технологій для забезпечення якісних трансляцій відкритих засідань судових органів

Вкрай актуальними залишаються питання забезпечення гарантій фінансової незалежності Конституційного Суду України та дотримання вимог Конституції України і Закону України «Про Конституційний Суд України» щодо належного фінансування органу конституційної юрисдикції. При цьому важливо забезпечити послідовність і сталість позицій органів виконавчої та законодавчої влади стосовно засад фінансової стабільності Конституційного Суду України.

З метою подальшого розвитку матеріально-технічної бази Конституційного Суду України та завершення формування його цілісного майнового комплексу Законом України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» передбачено спрямування видатків розвитку у сумі 4 890 тис. грн на розроблення проектної документації по об'єкту «Реконструкція корпусу „А“ з прибудовою корпусу „В“ комплексу адміністративного будинку Конституційного Суду України по вул. Жилинській, 14 у Голосіївському районі м. Києва». Основними завданнями майбутніх проектних рішень щодо корпусу «В» є створення належних умов у Конституційному Суді України для:

- проведення міжнародних заходів (конференцій, круглих столів, семінарів) з актуальних питань конституційного права;
- засідань Науково-консультативної ради Конституційного Суду України та її робочих груп;
- підвищення доступності фондів Бібліотеки Конституційного Суду України та Архіву Конституційного Суду України для студентів, аспірантів, докторантів правничих спеціальностей, представників професійних правничих об'єднань, громадських організацій;
- забезпечення Конституційного Суду України та його Секретаріату робочими приміщеннями з сучасним обладнанням (видавничо-поліграфічний комплекс, серверний центр обробки і збереження даних тощо).

Вочевидь, принципові підходи до зміцнення матеріальної бази Конституційного Суду України, відображені у відповідних показниках видатків розвитку Конституційного Суду України в Державному бюджеті України на 2021 рік, повинні бути збережені й розвинуті в наступних бюджетних періодах.

*Конституційний Суд України
(м. Київ, вулиця Жилинська, 14, e-mail: inbox@ccu.gov.ua)*

**ЩОРІЧНА ІНФОРМАЦІЙНА ДОПОВІДЬ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ
2020 РІК**

*Затверджено Постановою Конституційного Суду України
від 29 червня 2021 року № 4-п/2021*

В щорічній інформаційній доповіді Конституційного Суду України висвітлюються найбільш важливі аспекти діяльності Конституційного Суду України в 2020 році. Окрема увага приділяється повноваженням Конституційного Суду України, його складу та організаційній структурі. Важливе місце у доповіді належить огляду судової діяльності Конституційного Суду України, зокрема аналізу ухвалених Конституційним Судом України актів за конституційними поданнями, конституційними зверненнями та конституційними скаргами, а також питанням їх дотримання. Крім того, доповідь містить інформацію про міжнародне співробітництво, взаємодію Конституційного Суду України з громадянським суспільством, а також забезпечення його діяльності.